

Dějiny právního myšlení (DPM) – Easy Way

Příprava Oldřicha Floriana (439528)
ke zkoušce z DPM na PrF MU, 2016/2017

Verze 1.8, červen 2018

Poslední verze dostupná zde: <http://dpm.oldrichflorian.cz>

Obsah

VÝPISKY Z UČEBNICE FILOSOFIE PRÁVA (PAVEL HOLLÄNDER)	2
ČÁST 1 – POJEM A STRUKTURA PRÁVA	2
A. <i>Pozitivismus v. iusnaturalismus: nekončící příběh</i>	2
B. <i>Účel práva a účel v právu</i>	12
C. <i>Právní normy: kontexty filosofické</i>	14
D. <i>Právní principy</i>	18
ČÁST 2 – NOETICKÁ VÝCHODISKA PRÁVNÍHO MYŠLENÍ	21
A. <i>Kategorie pravdy v normativním myšlení</i>	21
B. <i>Právní jazyk a právní hermeneutika</i>	23
C. <i>Logicismus v právním myšlení</i>	26
ČÁST 3 – PROBLÉM SPRÁVEDLNOSTI	26
A. <i>Antinomie spravedlnosti</i>	26
B. <i>Spravedlnost jako kontextuální a obecné hodnocení přiřazování a odnímání dober</i>	27
C. <i>Úloha vědy</i>	29
ZÁPISKY Z PŘEDNÁŠEK, JARO 2017	30
1. PŘEDNÁŠKA – DOC. ŠKOP	30
2. PŘEDNÁŠKA – DOC. POLČÁK	30
3. PŘEDNÁŠKA – DOC. SOBEK	32
4. PŘEDNÁŠKA – DOC. POLČÁK	34
5. PŘEDNÁŠKA – DR. SMEJKALOVÁ	39
6. PŘEDNÁŠKA – DR. HLOUCH	43
7. PŘEDNÁŠKA – DOC. POLČÁK	46
8. PŘEDNÁŠKA – DOC. SOBEK	49
9. PŘEDNÁŠKA – DR. SMEJKALOVÁ	52
10. PŘEDNÁŠKA – DOC. ŠKOP	55
ZÁPISKY ZE SEMINÁŘŮ, JARO 2017	58
1. SEMINÁŘ	58
2. SEMINÁŘ	59
3. SEMINÁŘ	62
4. SEMINÁŘ	64
5. SEMINÁŘ	68
6. SEMINÁŘ	75

Upozornění:

Tento soubor jsem sice nazval Easy Way, ale to jen abych vás nachytil. Žádná easy way totiž neexistuje a jedná se o moje výpisky z knihy a zápisky z přednášek a seminářů.

Písemný test je bohužel spíše o náhodě, protože na začátku jsou dvě vyřazovací otázky, na které musíte odpovědět stoprocentně správně, jinak se nehodnotí zbytek testu. To se asi nejlíp naučíte biflováním krátkých definic, co se objevily v předešlých testech.

Problém však je, že ta část, kde tvůrci testu v minulých letech chtěli méně důležité krátké definice, se z testu letos vypustila. To si ostatně můžete přečíst ze zápisů z prvního semináře. Proto na tom biflování definic z testů z minulých let už letos nemůžete získat tolik bodů. Jestli to bude těžší nebo lehčí, to se teprve uvidí.

V té poslední části testu je prostor pro delší odpovědi, stejně tak na ústní zkoušce. A doufám, že právě k tomu budou užitečné tyto výpisky. S pozdravem Oldřich Florian, vězeň č. 439528

Výpisky z učebnice Filosofie práva (Pavel Holländer)

Upozornění:

V některých případech jsem uvedl nějaké svoje postřehy. Snažil jsem se vybrat to, co pokládám za nejdůležitější, ale tvůrci testu to můžou brát jinak. Proto doporučuji si tu knížku přečíst celou. Některé části se navíc docela obtížně čtou, takže neodpovídám za případné chyby.

Část 1 – Pojem a struktura práva

A. Pozitivismus v. iusnaturalismus: nekončící příběh

- Kapitola 1 – Vymezení pojmu práva jako východisko řešení netriviálních případů
 - Škola volního práva (Freirechtsschule) se soustředí zejména na soudní nalézání práva v oblasti mezer práva
 - Dworkin – koncepce přirozeného práva (spočívajícího v právních principech) jako východiska řešení hard cases.
 - (hard cases jsou právem nedeterminované případy, ale mnohdy se to nepřesně překládá jako „složitý případ“, moje pozn.)
 - Zielinského zásadní dilema (T. Zeliński) – Volba mezi revoluční a legalistickou (evoluční) cestou k demokracii, resp. volba mezi aplikací pozitivistické či přirozenoprávní doktríny při přechodu od totality k demokracii.
- Kapitola 2 – Impulsy k diskusi z doby nedávné
 - 2.1 Východisko přirozenoprávní (G. Radbruch, M. Kriele a L. L. Fuller)
 - Gustav Radbruch – nejvýznamnější představitel koncepce priority přirozeného práva před pozitivním právem.
 - Radbruchova formule
 - „Konflikt mezi spravedlností a právní jistotou patrně lze řešit jen tak, že pozitivní právo, zajišťované předpisy a mocí, má přednost i tehdy, pokud je obsahově nespravedlivé a neúčelné, vyjma toho, jestliže rozpor mezi pozitivním zákonem a spravedlností dosáhne tak nesnesitelné míry, že zákon musí jako nenáležitě právo (unrichtiges Recht) spravedlnosti ustoupit“
 - Reakce na nacistický režim.
 - Spolkový ústavní soud SRN vycházel z Radbruchovy formule a souhlasil s možností odepřít nacionálněsocialistickým „právním“ předpisům platnost jako právu, protože protirečí základním principům spravedlnosti tak zjevně, že soudce, který by chtěl je nebo jejich právní následky uznat, nalézal by neprávo namísto práva. Takový předpis je neplatný od počátku (ex tunc) a nestává se účinným ani tím, že byl několik let uplatňován.
 - M. Kriele
 - Podle něj je povinnost dodržovat právo dána tehdy, jestliže „vcelku a ve velké míře“ splňuje požadavky morality.
 - Podmínka morality je splněna, pokud je právo částí systému, jenž se zakládá na principech demokratického právního státu.
 - Lon Fuller
 - K tomu, aby se právní systém stal přijatelný, musí splňovat minimálně osm základních požadavků morality
 - obecnost právní regulace
 - nezbytnost zveřejnění právních pravidel a možnost jejich podrobení veřejné kritice
 - zákaz zpětné účinnosti zákonů
 - jasnost a srozumitelnost formulování zákonů
 - bezrozpornost právního systému
 - stabilita práva
 - nepřípustnost toho, aby zákony vyžadovaly nemožné chování

- nezbytnost interpretace a aplikace zákonů v souladu s jejich formulováním
- 2.2 Východisko pozitivněprávní (H. L. A. Hart a O. Weinberger)
 - Pro pozitivněprávní teorie je právo institucionální faktum bez ohledu na jeho obsah. U analytické jurisprudence apriorním (jeho rekonstrukce je výsledkem analytického poznání), u sociologické aposteriorním (je výsledkem induktivního zobecnění).
 - Autoritativní určení a sociální účinnost normy jsou pro pozitivněprávní teorii dva hlavní prvky pro definování pojmu práva.
 - Definice práva orientované na účinnost – z perspektivy pozorovatele
 - Definice práva orientované na tvorbu – z perspektivy účastníka, zvláště perspektiva soudce.
 - Herbert L. A. Hart
 - právní pozitivista, odkazuje na Austina
 - „Měli bychom prohlásit, že toto je právo, avšak příliš špatné na to, aby bylo aplikováno či dodržováno“
 - Teorie o minimálním přirozenoprávním obsahu práva
 - Akceptuje morální důvody jako důvody prolomení standardních právních principů, jakými jsou právní jistota či zákaz retroaktivity.
 - Hartova cesta – zrušení morálně špatného pozitivního práva a nahrazení novým, s retroaktivními účinky.
 - Ota Weinberger
 - Právní pozitivista.
 - „Existují určité přirozené reakce a způsoby chování, které bych považoval za přirozené rudimenty spravedlnosti. Ale to není přirozené právo, nýbrž poukaz na přirozený základ, který nás nutí tvořit normy a instituce takovým způsobem, že vyrůstají z přirozených antropologických reakcí a struktur a že přitom provádíme vždy také hodnocení z hlediska postulátů spravedlnosti“
- 2.3 „Pohartovské období“
 - Za znaky nové epochy Hart označil teorie Rawlse a Nozicka namířené proti utilitarismu, jakož i teorii jeho nástupce v Oxfordu Dworkina, směřující proti právnímu pozitivismu.
 - Dworkin přišel se strukturálním argumentem
 - „Právními principy jsou i ty principy, jež nemají dostatečnou institucionální podporu (tj. nejsou zakotveny v ústavě, zákonech, právních obyčejích nebo doktríně), avšak protože jsou součástí politické nebo společenské morálky, platí v důsledku svého obsahu“
 - Dworkinův rozdíl mezi normami a principy
 - Principy se svou strukturou liší od norem. Neplatí pro ně např. logicky zákon o vyloučení třetího. Jejich platnost nespočívá v modalitách platnosti či neplatnosti, nýbrž také v různé míře intenzity této platnosti.
 - Robert Alexy: Principy jsou příkazy k optimalizaci.
- Kapitola 3 – Distinkce a argumenty: dějství první
 - 3.1 Stručné repetitorium
 - Úvod
 - Distinkce mezi iuspositivismem a iusnaturalismem
 - Spojovací/oddělovací teze
 - Spojovací teze – iusnaturalismus – vnitřní spojení práva a morálky
 - Oddělovací teze – iuspositivismus – striktně odděluje právo a morálku, jako dva na sobě nezávislé normové soubory
 - Noetická distinkce

- Kognitivismus – iusnaturalismus – Předpokládá možnost praktického poznání. Tvrdí, že to, co má být (správné „mětí“) lze objektivně zdůvodnit racionální analýzou či empirickým poznáním.
 - Non-kognitivismus – iuspositivismus – Existenci praktického poznání popírá a tvrdí, že „správné právo“, respektive objektivně platné hodnoty, nelze určit ryze kognitivně.
- Důvody platnosti
 - iusnaturalismus – platnost se odvíjí z jiné než normotvorné aktivity mocenských institucí. Těmto mocenským institucím je nadřazená. Např. pro Akvinského boží vůle, pro Cicerona rozum, pro Rousseaua lidská přirozenost, pro Radbrucha principy morálky, pro Kriele legitimita mocenského systému.
 - iuspositivismus – normotvorná aktivita univerzálních mocenských institucí (státu apod.)
- Úhel pohledu
 - pohled zákonodárce, soudce, vnějšího pozorovatele
- Distinkce deskriptivního a normativního náhledu na funkci vymezení práva
- Pojmová jurisprudence se domnívala, že nalézání práva v jedinečném případě se děje výlučně cestou logické dedukce.
- Kritika pojmové jurisprudence byla nasměrována proti její ambici na úplnost. Zrodil se směr sociologicko-právního myšlení. Podobný proces i v USA vedl ke vzniku právního realismu. Právní pozitivismus tak nabyl dvojí možné podoby – podoby analytické (subsumpční) a podoby sociologické.
- 3.1.1 Iusnaturalismus: dualita práva ve spojení s prioritou práva přirozeného
 - Všechny iusnaturalistické koncepce vycházejí z dvojí povaha. Akceptují právo jako soubor norem, jenž je dílem lidí (veřejných mocenských institucí). Zároveň však koncipují k němu existující transcendentní normový soubor, který legitimitu toho prvního zakládá.
 - Alfred Verdross
 - Idea institucionálního sepejetí práva a morálky.
 - Hraniční orgán
 - Každý právní řád předvídá existenci orgánu, jemuž rovněž ukládá, nařizuje určité chování, avšak bez toho, že by mu hrozil pro případ jeho porušení sankčním důsledkem.
 - Můžeme jej označit jako hraniční orgán.
 - Hraniční orgán má na základě pozitivního právního řádu sledovat určité chování. Není však odůvodněno hrozbou důsledku porušení práva, nýbrž apelem na svědomí hraničního orgánu, tedy poukazem na morálku, jež hraniční orgán zavazuje sledovat právní řád podle nejlepšího vědomí a svědomí.
 - Právem samým je tedy cokoliv, co hraniční orgán v jednotlivém případě za právo prohlásil.
 - Anglický empirismus
 - David Hume
 - Teze o nepřeklenutelné propasti oddělující fakty od hodnot a norem. Rozdíl mezi „bytím“ a „mětím“ (is-ought problem).

- Thomas Hobbes
 - položil základ pojmového spojení chápání práva výlučně s aktivitou institucí veřejné moci.
- 3.1.2 Hume-Jørgensenovo dilema
 - Předpoklady Jørgensena
 - Logika popisuje pouze úsudku, jejichž předpoklady a závěry mohou nabývat hodnoty pravda/nepravda
 - Nařizovací věty (normy) nemohou být odvozeny z výroků. Věta v rozkazovacím způsobu nemůže být odvozena z vět v oznamovacím způsobu.
 - Dva příkazy mohou být splněny/nesplněny, přijaty/nepřijaty, pokládány za důvodné/nedůvodné, ale nelze se ptát, zdali jsou pravdivé/nepravdivé.
 - Závěr Jørgensena
 - Rozkazovací věty nejen nemohou být závěry, ale nemohou také fungovat jako část nějakého logického důkazu obecně.
 - Dilema Jørgensena
 - Rozpor uvedeného závěru s každodenní zkušeností, ze které se zdá zřejmé, že závěr v rozkazovacím způsobu může být odvozen ze dvou premis, ze kterých jedna nebo dvě jsou v rozkazovacím způsobu.
- 3.1.2 Thomas Hobbes: zrod právního pozitivismu (na iusnaturalistickém základu)
 - Podle Lona L. Fullera Hobbes značí zrod právního pozitivismu na iusnaturalistickém základu. Hobbes zdůvodňuje nevyhnutelnost zrodu státu a jeho definování prostřednictvím kategorie suveréna iusnaturalisticky – důsledek, jenž tímto procesem vzniká, je pak pozitivistická koncepce práva.
 - Hobbes tvrdil, že zákony jsou pravidla o tom, co je spravedlivé a co nespravedlivé. Za nespravedlivé prý nelze pokládat nic, co neodporuje nějakému zákonu. Zákony navíc může vydávat jedině stát, protože jen státu jsme podřízeni. Zákonodárce je suverén (ať už jeden člověk či shromáždění lidí), a je to ten, kdo tvoří právo. A jedině stát stanoví a nařizuje zachovávat ta pravidla, kterým říkáme zákony. A proto je stát zákonodárcem.
 - Tři skupiny zákonů podle Hobbese
 - Zákony státu
 - Zákony morální
 - Pro něj jsou zákony přírody
 - Zákony Boží
 - Hobbes tvrdí, že ve státě, kde poddaný nemá o vůli Boží žádné informace, musí být ve všem, co neodporuje zákonu přírody, poslušen příkazu státu a tomu, co stát zákony za zákon Boží.
- 3.2 Relativizování rozdílu mezi pozitivismem a iusnaturalismem
 - Ota Weinberger tvrdil, že v současné právní filosofii existují mezi pozitivismem a iusnaturalismem sblížovací tendence. Existují zde „slabé“ systémy přirozeného práva, jako například Verdrossův model institucionálního sepejetí práva a morálky a Hartem formulovanou teorii o minimálním přirozeně-právním obsahu práva. Weinberger je ale odmítá.
- Kapitola 4 – Éra pozitivního práva v. návraty práva přirozeného: Osvětím aneb Radbruchova formule, dějiny Francie aneb klauzule věčnosti
 - 4.1 Imperativ nezměnitelnosti materiálního jádra Ústavy aneb klauzule věčnosti: evropské poohlédnutí
 - Francouzská revoluce přinesla osvícenství a racionalismus

- Anglický liberalismus přinesl představu samoregulujícího trhu stojícího nad společností a utilitarismus. (není to to samé, jen moje pozn.)
- Myšlenkovými zdroji anglického pozitivismu 19. století se staly anglický filosofický a ekonomický liberalismus, jakož i utilitarismus.
- Sto let racionalistického optimismu ale vyústilo v opakované návraty metafyzická. Jeden důvod je Osvětím, druhým důvodem jsou ústavní dějiny Francie 19. století. Francouzská ústava z roku 1884 totiž přišla s tím, že: „Republikánská forma vlády nemůže být předmětem revize“
- Toto poté vtělil Georg Jellinek, jakožto imperativ nezměnitelnosti, do rámce kategorií moderní státovědy.
- Alfred Verdross zvažoval možnost založit právní závazek dvou států nikoliv pouze mezinárodní smlouvou, nýbrž i tím, že legislativa sama sebe zaváže, čímž by ústava obsahovala klausuli nezměnitelnosti, vázanou na naplnění podmínky neodvisle od její vůle.
- František Weyr považuje ale takovou klausuli za logicky nesprávnou. Podle něj platí, že pokud víme, jakým způsobem nějaká norma vznikla, pak musíme logicky uznat, že stejným způsobem lze provést i její změnu.
- Imperativ nezměnitelnosti máme v Čl. 9 odst. 2 Ústavy: „Změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřípustná.“
- Carl Schmitt a prolomení ústavy – U prolomení není ustanovení změněno, nýbrž je zachována jeho platnost a pouze přijato odchylné se nařízení. Zákonodárce může vydávat zákony, ale nikoliv je prolomovat. Zastává pozici materiálního omezení ústavních změn. (moje pozn. – vzpomeňte si na to při Melčákovi)
- Imperativ nezměnitelnosti byl obsažen i v Základním zákoně SRN. Spolkový ústavní soud SRN k doktríně nezměnitelnosti materiálního ohniska ústavy (Ewigkeitsklausel) judikoval následující:
 - Návrh směřující k takové změně nesmí být projednán a nesmí být předložen k hlasování
 - Bylo-li o něm hlasováno, nemůže být přijat žádnou většinou
 - Byl-li přijatý návrh předložen prezidentovi, nesměl by jej vyhlásit
 - Vyhlásil-li by jej prezident, pak by musel Spolkový ústavní soud prohlásit tuto změnu za právně neplatnou. O otázce, zdali byla nedotknutelnost Základního zákona porušena, pak stejně rozhoduje s konečnou platností Spolkový ústavní soud.
- Spolkový ústavní soud SRN neruší ex nunc, nýbrž deklaruje neplatnost ex tunc.
- 4.2 Judikatura Ústavního soudu České republiky před kauzou protiústavnosti ústavního zákona ad hoc.
 - Ústavní soud již v rozhodnutích před rokem 2009 dal najevo nezbytnost ochrany materiálního ohniska ústavního pořádku a naznačil skutečnost, že důsledky z něj plynoucí dopadají nejen na demokratického zákonodárce, nýbrž i na Ústavní soud samotný. Vyjma ochrany materiálního ohniska Ústavy formou interpretativních nálezů ponechal soud otázku garancí imperativu nezměnitelnosti otevřenou.
- 4.3. Kauza ústavního zákona ad hoc – Prolog: Ústavní zákon č. 69/1998 Sb., o zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny
 - Politická krize 1997 (viz sarajevský atentát na Klause, moje pozn.) vyústila kromě jiného i v dohodu klíčových politických stran konat předčasné volby. Ústavní mechanismus se jim však zdál nevyhovující, proto prosadili zákon o zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny. I tehdy to mělo své odpůrce.
- 4.4. Nález Pl. ÚS 27/09 aneb „Velký třesk“
 - Moje pozn. – Pavel Holländer byl tehdy soudce zpravodaj tohoto případu. Doporučuju pro ty, co tyto výpisky budou někdy číst, se kouknout na reportáž ČT o tomto případě, protože vás to uvede víc do té situace, co tehdy nastala. Bez znalosti kontextu tomu porozumíte daleko hůř

- <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1142743803-reporterict/209452801240035/obsah/87609-zakulisi-ustavniho-soudu>
- Ústavní soud opřel své rozhodnutí o dva zásadní důvody
 - Požadavek obecnosti ústavního zákona jako podstatné náležitosti demokratického ústavního státu.
 - Poukázal na to, že se ústavní praxe Výmarské republiky vyznačovala pravidelným prolamováním ústavy cestou speciálních ústavních zákonů, a to i pro jedinečný případ (ad hoc).
 - Ústavní zákon o zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny je dle soudu ústavním zákonem pouze formou, nikoliv ale svým obsahem. Obsahem je totiž individuálním právním aktem, který se týká nikoliv obecně vymezeného okruhu adresátů a situací, nýbrž konkrétně určeného subjektu (PSPČR zvolené v roce 2006) a situace (skončení jejího volebního období dnem voleb, jež se mají konat do 15. října 2009 a zkrácení lhůt dle zákonů o volbách do Parlamentu ČR a dle soudního řádu správního pouze pro tento případ).
 - Prolomení Ústavy v tomto případě obchází ústavní účel institutu rozpuštění Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.
 - Už dříve ÚS judikoval, že ani zákonodárce ani exekutiva nemůže s prameny práva nakládat libovolně.
 - Podle ÚS spadá porušení principu obecnosti zákona do nepřípustného narušení právního státu podle čl. 9 odst. 2 (materiální ohnisko Ústavy)
 - Ústavní zákaz retroaktivity.
 - Ústava upravuje institut rozpuštění poslanecké sněmovny a vypsání předčasných voleb. Byla však zcela ignorována. Tento zákon dočasně způsob podle čl. 35 Ústavy dočasně ad hoc suspendoval a stanovil pro tento jediný případ postup zcela jiný.
 - Takové obcházení základních ústavních principů považoval ÚS za neslučitelné s principem zákazu retroaktivity ve spojení s principy ochrany oprávněné důvěry občanů v právo a práva svobodně volit – tj. kromě jiného – práva volit se znalostí podmínek utváření z voleb vzešlých demokratických orgánů veřejné moci, včetně znalosti jejich volebního období.
- 4.5 Weyrův argument per petitionem principii a čl. 9 odst. 2 Ústavy
 - Petitio principii představuje jednu z Aristotelem rozlišených chyb v odvozování.
 - Spočívá v tom, že v odvození, které má teprve určitou tezi prokázat, je použita nepravdivá premisa.
 - Konrad Hesse tvrdí, že do rámce, na nějž imperativ nezměnitelnosti dopadá, je nutno zařadit i právě imperativ nezměnitelnosti. Podle této úvahy argument Weyra ohledně změnitelnosti materiálního jádra (když víme, za jakých podmínek norma vznikla, tak ji lze i za stejných podmínek odstranit) není logicky správný, jelikož pracuje s nesprávnou premisou.
 - Čl. 9 odst. 2 Ústavy ČR, tedy imperativ nezměnitelnosti materiálního jádra Ústavy, je nutno podřadit pod pojem „podstatné náležitosti demokratického státu“.
 - Merkl navíc považuje imperativ nezměnitelnosti za přítomný v ústavě i tehdy, když v ní není explicitně vysloven.
- 4.6 Diskrece ústavodárce a soudní přezkum „jednoduchého ústavního práva“
 - Základní otázka: Jaké existují garance nedemokratické reverze provedené legalistickou cestou?

- Základním argumentem skeptiků vůči ústavnímu zakotvení imperativu nezměnitelnosti je poukaz na jeho autonomní povahu a z něj plynoucí neexistenci heteronomních garancí jeho uplatnění.
- Podle Ústavního soudu: Ochrana materiálního jádra ústavy není pouhým apelem, proklamací, nýbrž ústavním ustanovením s normativní důsledky. Jak napsal Alexander Hamilton v Čl. 78 Listu Federalistů, prostředníkem mezi lidem a zákonodárným sborem mají být soudy, aby mimo jiné udržovaly zákonodárství v mezích jeho pověření.
- Kapitola 5 – Třídění případů obsahového napětí mezi právem a morálkou
 - 5.1 Konflikt demokratického a totalitního systému
 - 5.1.1 Překonání totalitního systému v kontextu vztahu morálky a práva (neboli exkurz o československém a následně českém řešení vyrovnání se s totalitní minulostí)
 - Dvě právní možnosti vyrovnání se s minulostí.
 - První možnost je prioritou přirozeného před pozitivním právem. (Radbruchova cesta, moje pozn.)
 - Druhá možnost je akceptování morálních argumentů jako důvodů priority jednoho pozitivního práva před jiným pozitivním právem, přičemž dochází k prolomení standardních právních principů, jakými jsou právní jistota či zákaz retroaktivity. (Hartova cesta, moje pozn.)
 - Důležitým způsobem vyrovnání se s minulostí se stalo restituční zákonodárství. Svoji konstrukcí představuje Hartovu cestu. Restituční zákon š. 229/1991 Sb. podle názoru ÚS představuje lex specialis ve vztahu k občanskému zákoníku. Jde o právní konstrukci, která retroaktivně stanoví důvody protiprávnosti a vylučuje nabytí vlastnického práva vydržením, a to z důvodu ochrany základních hodnot demokracie a lidských práv.
 - Ústavní soud se při projednávání zákona o protiprávnosti komunistického režimu odvolal na prioritu přirozeného před pozitivním právem. Zločin se podle něj nesmí ve jménu „právní jistoty“ stát beztrestným, i když je prováděn hromadně, organizovaně, po delší dobu a pod ochranou organizace, jež se zmocnila státu. Je to v souladu s argumentací M. Krieleho a G. Radbrucha o nutnosti posuzovat pozitivní právo hlediskem demokratické legitimacy a dodržování základních lidských práv.
 - 5.1.2 Občanská neposlušnost
 - Myšlenka občanské neposlušnosti se objevuje jak v pozitivněprávním, tak iusnaturalistickém myšlení.
 - Evropské přirozenoprávní myšlení zrodilo představu „občanské neposlušnosti“ již ve středověku, a to v koncepci práva na odpor. Opětovně však zrozeo v kontextu s M. Gándhím i vývojem USA v 60. letech.
 - Tyto podněty vedly R. Dworkina k akceptaci občanské neposlušnosti v případě extrémního rozporu vlastního svědomí s požadavky práva.
 - Sporná úvaha H. Coinga k trestněprávní odpovědnosti soudců za používání zákonů odporujících přirozenému právu.
 - 5.2 Konflikt nikoli systémový neboli akceptace nepsaného práva v evropském kontinentálním právu a soudcovské rozhodování contra, resp. praeter legem jako způsob řešení napětí mezi morálkou a právem
 - Problém extrémního napětí mezi právem a morálkou v demokratickém právním státě může vzniknout rovněž v situaci jeho řádného fungování.
 - V SRN se východiskem řešení stala interpretace Čl. 20 odst. 3 Základního zákona, podle kterého je soud při nalézání práva vázán „zákonem a právem“. Podle

interpretace Spolkového ústavního soudu SRN se z toho dovozuje přítomnost nadpozitivního práva (des überpositiven Rechts) v ústavním řádu.

- Podle českého ÚS soud není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případech, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jenž mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. Je nutno se přitom vyvarovat libovůle a rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci.
- Kapitola 6 Distinkce a argumenty: dějství druhé
 - 6.1 Kontexty a významy
 - Kontextuální pojem práva – úsilí pochopit, jak fungují veřejné instituce při uplatňování moci (panství), jakými paradigmaty myšlení se řídí, jak se tato paradigmatata utváří a mění v závislosti od historických změn, tradic, dobových výzev, vůdčích idejí daného společenství, dobových představ o spravedlnosti a racionalitě, a konečně i v závislosti od nauky.
 - Thomas Hobbes: „Zákonodárcem není ten, z jehož moci byly zákony vydány, ale ten, z jehož moci jako zákony nadále platí.“
 - Recepční normy – je jím dán důvod platnosti právních předpisů předchozího státu mocenským suverénem nově vznikajícího, nástupnického státu. Důvodem je zamezení právního vaku, jehož důsledkem by nevyhnutelně byl stav nejistoty, napětí a konfliktu.
 - Viktor Knapp: Právní norma, jakmile vznikne, stává se součástí bytí práva a zároveň jako součást práva platí. Nabývá svého vlastního bytí, které není závislé na existenci jejího tvůrce.
 - Herbert Hart: Lze připustit, že parlament by mohl sám sebe úplně zničit zákonem, který by jeho pravomoci prohlásil za ukončené a zrušil by legislativu umožňující volby do budoucích parlamentů
 - Kapitola 6.2 Iusnaturalismus v. iuspositivismus: důsledek konceptu legitimacy moci
 - Teze spojení práva světského a práva božího se odvíjela od koncepce legitimacy moci. Tato se po století zakládala na myšlence legitimacy dané Bohem, která přitom v sobě obsahuje i maximum omezení světské moci.
 - Francouzská revoluce, dějiny konce 18. a celého 19. století přinesly nový koncept legitimacy, legitimitu odvíjející se od suverenity lidu a přinesly i představu o „neomezené moci suveréna“.
 - Camus: Až dosud pocházeli králové od Boha a lid od králů. Od časů Společenské smlouvy pochází lid sám od sebe a od lidu pak pocházejí králové. Za královraždami 19. století následují bohovraždy 20. století, které domýšlejí logiku revolty až do konce a chtějí učinit ze země království, v němž člověk bude bohem. Zbyl už jedině přízrak Boha odkázaného do nebeské sféry principů.
 - Tato sféra principů teď tedy získává nové označení – morálka
 - Milan Kundera: Jediná boží Pravda se rozpadla na sta relativních pravd, o které se lidé podíleli. Takto se zrodil Novověk.
 - Friedrich Nietzsche: Bůh je mrtev. Bůh zůstane mrtev. A zabili jsme ho my! Jak se utěšíme, my, vrahové nad vrahy? Nejsvatější a nejmocnější, jenž doposud ovládal svět, vykrvácel pod našimi noži, - kdo smyje z nás tuto krev? Jakou vodou bychom se mohli očistit? Není velikost tohoto činu pro nás příliš veliká? Nebudeme se muset sami stát bohy, abychom se tohoto činu jen jevíli hodni?
 - Na přelomu 19. a 20. století se pak všechna nejvlivnější filosofická směřování vymezují vůči transcenci.
 - Pro Kelsena je kategorie suverenity státu kategorií normativní (Ought, moje pozn.) a nikoliv faktuální (Is, moje pozn.). Pak tedy nemůže být definována jinak, než normou, která identifikuje určitý, samostatný právní řád, zakládá výlučnost jeho platnosti. Pro něj je touto formou Grundnorm – základní norma.

- Kelsen: „Soustava norem, kterou označujeme jako státní řád, nachází svůj poslední důvod platnosti [...] v normě, která jakožto poslední se předpokládá a jakožto základní norma nemá třeba žádného dalšího odůvodnění nebo odvození“
 - Pro odlehčení: <https://www.youtube.com/watch?v=BNEclgQFDNg>
- Weyr: K tomu, aby se pozitivní právní řád nestal svévolí, musí pohledem iusnaturalistickým obsáhnout „metafyzický apendix“ aneb metanormativní materiální jádro, pohledem analytickým musí pak vyplývat z hypotetické základní (ohniskové) normy.
- Böckenfördeho paradox: „Svobodný, sekularizovaný stát žije z předpokladů, které sám nemůže garantovat“
- Alasdair MacIntyre: „Žádná přirozená a lidská práva neexistují a víra v ně je totéž jako víra v čarodějnice či jednorožce. Žádné samozřejmé pravdy neexistují. Použije-li morální filosof slova ‚intuice‘, je to vždy signálem toho, že je s argumentací něco zásadně v nepořádku“
- Ronald Dworkin: Z toho, že nějaké tvrzení nelze prokázat, neplyne, že není pravdivé.
- Alexyho zdůvodnění lidských práv
 - Zdůvodnění náboženské, dané vírou
 - Omezeno však na věřící, resp. druh náboženství
 - Socio-biologické zdůvodnění
 - Morálka je druhem altruismu a altruismus je významným prvkem reprodukce
 - Intuitivní zdůvodnění
 - Existence lidských práv je evidentní
 - Konsenzuální teze
 - Lidská práva se opírají o souhlas všech
 - Instrumentální přístup
 - Uznání lidských práv maximalizuje užitek
 - Koncepce kulturního zdůvodnění
 - Lidská práva jsou vymožeností dějin lidské kultury
 - Zdůvodnění explikativní, aneb Kantovo
 - Uznání někoho jiného jako autonomní osobnosti je spjato s uznáním jeho důstojnosti, což má nutně za následek respektování jeho lidských práv.
 - Existenciální zdůvodnění
 - Vyjádření hledisek pro přijetí či odmítnutí zdůvodnění explikativního. Základním rozlišením je rozlišení, zdali je lidské společenství utváření pohledem na individuální maximalizace užitku anebo požadavkem na správnost (ve významu morálním).
- Limity demokratické legitimacy
 - Gödelovské – spojené s nemožností vytvořit racionální modely fungování institucí uplatňující si ambice na úplnost.
 - Civilizační – výzvy jednotlivých epoch, jež nutí modifikovat utváření a fungování veřejných institucí
- 6.3 Eudaimonistická životní očekávání nebo obrácení sv. Pavla
 - Ambicí dnešní ekonomie je stát se univerzální sociální vědou. Člověk je dle ekonomického přístupu racionálně jednajícím bytostí maximalizující ve vztazích se svým okolím užitek pro sebe a jedná-li altruisticky, jedná se o reciproční altruismus. Ekonomie předpokládá sociálně-darwinistický model člověka.
 - Richard Allen Posner je ústřední osobnost ekonomické teorie práva, přičemž procházel několika fázemi
 - Fáze utilitaristická – Benthamův utilitarismus je podle Posnera pouze další název pro ekonomickou teorii. Potěšení je hodnotou, bolest je cenou.

- Fáze spjatá s odklonem od utilitarismu
 - Fáze spjatá se snahou eticky princip maximalizace bohatství odůvodnit
 - Kaldor-Hicksovo kritérium – Ospravedlnění změn, majících za následek nárůst užítka, jenž lze ale dosáhnout jen k tíži jednotlivce.
 - Fáze, kde se snaží přesvědčit, že je maximalizace bohatství rozumné, i když nikoliv eticky evidentní nebo obecně správné.
- 6.4 Soudce a napětí mezi morálkou a právem: iuspositivistický paradox
- Právní řád, jehož existence by spočívala pouze na systému sankcí, a to bez jakéhokoli sepětí se společností akceptovanými morálními principy, ztrácí jakoukoli legitimitu.
 - Pohledy
 - Pohled zákonodárce
 - Typický pohled Hobbesův nebo Austinův
 - Pohled nestranného pozorovatele
 - Pohled sociologie práva, např. právní realismus, chápání Weberovo, Luhmannovo apod.
 - Pohled soudce
 - Resp. šířeji pohledem adresáta povinnosti
 - Holländer ve shodě s Verdrossem považuje za hraniční orgán soud.
 - Pro iuspositivisty možné řešení obsahového napětí mezi morálkou a právem v demokratickém právním státě spočívá v přisouzení normotvorné kompetence. Platí-li Hume-Jørgensenova teze, je právo institucionální faktum (je volným aktem) a není výsledkem logického odvození z faktuálních výroků.
 - Englišův rozdíl mezi negací a derogací normy
 - Každý soud lze popřít, lze popřít jeho správnost či pravdivost. Normu nelze popřít, nelze popřít její pravdivost, protože ji nevyjadřuje. Normu lze jen zrušit (odvolat). Soud může popřít každý, normu může zrušit jen ten, kdo ji vydal, nebo jiný, koho ten, kdo ji vydal, k tomu zmocnil.
 - V demokratickém právním státě kompetence prvotní normotvorby (suverenita) není soustředěna pouze v rukou zákonodárce. Jako ultima ratio je spjata s otevřenou možností přímého mocenského rozhodování suveréna (lidu), a to buď formou přímého rozhodování nebo formou občanské neposlušnosti.
 - Zastává-li právní pozitivista tezi, že má soudce morální povinnost odmítnout aplikovat morálně nespravedlivé právo, plynou z ní dvě otázky
 - Určení obsahu pojmu extrémní nespravedlnosti
 - Způsob takového rozhodnutí
 - Mohou nastat dva případy
 - Soud rozhodne contra legem s odvoláním na obyčejové právo (common law)
 - Soud rozhodne contra legem s odvoláním na hodnoty spravedlnosti (equity), jimž přisoudí přednost.
 - O. Weinberger ohledně obsolence
 - Obsolence kromě desuetudinis zahrnuje i princip cessante ratione legis cessat lex ipsa – odpadnutím účelu zákona zaniká samotný zákon
 - Musí být splněny dvě podmínky
 - Výslovná kompetence nepovažovat právní pravidla, která již neodpovídají aktuálnímu institucionálnímu stavu, za platné právní předpisy
 - Obsolentnost je považována za derogující obyčejové právo. Obecně panující přesvědčení o tom, že formálně platné pravidlo již není po právu, vytváří právní normu, která toto pravidlo deroguje.

B. Účel práva a účel v právu

- Kapitola 1 – Textualismus v. právní teleologie
 - Počátek 19. století je spjat s nástupem pojmové jurisprudence a ve Francii s právní exegezí.
 - Pojmová jurisprudence
 - Pro pojmovou jurisprudenci (nelze nutně spojovat s iuspositivismem) je příznačné úsilí o dedukci normativních (právních) vět z právních pojmů.
 - G. F. Puchta: „Je úkolem vědy poznávat právní věty v jejich systematické souvislosti jako navzájem se podmiňující a od sebe pocházející, abychom mohli sledovat genealogii jednotlivé právní věty nahoru až k jejímu principu a abychom obdobně mohli vystoupat od principů k jejich nejposlednějším příčkám“[...]“Právní věty viditelně vznikají jako produkt vědecké dedukce.
 - Myšlenkovými zdroji pojmové jurisprudence se staly racionalismus a osvícenství. Pojmová jurisprudence je spojená s paradigmaty kognitivismu, racionality, úplnosti, konzistentnosti a hierarchického uspořádání právního řádu.
 - V roce 1864 se proti pojmové jurisprudenci postavil Rudolf Jhering, a nazval ji „kultem logického, který zamýšlel jurisprudenci vyšroubovat na matematiku práva.“. Tvrdil, že pojmy vůle a moci nejsou s to obsáhnout praktické pochopení práva.
 - Jhering a Účel v právu
 - „Stvořitelem celého práva je účel. Neexistuje právní věta, jež za svůj původ nevděčí nějakému účelu, tj. nějakému praktickému motivu. A na nejobecnější úrovni je účelem práva zajištění životních podmínek ve společnosti“
 - Účely jsou historicky měnící se požadavky na štěstí, jež mají za účel trvání a úspěch společnosti.
 - Po Jheringovi evropská kontinentální právní věda není již dominantně vědou analytickou
 - Ryzí nauka právní
 - Hans Kelsen
 - Vědeckou aspirací se jí jeví dosažení vnitřní konzistentnosti pojmové stavby.
 - Zájmová jurisprudence
 - pozdní Jhering, Heck
 - Koncepce volního práva
 - Kantorowicz, Ehrlich, Gény
 - Usiluje o analýzu možného prostoru tvůrčí soudcovské aktivity v oblasti mezer v právu.
 - Analytická jurisprudence
 - Vyhraňená podobu nabízí právě Ryzí nauka právní
 - Přichází s ambicí apriorní analýzou a systematizací právních pojmů utvořit jejich konzistentní vědecký systém.
 - Předmětem jejího bádání je deonticky ideální svět.
 - Marijan Pavčnik: „Ačkoli pojmová jurisprudence již nemá žádné příznivce, je jako ideologie přinejmenším latentně přítomna. Jedná se přitom o nekritické ztotožnění zákona s právem“
 - Ústavní soud o „přepjatém formalismu“ – „Pokud procesní právní úkony účastníků řízení obsahují zjevnou nesprávnost, je nutno účastníkům řízení dát příležitost ji odstranit. Opakem tohoto postupu je přepjatý formalismus, jehož důsledkem je sofistickované zdůvodňování zjevné nespravedlnosti, nebo nepřihlédnutí ke smyslu a účelu právní úpravy“
 - Ústavní soud o jazykovém výkladu – „Jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě.“
- Kapitola 2 – Smysl a účel – pojmy a úhly pohledu
 - Normativní systémy slouží jako nástroj, kterým člověk svobodu jedněch uvádí do souladu se svobodou jiných.

- Účel práva – Účelem práva je zajistit vnitřní mír v určitém lidském společenství a umožnit tak jeho zachování. Tento účel práva se pak promítá do účelů v právu.
- Účel v právu – Dle Radbrucha základní strukturu účelů v právu tvoří tři prvky (triáda účelů)
 - Obecné blaho
 - Pojem relativní. Lze jej chápat
 - sociálně jako blaho všech
 - organicky jako blaho státního celku
 - institucionálně jako uskutečňování věcných hodnot z vycházejících z jejich vlastní povahy
 - Spravedlnost
 - Garance ochrany jednotlivce
 - Právní jistota
- Účely jsou zamýšlené důsledky jednání.
- Karel Engliš: „Norma vzniká jako prostředek k účelu“
- Účely mohou být individuální dobra (lidská důstojnost, život, zdraví, vlastnictví) nebo dobra kolektivní (obrana, vnitřní bezpečnost, zdravé životní prostředí)
- Ústavní soud o rozdělení veřejných a individuálních statků
 - Pro veřejné statky je typické, že prospěch z nich je nedělitelný a lidé nemohou být vyloučeni z jeho požívání. Např. národní bezpečnost, veřejný pořádek, zdravé životní prostředí.
 - Pro základní práva a svobody je typická jejich distributivnost. Aspekty lidské existence, jakými jsou např. osobní svobody, svoboda projevu, účast v politickém dění atd. lze pojmově, věcně i právně členit na části a tyto přiřadit jednotlivcům.
- Rozdíl v nahlížení na účely v právu vzhledem k úhlu pohledu
 - Pro zákonodárce je účel motivem, důvodem přijetí právní normy
 - Pro sociologa je účel právní normy cílem a výsledkem poznávání
 - Pro soudce je účel normativním momentem spoluurčujícím interpretaci práva, jenž hraje klíčovou roli při objasňování obsahu a smyslu práva
- Kapitola 3 – Účel a norma
 - Ústavní soud: Každá právní norma má svůj smysl a účel, jejich rekonstrukce je však spjata s řadou nejistot. Smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce – důvodová zpráva, argumentace přednesená v rozpravě. Dále také lze smysl a účel dovodit z pramenů práva. Smysl a účel však nelze stanovit bez rekurzu na předporozumění interpreta. Sehrávají tedy klíčovou roli vlastní představy interpreta.
 - Radbruch: Vůle zákonodárce není metodou výkladu, nýbrž cílem výkladu a výsledkem výkladu. Interpret může rozumět zákonu lépe, než mu rozuměl jeho tvůrce. Zákon musí být moudřejší jako jeho autor.
 - Häberle: Neexistují žádné právní normy, existují toliko interpretované právní normy.
- Kapitola 4 – Kolize a hierarchie účelů
 - Radbruch upozorňuje, že obecné blaho, spravedlnost a právní jistota jako účely práva jsou ve vzájemném ostrém konfliktu.
 - Ústavní soud: Ke znakům právního státu neoddělitelně patří princip právní jistoty a ochrany důvěry občana v právo. Tento postup zahrnuje zákaz retroaktivity právních norem, resp. jejich retroaktivního výkladu.
 - Ústavní soud: Zrušení staré a přijetí nové právní úpravy je spjata se zásahem do ochrany důvěry občana v právo. Tento konflikt se posuzuje hlediskem proporcionality. Proporcionalitu lze charakterizovat tak, že vyšší stupeň intenzity veřejného zájmu odůvodňuje větší míru zásahu do principů rovnosti a ochrany důvěry občana v právo novou právní regulací.
 - Jhering je považován za zakladatele teleologického směřování.
 - Radbruch: Veškeré právo je řešením konfliktů.

C. Právní normy: kontexty filosofické

- Kapitola 1 – Pojem právní normy
 - 1.1 Hledisko noetické aneb kognitivismus v. nonkognitivismus
 - G.H. Wright člení teorie norem dle hlediska noetického, tj. v závislosti na tom, jestli lze normě přiřadit hodnoty pravda/nepřavda či nikoliv.
 - Členění norem dle G. H. Wrighta
 - kognitivistické (deskriptivní)
 - Naturalistický kognitivismus
 - Nonnaturalistický kognitivismus
 - přirozenoprávní směry, např. některé sociologické a psychologické teorie právní normy
 - nonkognitivistické (preskriptivní)
 - Spojování norem s normotvorní autoritou
 - O. Weinberger člení nonkognitivistické na ty, jež počítají s možností logického popisu normativního myšlení (normologický optimismus), a ty, jež takovou možnost odmítají (normologický skepticismus)
 - V právním myšlení je norma chápána jako nejazyková nebo jazyková skutečnost.
 - Pozdní Kelsen vymezuje normu jako akt vůle. Kelsen důsledně spojuje existenci normy s projevem vůle jejího tvůrce.
 - 1.2 Hledisko ontologické aneb platnost jako bytí právních norem (problém kolize platnosti)
 - R. Alexy rozlišuje sociologický, etický a právnícký pojem platnosti.
 - Sociologický
 - Platí sociálně, je-li buď dodržována anebo je její nedodržení sankcionováno.
 - Etický
 - Etická platnost je dána morálním zdůvodněním a je typická pro přirozenoprávní teorie.
 - Právnícký
 - Interní problém
 - dán příslušností normotvorného orgánu a procedurou
 - Externí problém
 - spočívá ve stanovení vztahu právníckého pojmu platnosti ke dvěma dalším pojmům platnosti
 - Mezi sociologickou, etickou a právníckou platností může být kolize.
 - O. Weinberger – čtyři skupiny teorií platnosti
 - teorie rodokmenu
 - Zdůvodňuje platnost právní normy odkazem na pravidla o vzniku
 - Např. Kelsenova Grundnorma
 - teorie realistická
 - Kritériem platnosti je rozhodovací praxe a způsob argumentace orgánů aplikujících právo
 - teorie ospravedlnění
 - Usiluje o morální zdůvodnění platnosti
 - teorie institucionální (vlastní koncepce Weinbergerova)
 - Zohledňuje normativně upravené vztahy vzniku právní normy, ale i vztahy norem k institucionálním, sociologicky prokazatelným skutečnostem.
 - Holländer - Členění teorií norem na teorie analytické a syntetické
 - Analytické
 - Objasňují platnost norem vycházející pouze z normového systému samotného

- Endogenní důvody platnosti (moje pozn.)
 - Syntetické
 - Formulují exogenní důvody platnosti, jež jsou přítomny vně právního normového systému.
 - Lze rozdělit do dvou skupin
 - Vnější důvod platnosti práva v jiném normovém systému nebo autoritě (např. morálka či Bůh). Typické pro iusnaturalismus.
 - Vnější důvod platnosti nachází v aktivitě veřejných (mocenských) institucích. Typické pro iuspositivismus.
 - Právní norma je pro pozitivní teorie buď platná proto, že je za platnou pokládána mocenským suverénem (apriorní povaha), nebo proto, že je výsledkem induktivního zobecnění (aposteriorní povaha)
 - Problematika akceptace desuetudinis jako derogacího důvodu v systému psaného práva
 - Podle O. Weinbergera musí být splněny dvě podmínky
 - Aplikujícímu orgánu je dána kompetence nepovažovat tyto předpisy za platné
 - Obsolentnost je považována za derogující obyčejové právo
 - Otázka benešových dekretů.
 - Ústavní soud: „Tento normativní akt již splnil svůj účel“
 - Dekret prezidenta republiky ztratil platnost na základě obsolentnosti.
 - 1.3 Exkurz: platnost a účinnost zákona
 - Platnost normy dle J. Sedláčka: Platnost normy znamená tolik, co právní moc normy, tj. že se dovršením normotvorného procesu stala norma součástí právního řádu.
 - Krejčí: „Každý platný zákon je počátkem své platnosti, tj. okamžikem vyhlášení, nezbytně účinný v stanovení počátku své vlastní účinnosti“
 - 1.4 Reprodukce života, svoboda a moc – pojmová východiska vnějšího pozorovatele
 - V každé lidské skupině existuje systém řízení, systém působení na jednotlivce s cílem zabezpečit určitý stav, s cílem zabezpečit reprodukci skupiny. Tento systém působení nazýváme moc. Moc je tudíž omezením svobody jednotlivce za účelem reprodukce skupiny (společnosti).
 - M. Duverger: „Moc má najednou dvě tváře – z jedné strany je utlačovatelem a z druhé strany je integrátorem“
- Kapitola 2 – Znaky právních norem
 - Úvod
 - Základní znaky právních norem – regulativnost a obecnost.
 - (zkoušková otázka, pozn)
 - 2.1 Regulativnost
 - Podstata regulativnosti spočívá v tom, že norma představuje určitý pokyn k určitému druhu chování. Omezuje tedy výběr alternativ chování jednotlivce.
 - Pokyny (deontické modality, normativní modality)
 - příkaz
 - zákaz
 - dovolení
 - Rozdělení právních norem zavedené Kelsenem, Weyrem a Merklem
 - Normy chování – primární normy
 - Zmocňující normy – sekundární normy (rozdělení dle Harta)
 - poznávací
 - měnící

- rozhodovací
 - A. Ross: „Každá kompetenční norma může být přepsána na normu chování
 - Zmocňovací normy obsahují (dle pozdního Kelsena) dva normativní prvky
 - hypotetická norma – norma udělující platnost
 - kompetenční norma – norma obsahující právo či povinnost tvořit normy chování
 - 2.2 Obecnost
 - Hans Kelsen vymezil normu jako „Sollen“, tj výraz, dle něhož něco nikoliv jest (bytí, moje pozn), nýbrž býtí má (mětí, moje pozn), a to bez ohledu na obecnost. Jestliže norma má obecný charakter, jedná se o „povinnostní pravidlo“. Spojování normy s obecností odmítá jako neodůvodněné.
 - Weinberger zavádí pojem právního pravidla, které je obecné v tom smyslu, že je adresováno každému a týká se právě těch subjektů, které splňují všechny subsumpční podmínky.
 - V. Knapp rozeznává obecnost právní normy týkající se
 - předmětu
 - obecně vymezuje svou skutkovou podstatu (nikdy nemůže řešit určitý konkrétní případ)
 - subjektů
 - Dva aspekty:
 - Povinnost všech subjektů
 - Povinnost určité množiny subjektů, vymezené obecnými znaky
 - V právním jazyce se termín norma spojuje s obecností regulace. Norma určuje svůj předmět a subjekty jako třídy definičními znaky, a nikoliv výčtem jejich prvků.
 - 2.3 Differentia specifica
 - Specifické znaky právních norem, odlišující je od jiných norem.
 - Differentia specifica
 - Subjektem tvorby je stát
 - Adresátem právních norem je celá společnost organizovaná ve státě
 - Právní norma má státem stanovenou nebo uznanou formu
- Kapitola 3 – Regulativ a regulativní věta (norma a normativní věta), preskriptivní a deskriptivní věta
 - Vztah mezi regulativem (normou) a regulativní větou (normativní větou)
 - Regulativní (normativní) věta - jazykové vyjádření závazné úpravy lidského chování
 - Regulativ (norma) – význam regulativní (normativní) věty
 - Dvě možné interpretace významu regulativního (normativního) výrazu
 - Preskriptivní interpretace – Významem normativního výrazu je norma.
 - Např. věta „Můžete zaparkovat auto před mým domem“ – autor sám poskytuje dovození, sama tato věta je regulativem chování
 - Deskriptivní interpretace – Významem normativního výrazu je tvrzení o existenci normy
 - Např. ta samá věta – Autor věty informuje řidiče o existenci předpisu regulujícího parkování aut a dovolujícího parkování na uvedeném místě
 - Kognitivistický přístup v právním myšlení přijímá předpoklad přiřazení pravdivostních hodnot normám. Normativní tvrzení může být pravdivé/nepravdivé.
- Kapitola 4 – Regulativ (norma) a imperativ
 - Imperativ je buď jazyková aplikace rozkazovacího způsobu na povrchové úrovni jazyka, nebo takováto aplikace na textogramatické úrovni, pro niž se vytváří logické systémy.
 - Jako jazykové vyjádření příkazu vymezoval imperativ i Kant.
 - Každý regulativ je rovněž imperativem
 - Imperativ však může existovat i mimo regulativní (normativní) systém

- Kapitola 5 – Exkurz o logické struktuře právních norem
 - Struktura
 - Skutková podstata
 - Právní následek
 - 5.1 Skutková podstata aneb podmínka nastoupení normativního tlaku
 - Podmínka nastoupení normativního tlaku = skutková podstata normy = hypotéza právní normy
 - Může být i kumulativní
 - Může být formulována i ve tvaru negace disjunkce či tvaru implikace
 - 5.2 Normativní následek
 - Normativní následek má své vnitřní komponenty
 - Normativní modulace lidského chování (modality normativnosti)
 - příkaz
 - zákaz
 - dovolení
 - Předmět právní úpravy (druh chování)
 - To, co je objektem práv
 - Postavení subjektu
 - Stanovení toho, zda subjekt je vykonavatelem chování či příjemcem
 - agens – vykonavatel chování, na nějž se modalita vztahuje
 - paciens – příjemce takového chování
 - Subjekt, na nějž se modalita vztahuje
 - Příklad – „Dluh musí být splněn řádně a včas“
 - Modalita normativnosti
 - příkaz
 - Předmět právní úpravy (druh chování)
 - řádné a včasné splnění dluhu
 - Postavení subjektu
 - jednoduchý agens
 - Subjekt
 - dlužník
 - 5.3 Vztah podmínky a normativního následku
 - V právních textech je podmínka spjata s normativním následkem různými gramatickými spojkami, případně sedmým pádem.
 - Formy logické vazby mezi skutkovou podstatou a normativním tlakem
 - implikace
 - ekvivalence
 - replikace
- Kapitola 6 – Modality normativnosti (příkaz, zákaz a dovolení)
 - Každý příkaz lze převést na zákaz a naopak
 - např. příkaz splnit na zákaz nesplnit, zákaz zastupovat na příkaz nezastupovat
 - Dovolení může být na základě právní neupravenosti (právně indiferentní chování).
 - Výslovné dovolení není omezeno pouze na vykonání stanovené alternativy (to by totiž byla povinnost), nýbrž i na vykonání negace této alternativy a nespojuje s tím žádnou povinnost jiného subjektu.
 - Dvojí chápání slova „může“
 - Unilaterální možnost
 - Uvažujeme v ní jen o možnosti chování „p“ a neuvažujeme, zdali může anebo nemůže existovat rovněž možnost chování „non p“. V takovémto případě deontická nutnost chování „p“ implikuje možnost chování „p“.
 - Bilaterální možnost

- Může existovat současně chování „p“ i chování „non p“. Nutnost chování p v ní neimplikuje možnost chování „p“.
 - Dva druhy bilaterálního dovolení
 - Výslovné dovolení
 - Dovolení na základě neupravenosti
 - Existují tyto druhy dovolení
 - Výslovné dovolení
 - Dovolení na základě neupravenosti
 - Implicitní dovolení
 - Všechny tyto tři druhy jsou unilaterální (dovolení ve významu nezakázaného chování), ale jen první dvě jsou bilaterální.
- Kapitola 7 – Impossibillium nulla obligatio aneb vztah aletických a právně normativních modalit
 - Aletické modality
 - modality nutnosti a možnosti
 - tyto modality zrcadlí vztahy kauzální, případně analytické.
 - Deontické modality
 - modality povinnosti a dovolenosti
 - (příkaz, zákaz, dovolení, moje pozn.)
 - Celsova věta impossibillium nulla obligatio
 - F. Weyr oponuje: „Norma je výraz něčeho, co býti má. Lze tedy říci, že poznávající normu, poznáváme její obsah, tj. to, co podle ní býti má. Obsahem normy může být cokoliv.“
 - Kubeš: „Právní norma ač obsahuje plnění teoreticky nemožné, jest platnou právní normou, neboť o její platnosti rozhoduje jedině její zařaditelnost v systému právního řádu, tj. v rámci nadřazené delegační normy“
 - Analytická jurisprudenc
 - Vyhraněnou podobu nabízí ryzí nauka právní
 - Předmětem jejího bádání je deonticky ideální svět
 - Nemožnost určitého chování implikuje neexistenci příkazu k takovému chování, jakož i oprávnění takové chování vyžadovat
 - Nutnost určitého chování implikuje neexistenci jeho zákazu i oprávnění vyžadovat chování opačné.
 - Právní povinnosti i oprávnění k určitému chování implikují jeho možnost.

D. Právní principy

- Kapitola 1 – Právní formalismus, praktický důvod aktuálnosti problematiky právních principů
 - Nejasnost pojmu právní princip, otázka nepsaných principů v systému psaného práva
- Kapitola 2 – Terminologická poznámka (termíny normy, pravidla, zásady, maximy, principy, hodnoty)
 - Rozdělení podle F. Weyra
 - Norma
 - Předmětem poznávání normativního
 - Pravidlo
 - Typické pro poznávání kauzální, kde nelze formulovat exaktní zákony
 - Imperativ
 - Zvláštní mluvnická podoba normy, jejíž význam je motivační
 - Maxima
 - Subjektivní princip chtění, tedy úvahu de lege ferenda
 - Larenz, Weinberger, Alexy, Toubez Muniz – kaskáda pojmů
 - právní norma
 - nejobecnější pojem, může mít podobu principu nebo pravidla nebo individuálního a konkrétního příkazu, zákazu, resp. dovolení
 - pravidlo
 - právní norma, kterou je možné vyjádřit univerzálně adresovanou hypotetickou normativní větou

- právní princip
 - zkoumán v protikladu k právnímu pravidlu
 - rozdíl mezi pravidly a principy je rozdíl mezi dvěma druhy norem
- Kapitola 3 – Logické vymezení právních principů
 - 3.1 Dworkinova teorie právních principů jako kritika právního pozitivismu
 - Dworkinova teorie právních principů byla zformulována jako kritika Hartovy iuspositivistické koncepce.
 - Dworkin uznává strukturální argument – spočívá v tom, že principy platí i přesto, že třeba nemají dostatečnou institucionální podporu. Kvůli tomu, že jsou součástí politické nebo společenské morálky, platí v důsledku svého obsahu.
 - Dworkin poukazuje na to, že se principy svou strukturou liší od norem.
 - Normy prý buď platí, anebo neplatí. Je zde zákon vyloučení třetího.
 - Pro principy neplatí logický zákon vyloučení třetího. Jejich platnost nespočívá tedy v platnosti/neplatnosti, nýbrž v různé míře intenzity této platnosti.
 - Kritizováno O. Weinbergerem – podle něj musí být prokázáno, že jsou principy platným právem, pokud se mají používat pro právní rozhodnutí.
 - 3.2 Alexyho kritika a rozšíření Dworkinovy koncepce
 - Nesouhlasí s tím, že by to u pravidel bylo tak, že buď platí, nebo neplatí. Ani u pravidel nelze v jejich hypotéze postihnout všechny výjimky.
 - Rozdíl mezi pravidly (normami) a principy je v řešení kolize. Pokud je řešení kolize dáno poměřováním pravidel, pak se jedná o principy. Pokud však jedno pravidlo prohlásí za neplatné, jedná se o normu.
 - Pro Alexyho jsou principy příkazy k optimalizaci, které mohou být splňovány v rozdílném stupni.
 - Princip je definován schopností poměřování v kolizi a svým aproximativním a nikoli absolutním charakterem.
- Kapitola 4 – Spor nebo kolize?
 - 4.1 Srovnání nesrovnatelného (konfliktu dispozic dvou norem s kolizí subsumpčních podmínek obsažených v hypotéze normy jedné)
 - Řešení rozporu mezi normami je v jejich derogaci – tedy v použití pravidel lex superior derogat legi priori, lex specialis derogat legi generali a dalších.
 - Řešení rozporu mezi principy je v jejich poměřování použitím testu proporcionality (Alexy).
 - 4.2 Kolize principů a metoda specifikace
 - Kolize principů v zákonodárství
 - pravidelně se řeší metodou specifikace – tj. důsledkem kolize principů se stává normativní spor, jenž je řešen pravidlem lex specialis derogat legi generali.
 - Kolize principů v případě kontroly norem v ústavním soudnictví
 - výsledek je dán principy proporcionality, specifikace a minimalizace omezení dotčeného principu
 - Kolize principů v případě přímé aplikace
 - Princip může nabýt povahy principu i normy.
 - Kolize principů v případě naplnění subsumpčních podmínek obsažených v hypotéze
 - Metoda specifikace předpokládá schopnost rozlišení obecné a zvláštní úpravy
 - ÚS: „Vzniká-li konflikt mezi obecným a zvláštním pravidlem, lze se domnívat, že zákonodárce se prostřednictvím zvláštního zákona chtěl od obecného pravidla odchýlit“
- Kapitola 5 – „Axiomatická“ povaha právních principů aneb postupování právního řádu principy
 - Právní principy mají uvnitř normového systému povahu axiom.
 - Další znaky právních principů

- Působí jako regulativní ideje
- Vysoký stupeň obecnosti
 - obecnosti subsumpčních podmínek, nikoliv nutně obsahu dispozice
- Jsou nejtěsněji spjaty s metanormativními východisky normového souboru, tj. s jeho hodnotovými a teleologickými východisky
- Kapitola 6 – Poznámka k otázce nepsaných principů v systému psaného práva
 - Důvodem ve prospěch potřeby překonání tradiční koncepce pramenů práva v evropsko-kontinentálním systému práva je především dynamika společenských změn, na kterou není s to reagovat legislativa ani obrovskou hypertrofií právních předpisů.
 - ÚS: „Akceptace i dalších pramenů práva, kromě práva psaného, evokuje otázku jejich poznatelnosti.“
 - Příklady běžně aplikovaných principů podle ÚS
 - Neznalost práva neomlouvá
 - princip nepřípustnosti retroaktivity
 - výkladová pravidla a contrario, a minori ad maius, a maiori ad minus, reductio ad absurdum a podobně
 - řešení kolize základních práv a svobod principem proporcionality
- Kapitola 7 – Zásada proporcionality: Variabilita její struktury?
 - 7.1 Od Forsthoffa po Böckenförde: Identita anebo rozdílnost ústavy a zákona jako předmětu interpretace
 - Dobu 50 let od druhé světové války lze označit jako éru základních práv a svobod a ústavního soudnictví.
 - Spolkový ústavní soud – zavedením institutu ústavní stížnosti nabyl přezkumnou pravomoc, katalog základních práv a svobod se stává bezprostředně uplatnitelným a aplikovatelným právem.
 - Nutnost hledání metodologie aplikace ústavy
 - Dle Forsthoffa obecnější, abstraktnější povaha ústavy vytváří rozdíl toliko kvantitativní, nikoli ale rozdíl principiální
 - Böckenfordeho paradox: Spočívá v napětí mezi povahou ústavy, pro kterou je typická její obecnost a která obsahuje spíše principy než normy, ale zároveň paradigmatem její přímé aplikovatelnosti.
 - 7.2 Zásada proporcionality jako výsledek judičiálního úsilí při aplikaci ústavy
 - Zásada proporcionality
 - Postupně v 50. a 60. letech v judikatuře Spolkového ústavního soudu SRN
 - Její komponenty
 - Zásada vhodnosti
 - posuzování zvoleného normativního prostředku z pohledu možného naplnění sledovaného účelu
 - Zásada potřebnosti
 - formuluje postulát analýzy plurality možných normativních prostředků ve vztahu k zamýšlenému účelu a jejich subsidiarity z hlediska omezení ústavou chráněné hodnoty
 - Zásada poměrování
 - zvažování v kolizi stojících ústavních hodnot
 - Např. svoboda projevu vs ochrana soukromí (Rejžek v. Vondráčková)
 - Osoby veřejně činné musí akceptovat větší míru veřejné kritiky než jiní občané
 - U veřejně činných osob je dán větší prostor pro intenzitu zásahu svobodou projevu do osobnostní sféry.
 - 7.3 Zásada proporcionality – utváření doktrinální
 - Podle Alexyho, principy jsou příkazy k optimalizaci, jež jsou charakterizovány tím, že mohou být splňovány v rozdílném stupni, jakož i tím, že příkázaný rozsah jejich splňování neodvisí pouze od skutkových, nýbrž také od právních možností.

Princip je tudíž definován schopností poměrování v kolizi a svým aproximativním a nikoli absolutním charakterem.

- 7.4 Proporcionalita a optimalizace: Identita anebo nikoli?
 - 7.4.1 Může Ústavní soud přezkoumávat procenta?
 - ÚS: „Zákonem stanovení minimální výše pokuty musí být nastavena tak, aby umožňovala alespoň do určité míry zohlednit majetkové a osobní poměry delikventa, v daném případě tak, aby uložení pokuty, byť i v minimální výši, nemělo pro delikventa likvidační účinek, případně aby nezpůsobovalo, že podnikatelská činnost po značné (několikaleté) časové období ztratí jakýkoliv smysl“.
 - 7.4.2 Evropské poohlédnutí
 - ESJP považuje zdanění dle rozdílných majetkových a příjmových kritérií za věcně odůvodnění a nezakládající dotčení v právech plynoucích z Úmluvy. Zůstává však zachována možnost přezkoumávat, zda sankce nejsou zneužívány anebo nejsou neproporcionální.
 - 7.4.3 Problém s fungováním teorie: vede výjimka k modifikaci teorie?
 - Rational basis test – vyloučení extrémní disproportionality.
 - Strict scrutiny test – přísnější hlediska
- Kapitola 8 – Zásada proporcionality: hermeneutická struktura anebo kognitivní vzorec?
 - Hermeneutický kruh
 - Kauza anonymního svědka
 - 2 teze ústavního soudu
 - Prima facie rovnocennost základních práv, resp. veřejných dober
 - Nárys struktury poměrování
 - „Porovnávání závažnosti v kolizi stojících základních práv, resp. veřejných statků (po splnění podmínky vhodnosti a potřeby) spočívá ve zvažování empirických, systémových, kontextových i hodnotových argumentů.“
 - Kauza rekognice fotografiemi
 - ÚS testem proporcionality došel k tomu, že je tento zásah ospravedlnitelný

Část 2 – Noetická východiska právního myšlení

A. Kategorie pravdy v normativním myšlení

- Kapitola 1 – Humova teze a Jörgensenovo dilema: dějství druhé
 - Hume: „V každém systému morálky, se kterým jsem se doposud setkal, jsem si vždy povšiml, že jeho autor po nějakou dobu postupuje běžnými úvahami a ustanovuje existenci Boha, nebo vyslovuje svá pozorování ohledně lidských věcí, když pojednou jsem překvapen zjištěním, že namísto běžných spon výroků jako ‚je‘ a ‚není‘ se nesetkávám s žádným výrokem, který by nebyl spjat s pomocí ‚má být‘ nebo ‚nemá být‘ [...]“
 - Jörg Jörgensen přenesl Humovu tezi do oblasti logiky.
- Kapitola 2 – Výrok a pravdivost
 - 2.1 Pojem výroku a Fregeho koncepce logické sémantiky
 - Gottlob Frege: „Významem názvu je samotný předmět, který jím označujeme; představa, kterou přitom máme, je výlučně subjektivní; uprostřed leží smysl, který už není subjektivní jako představa, ale není ani samotným předmětem.“
 - Frege konstatuje, že pro výrok je definičním znakem jeho spojení s denotátem (významem) – pravdivostí nebo nepravdivostí a nic víc. Vše ostatní je problematikou filosofie, nikoli ale logiky.
 - Frege si uvědomoval, že existují věty, které mají smysl, nemají ale žádný denotát a k takovýmto větám řadil i normy.
 - 2.2 Krátký exkurz o teoriích pravdivosti
 - Korespondenční teorie

- Definuje pravdu jako shodu myšlenky se skutečností.
- Teorie verifikace (Ludwig Wittgenstein) – každou smysluplnou větu jazyka je nutno považovat za funkci konečného souhrnu bezprostředně ověřitelných skutečností.
- Induktivní teorie pravdivosti (Reichenbach, Mises) – Údaje smyslové zkušenosti nemohou dokázat pravdivost hypotézy, nýbrž toliko zvýšit její pravděpodobnost
- Koherenční teorie
 - Podle ní se jako pravdivé uznávají pouze ty věty, jež jsou nerozporné s daným systémem logicky formulovaných a uspořádaných vět.
 - Kritika verifikovatelnosti výroků – teorie falsifikace – Z nepravdivosti důsledku nelze usuzovat na nepravdivost předpokladu. Naopak, z nepravdivosti důsledku můžeme usuzovat na nepravdivost předpokladu.
- Tarského teorie
 - Spočívá v oddělení objektového jazyka a metajazyka
- Pragmatická teorie
 - Pravdivost tvrzení je spatřována v relevanci informace pro individuální a společenské chování.
 - Pravdivé je takové tvrzení, které je významné pro chování jednotlivce anebo společnosti.
- Konsensuální teorie
 - Podmínkou pravdivosti výroků je potencionální souhlas všech ostatních
- Kapitola 3 – Pravdivost norem
 - Gottlob Frege: „Nařizovací větě nikdo nechce upřít význam; její význam ale není takový, že by u ní mohla přicházet do úvahy pravdivost“
 - Georg Henrik von Wright: „Normy mohou být vysloveny (ne)odůvodněně, (ne)spravedlivě, (ne)platně, ale nikoliv pravdivě či nepravdivě“
 - Hans Kelsen: „Normy stanovují povinování, nejsou pravdivé ani nepravdivé“
 - Jerzy Wróblewski: Norma je metajazykový výraz, který se stává pravdivým splňováním určitými subjekty v určité situaci určitým způsobem.
 - Kazimierz Opałek: Deontická tvrzení jsou pravdivá nebo nepravdivá v závislosti na existenci příslušných normotvorných jednání
 - Rozdělení dle von Wrighta
 - kognitivistické - spojují normu s pravdivostí
 - naturalistický kognitivismus – pravdivost dána pozorováním společenské reality
 - nenaturalistický kognitivismus – pravdivost norem chápána ve smyslu nutnosti ve vazbě práva a morálky
 - nonkognitivistické – nespojují normu s pravdivostí (moje pozn.)
- Kapitola 4 – Deonticko-právní ideální svět a normativní spor
 - Při logickém zkoumání norem rozlišujeme dvě možnosti
 - logickou teorii norem
 - zkoumáme např. rozpornost.
 - logiku tvrzení o normách
 - popis světa myšleného, jenž je produktem lidského rozumu. Je popisem ideálního světa norem – deonticky perfektním světem. (deonticky ideální svět)
- Kapitola 5 – Dokazování
 - Dichotomie mezi materiální a formální pravdou.
 - Praktická jistota
 - V praktické činnosti nelze dosáhnout absolutní jistoty poznání, lze však dosáhnout tzv. praktickou jistotu.

- Praktická jistota – Zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností
 - Zákonná teorie průvodní
 - Zákonný předpis závazným způsobem určuje, jak mají být provedené důkazy hodnoceny.
 - Zásada volného hodnocení důkazů
 - Žádný důkazní prostředek nemá apriori zákonem stanovenou důkazní sílu a je úkolem soudce transparentně vyložit důvody, pro které určitému důkazu přiřadil určitou důkazní sílu.
 - Možno neprovést důkaz (aby se nejednalo o opomenutý) je za těchto podmínek
 - Tvrzená skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je navrhován důkaz, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení
 - Důkaz není s to ani ověřit ani vyvrátit tvrzenou skutečnost, nedisponuje vypovídací potenci
 - Nadbytečnost důkazu
- Kapitola 6 – Aplikace práva: subsumpční sylogismus anebo kaskáda korelací?
 - Představa soudce automatu z 19. století – Řešení každého konkrétního případu je podle ní implicitně obsaženo v zákoně a úkolem soudce je toto řešení nalézt. Aplikace práva je tedy ekvivalentní s jeho nalézáním v platném objektivním právu.
 - Pro přirozený jazyk je typická nepřesnost a neurčitost. Nemůžeme předpisem postihnout všechny případy.
 - Zájmová jurisprudence (pozdní Hering, Heck)
 - Koncepce volního práva (Kantorowicz, Ehrlich, Gény)
 - Soudcovské aktivity v oblasti mezer v právu
 - Americký právní realismus (Oliver Wendell Holmes)
 - Esserův pojem předporouzmění („Vorverständnis“)
 - (jedná se o otázku, co bývá v testech, a je o ní pojednáno později)
 - Dworkinova teze o jediné správné odpovědi – The One Right Answer Theory
 - nový impuls pro diskusi mezi kognitivním a decisionistickým pochopením aplikace práva.
 - Tvrdí, že o právní větě lze tvrdit, že je pravdivá, jestliže s právní teorií, která nejlépe ospravedlňuje ustálené právo, ladí víc, než právní věta, která je jejím opakem.
 - F. Bydliński: „Problematika aplikace práva nespočívá ale v logickém sylogismu, nýbrž v případech vyšší a nižší premisy, z nichž lze závěr úsudku definitivně dovodit nebo popřít“
 - Příprava vyšší (horní) premisy – dílem interpretace práva, zrcadlí vždy určitou míru neurčitosti a její pravdivostní hodnota je otázkou interpretace (a soudcovského dotváření) práva
 - Příprava nižší (dolní premisy) je pak výsledkem dokazování, platí pro ni tudíž pravdivostní hlediska ve smyslu aproximativním (limitním) a nikoliv absolutním.

B. Právní jazyk a právní hermeneutika

- Kapitola 1 – Právní jazyk
 - Právní noetika
 - Analyzuje postup od empirických a hodnotových soudů k formulování norem, dále pak poznávání (nalézání) právních norem, jež je součástí aplikace práva
 - Aplikace zahrnuje nejen nalézání obsahu právní normy, nýbrž i poznání skutkových okolností a jejich subsumování pod obecnou skutkovou podstatu právní normy.
 - Dreier: „Kontinentální právní věda se konstitovala ve vrcholném středověku jako dogmatická knihověda a tuto povahu si v zásadě zachovala do současnosti.“
 - Právní jazyk
 - jedním z odborných spisovných jazyků, jenž se od přirozeného jazyka liší lexikou i stylistikou

- lze jej zkoumat z pohledu jeho funkcí a vlastností, jakož i pohledu jeho lexiky a stylistiky
 - plní jednak funkci jazykového vyjádření právních norem a jednak funkci informační – prostřednictvím právního jazyka sděluje zákonodárce adresátům právních norem druhy povinnosti, resp. dovoleného chování
- Od právního jazyka je nutno odlišit jazyk právní. Jazykem právním je jazyk právní vědy, aplikační praxe, jakož i právní slang.
- Funkce „buta ember“ za panování Marie Terezie – Člověk průměrné inteligence, který četl návrhy právních textů a poté sděloval komisi jejich obsah svými slovy.
- Paradox právního jazyka
 - Zvyšování přesnosti, exaktnosti, vede k nesrozumitelnosti, a opačně, zvyšování srozumitelnosti vede ke snižování přesnosti.
 - Řešení právního jazyka spočívá ve vzájemné proporcionalitě.
- Náležitosti právních termínů
 - jazyková správnost
 - odborná správnost
 - jednoznačnost
 - přesnost
 - ustálenost
 - zřetelnost
- Kapitola 2 – Právní hermeneutika aneb filosofické otázky interpretace práva
 - 2.1 Předmět právní interpretace
 - Knapp: Interpretace je přiřazování významu znakům.
 - 2.2. Savignyho valčík
 - Čtyři metody výkladu dle Savignyho
 - gramatická
 - předmětem je slovo, jež zprostředkovává přechod z myšlení zákonodárce do myšlení našeho
 - logická
 - rekonstrukce logických vazem mezi částmi myšlenky
 - historická
 - věnuje se situaci v době přijetí zákona
 - systematická
 - nutí chápat význam zákona v celku právního systému
 - Alexyho klasifikace interpretačních metod
 - přístup lingvistický
 - přístup sémantický a syntaktický
 - přístup genetický
 - ekvivalentní historickému výkladu
 - přístup systematický
 - spojen s vnitřní konsistencí práva
 - přístup obecně praktický
 - řadí k nim teleologické a deontologické argumenty
 - 2.3 Smysl interpretace práva
 - Postup, jímž lze vyplnit neúplnost právní regulace, nazýváme dotvářením práva (vyplňováním mezer)
 - Metody vyplňování mezer
 - analogie
 - argument a fortiori
 - argument a minori ad maius
 - a maiori ad minus
 - argument povahou věci
 - apod.

- 2.4 Otevřená textura práva
 - Herbert Hart: „Ať už si pro sdělování norem vybereme jakýkoliv prostředek, v jisté chvíli vždy vyvstanou pochybnosti o jeho použití a daný prostředek se projeví jako neurčitý, přestože v obrovském množství běžných případů funguje zcela hladce. Bude mít to, co jsme nazvali otevřenou texturou“
 - Důvody otevřené textury
 - nemožnost apriorně uchopit svět v jeho úplnosti
 - musíme použít prostředky přirozeného jazyka
 - obecnost právní regulace jako definičního znaku práva
 - rozdíl mezi strukturou právního předpisu a strukturou právní normy
 - Výklad *largo sensu* – vyvozování implicitně vyjádřených znaků. Uplatňuje se při vyplňování mezer v právu, které je chápáno jako dotváření práva.
 - Do dotváření práva se řadí také vyplňování nepravých mezer judikaturou *contra legem*, v případě napětí mezi intencí a dikcí zákona.
 - Není-li některá část právní normy výslovně vyjádřena, jde buď o výraz neúplnosti právní regulace (mezeru v zákoně), a nebo o případ právní normy, jež je v právním řádu obsažena implicitně.
 - Po druhé světové válce se začíná prosazovat princip prozařování právního řádu hodnotovými principy.
 - Nové interpretační metody po otevření textury – metoda proporcionality a metoda priority ústavně-konformního výkladu
 - Dekonstrukce práva
 - Ztráta schopnosti formulovat a interpretovat účely práva
 - opuštění, resp. relativizace tradičních pořádacích principů práva (bezrozpornost, obsahová konzistentnost, stupňovitá výstavba, relativní ustálenost systému práva a jeho jazyka, relativní stálost)
 - Její součástí je dynamika normotvorby, mající za následek nárůst objemu práva i početnosti jeho změn
 - Větší kasuistika, kratší životnost předpisů
- 2.5 Role předporozumění, aneb může interpret rozumět zákonu lépe než jeho tvůrce?
 - V právní teorii převažuje názor odmítající Dworkinovu představu o metodologické dosažitelnosti jediného správného řešení právního případu.
 - Převažuje názor, že právní věda nedokáže volbu interpretačních metod racionálně zdůvodnit.
 - Gizbert-Studnicki: Odlišná významová očekávání vedou k odlišným významům jednoho a téhož textu. Text nemá žádný význam o sobě. Přísluší mu význam toliko z pohledu určité otázky. Odpověď, jež text interpretu nabízí, může vést ke změně významového očekávání. Tento fenomén označujeme jako hermeneutický kruh.
 - Röhl: „Právní normu poznáváme zpravidla s ohledem na aplikační případ, konkrétní kauzu čili ‚co všechno patří k případu‘ se dozvídáme teprve z normy“
 - Esser o pojmu předporozumění
 - Interpret (osoba aplikující právo) si utváří představu o spravedlivém řešení rozhodované věci ještě předtím, než provede interpretaci příslušného zákona obvyklými metodami.
 - Otázka pro interpreta tudíž nezní tak, jaké řešení rozhodovaného případu plyne ze zákona, nýbrž tak, jak je možné uvést již nalezené řešení do souladu se zákonem.
 - Interpretační metody proto nejsou prostředkem nalézání smyslu zákona, funkcí interpretace je dogmaticky odůvodnit již předem přijatý závěr, jenž je založen na předpozitivních spravedlnostních stanoviscích interpreta o řešení daného případu
 - Významová očekávání interpreta mohou být ovlivněny např. znalostmi ústavního pořádku, teleologickými představami a podobně.

- Forsthoffův závěr o klíčové roli osobnosti soudce při utváření právního systému
 - Klíčová role osobnosti soudce při utváření právního systému.
 - Existuje logický prostor soudcovských úvah, jež není vymezen zákonem.
- Interpretace práva sehrává funkci heuristickou i argumentační.

C. Logicismus v právním myšlení

- Kapitola 1 – Ambice nového logicismu
 - Logika je vědou o myšlenkovém přenosu pravdivosti.
 - Rozvoj deontické logiky (G. H. Wright) a nastolení základních logicko-sémantických otázek pro oblast normativního myšlení (J. Jörgensen)
- Kapitola 2 – Logická formalizace a předporozumění aneb vedlejší produkty jako vědecký přínos
 - Přístup k logické formalizaci právního myšlení (Prakken, Sartor) obsahuje dva momenty
 - Úsilí na obecné úrovni popsat a vyjádřit analyzovaný předmět zkoumání
 - ilustrativním rozbořem jeho vybraných příkladů prokázat adekvátnost nastíněných zobecnění
- Kapitola 3 – Hermeneutická kompetence adresáta a použití enthymématu v rozhodnutích Ústavního soudu
 - Odůvodnění soudních rozhodnutí předpokládá určitou hermeneutickou kompetenci adresátů, což je spjata s tradicí odůvodňování, s přesvědčivostí a srozumitelností rozhodnutí.
 - Občas se projevují enthymémata, např. rozhodnutí ÚS ve věci Pl. ÚS 25/06: „Ministerstvo vnitra tím vytváří situaci, jež ukazuje, že absurdní svět románů Franze Kafky, či George Orwella, divadelních her Samuela Becketta, či Eugena Ionesca nemusí být a není toliko fikcí, nýbrž začasť je i životní realitou“

Část 3 – Problém spravedlnosti

A. Antinomie spravedlnosti

- Kapitola 1 – Spravedlnost formální a materiální
 - Hart: „Dokud nestanovíme, jaké podrobnosti a jaké rozdíly jsou relevantní, zůstane věta ‚posuzuj podobné případy podobně [a rozdílné rozdílně]‘ prázdnou formou“
 - O. Weinberger: Formální spravedlnost spočívá na pojmu formální rovnosti. Princip formální rovnosti je absolutně obsahově prázdný a hodnotově neutrální. Sám o sobě jako formální princip nevyklučuje žádnou diferencující podmínky a žádné právní důsledky.
 - Z postulátů formální spravedlnosti pro právní myšlení vyplývá princip obecnosti právní regulace a princip stejného zacházení před zákonem. Tyto principy pak implikují zákaz diskriminace a zákaz libovůle.
- Kapitola 2 – Spravedlnost a rovnost
 - Ota Weinberger odkrývá dvě největší slabiny utilitarismu
 - Rozpor mezi jím formulovaným hlediskem spravedlnosti a jeho formulováním – problém sumace užitek a škod různých subjektů
 - Utilitarismus akceptuje jako morální nestejněměrné rozdělení následného užitku. Může tak chápat za dobré i ty činy, které my vnímáme jako zavrženíhodné – např. justiční vraždy, které mají odstrašující účinek, a tedy jsou užitečné.
- Kapitola 3 – Spravedlnost a relativita morálky
 - Kelsen uznával relativní spravedlnost, odpovídající relativitě morálních systémů.
 - Stejně tak F. Weyr se domníval, že dokazovat lze jen relativní spravedlnost. Absolutní spravedlnost lze jen předpokládat a není tudíž tato spravedlnost možným předmětem poznávání.
 - Alfred Ross: Když někdo tvrdí, že je něco nespravedlivé, tak dává najevo pouze nějaký emocionální výraz.
 - Martin Kriele – nástin předmětu spravedlnostních úsudků.
- Kapitola 4 – Zákonná a nadzákonná spravedlnost
 - Radbruchova formule

- Konflikt mezi spravedlností a právní jistotou patrně lze řešit jen tak, že pozitivní právo, zajišťované předpisy a mocí, má přednost i tehdy, pokud je obsahově nespravedlivé a neúčelné, vyjma toho, jestliže rozpor mezi pozitivním zákonem a spravedlností dosáhne tak nesnesitelné míry, že zákon musí jako nenáležitě právo (unrichtiges Recht) spravedlnosti ustoupit.
 - Kritici Radbruchových tezí je nazývají Radbruchovým mýtem. Nesouhlasí totiž s tím, že by soudci byli negativně ovlivněni právně pozitivistickou tradicí v době nacismu, jelikož pro období nacionálního socialismu je prý příznačný spíše přirozenoprávní než pozitivněprávní postoj.
- Kapitola 5 – Rawls v. Nozick aneb společenská smlouva v. neviditelná ruka
 - U Rawlse je společenské uspořádání (utvoření státu, spravedlnost) spjata s existencí a působením veřejných institucí (společenskou smlouvou, státem), u Nozicka k vzniku státu vede neviditelná ruka.
 - Dle Rawlse je spravedlnost primární ctností společenských institucí, základní problém v této oblasti je dle Rawlse sociálně spravedlivé rozdělení dober.
 - O. Weinberger tvrdí, že existují ještě další druhy spravedlnosti – retributivní, restitutivní, procedurální.
 - Rawlsova pravidla
 - Maximalizace svobody jednotlivce
 - Sociální a ekonomické nerovnosti mají být utvořeny tak, aby byly ku prospěchu každému
 - F. A. Hayek: „Pravidla distributivní spravedlnosti v rozdělování nemohou být pravidly chování vůči sobě rovným, nýbrž to musejí být pravidla chování nadřízených vůči podřízeným.“[...] „Přechod od vzájemné spravedlnosti ke spravedlnosti distributivní znamená postupné nahrazování soukromého práva právem veřejným“
- Kapitola 6 – Napětí mezi spravedlností a efektivností
 - Samuelson a Nordhaus: „Nelze sestavit smysluplná pravidla zajišťující, aby kolektivní akce vždy zlepšily situaci každého.“
- Kapitola 7 – Spravedlnost obecná a individuální
 - Jak formulovat spravedlnost vzhledem k jedinečnosti a zvláštnosti konkrétního případu?
 - Právním institutem reagujícím na možné napětí mezi spravedlností obecnou a individuální je například v oboru práva správního odstranění tvrdosti, v oboru trestního práva institut materiálních korektivů.
 - Požadavkem plynoucím z formální spravedlnosti je princip rovnosti před zákonem čili stejné rozhodování v obdobných případech. Tento princip bývá však někdy obětován k obecnému účelu.

B. Spravedlnost jako kontextuální a obecné hodnocení přiřazování a odnímání dober

- Kapitola 1 – Definiční hypotéza
 - Dreier: „Jednání, jednající subjekty, normy a normové řády jsou předmětem spravedlnostního úsudku jenom potud, pokud se vztahují na nějaké dávání nebo odnímání, na vyžadování nebo odepření, jinými slovy: na rozdělování a kompenzaci dober a břemen.“
 - V analýze spravedlnosti považujeme za první bod dalších úvah kritérium rovnosti, zahrnující problematiku hledisek odlišování, za bod druhý pak roli institucí v přiřazování dober a zel, a za třetí ujasnění si hledisek, které spojují spravedlnostní hodnocení s výsledkem přiřazování dober a zel nebo procedurou, jež k němu vede.
- Kapitola 2 – Exkurz o utilitarismus
 - 2.1 Dostojevskij a Dürrenmatt: může obecné blaho ospravedlnit utrpení či křivdu, existuje spravedlnost bez ctnosti?
 - no comment
 - 2.2 Zrušení Speenhamlandu aneb zánik staré a zrod nové civilizace
 - Utilitarismus, usilující o největší štěstí co největšího počtu, získal vážnost světského náboženství

- Otec utilitarismu J. Bentham pojem užitku vymezuje takto: Principem užitku rozumíme zásadu, podle níž každé jednání, v závislosti na míře souhlasu či nesouhlasu, směřuje ke stavu většího či menšího štěstí skupiny, respektive tomuto stavu napomáhá nebo zabraňuje.“
- Kapitola 3 – Rovnost ve spravedlnostním úsudku
 - 3.1 Překvapivost paradigmatu rovnosti
 - F. A. Hayek: „Pravidla distributivní spravedlnosti v rozdělování nemohou být pravidly chování vůči sobě rovný, nýbrž to musejí být pravidla chování nadřazených vůči podřízeným“
 - 3.2 Spravedlnost jako dvojí rovnost (rovnost kontextu a rovnost obecností)
 - Rovnost kontextu
 - Aristotelovská rovnost
 - Hodnocení přiřazování dober a zel jejich poměřování s kontextem, ve kterém k němu dochází.
 - Představuje úsilí po kongruenci kompenzované a kompenzující entity
 - Rovnost obecností
 - Rovnost kantovská
 - Se stejným nakládat stejně, s odlišným odlišně
 - 3.3 Spravedlnost a akceptovatelnost hledisek odlišování (hledání ústavněprávní)
 - Nejvyšší soud USA – 3 způsoby odlišování
 - Rational basis test
 - Pro ústavní konformitu nějaké právní regulace postačuje, nachází-li se klasifikace v nějakém racionálním vztahu k účelu zákona, tj. pokud nějakým způsobem může podpořit dosažení účelu zákona
 - Protiústavnost je dána pouze tehdy, je-li státní regulace libovolná a žádným myslitelným způsobem nemůže ovlivnit dosažení účelu zákona.
 - Strict scrutiny test
 - Přísnější test, používaný třeba v případech rasové diskriminace
 - Ústavnost dána tehdy, existuje-li úzká vazba zákonných prostředků a účelu zákona
 - Intermediate level of scrutiny
 - Zákonná klasifikace musí napomáhat k dosažení zákonného účelu nejen potenciálně, nýbrž skutečně. Dále musí být dán významný veřejný zájem, avšak nikoli nad jiné důležitý.
 - Spolkový ústavní soud SRN
 - Stejně posuzování skutečností úplně jiného druhu porušuje ústavu jenom tehdy, když k němu dochází libovolně.
 - V konkrétním případě zákonodárce nemusí zvolit nejúčelnější, nejrozumnější nebo nejspravedlivější řešení.
 - Postačuje, když se toto řešení zakládá „na nějakém obhajitelném dostatečném důvodu“
 - Zákonodárce má tudíž v zásadě volnost volit znaky pro porovnávání, podle kterých se orientuje rovnost anebo nerovnost zákonné regulace.
 - Ústavní soud ČR
 - Zohledňuje jak vyloučení libovůle (tj. hlediska vhodnosti a potřebnosti), tak ústavněprávní poměřování účelu odlišování v právech (a to metodou proporcionality)
 - 3.4 Hierarchie dober a břemen a míra jejich kongruence
 - Přesné stanovení rovnosti na rozdíl od přírodních věd ve vědách sociálních možné není.
- Kapitola 4 – Spravedlnost jako předmět institucionální aktivity
 - 4.1 Spravedlnost, změna a instituce

- Člověk je myslící bytost schopná volního jednání. Současně je bytostí schopnou přežít pouze ve skupině. Tím je dán rozpor mezi individualitou člověka, jeho zájmy a cíli, a nevyhnutelností přizpůsobení se skupině.
- Moc je omezením svobody jednotlivce za účelem reprodukce skupiny, a tím i jeho vlastní.
- 4.2 Institucionální past moderní doby
 - Etatismus je společným rysem industriálního systému.
 - Toffler: „Rozeběhnutá řídicí mašinerie produkuje stále neproniknutelnější směs právních norem.“
- 4.3 Implikace nedosažitelnosti Paretova optima
 - 4.3.1 Funkce institucí
 - S fungováním institucí jsou spojeny dvě základní otázky
 - První je jejich legitimita
 - Druhou je jejich funkce
 - F. A. Hayek: „Jednotlivcům by mělo být dovoleno v rámci stanovených mezí sledovat spíš své vlastní hodnoty a preference než hodnoty a preference někoho jiného“
 - 4.3.2 Legitimita institucí
 - „Státní moc je legitimní tehdy, je-li jí podřízenými osobami vcelku považována za oprávněnou.“
 - Dvě stránky legitimacy
 - Procedurální stránka legitimacy
 - Moc se stává legitimní tehdy, je-li výsledkem obecně akceptované procedury.
 - Hodnotová stránka legitimacy moci
 - Obecně akceptovaný rámec hodnot, ve kterém se legitimní moc má a může pohybovat
- Kapitola 5 – Spravedlnost jako výsledek nebo procedura (přiřazování dober a břemen)?
 - 5.1 Affirmative action
 - Affirmative action – politika zvýhodňující, formou kvót, rasové menšiny
 - V některých státech USA je ústavní zákaz afirmativní akce
 - 5.2 Ekvivalence výměnných vztahů v. jejich férovost
 - Rovnost ekonomických vztahů (rovnost výsledků) předpokládá, že existuje obecně uznávané měřítko hodnoty dober a služeb.
 - 5.3 Priorita procedurální spravedlnosti
 - Principy řádného procesu

C. Úloha vědy

- Karl Popper: „Nejjednodušší a nejdůležitější bod etiky je pravděpodobně čistě logický. Mínil tím nemožnost odvodit netautologická etická pravidla z tvrzení o faktech“

To je konec. Něco jsem uvedl podrobněji, něco méně podrobně. Snažil jsem to redukovat jak to šlo. Některé věci nejsou pořádně definovány ani v té učebnici a celkově ta učebnice není moc přehledná. Je to prý ale podle doc. Škopa nejlepší materiál, který si k té zkoušce člověk může přečíst.

Zápisky z přednášek, jaro 2017

Upozornění:

Byl jsem na všech přednáškách, které se konaly. Vzhledem ke státním svátkům ale několik přednášek bohužel odpadlo.

1. přednáška – doc. Škop

Z první přednášky od M. Škopa jsem si nedělal poznámky, protože šlo především o stručné shrnutí distinkcí iusnaturalismu a iuspositivismu, které jsou hned na začátku mých výpisků z učebnice.

2. přednáška – doc. Polčák

- Právní pragmatismus
 - dominantní v USA
 - Efektivita je základním parametrem, který je pro pragmatismus nejdůležitější
- Radbruchovy 3 funkce práva
 - Spravedlnost;
 - právní jistota;
 - praktická užitečnost (všeobecné blaho)
- Konference o tom, jak se zbavit Židů (Konference ve Wannsee). Právníci však řekli, že nemůžou do zákonů napsat to, že by se mělo vyzabíjet Židy.
- Alfred Verdross
 - podílel se na základních kamenech OSN (Hans Kelsen částečně taky)
 - je jedním z autorů teorie o nezměnitelném jádru ústavy.
 - Spojil pojem tvrdého jádra ústavy s pojmem suverenity. Jestliže stát není schopen respektovat základní principy, na kterých je postaven, tak nemůže očekávat, že ostatní státy budou respektovat jeho svrchovanost. Mezinárodní vázanost vlastním právem.
- František Weyr
 - Pozitivist
 - Psal o problematice tvrdého jádra ústavy, ale mezi pozitivisty nebyl jednotný názor. Říkal, že jestliže je zde možnost vytvořit ústavu, která obsahuje tento článek, tak tady musí být moc, která tento článek zase zruší. Říkal, že to bude stejná moc, která ho vytvoří. Říká, že tvrdé jádro existovat nemůže.
- Hans Kelsen
 - byl v tomto ohledu proti Weyrovi. Positivistickým argumentem říkal, že to není pravda. Že ta ústava byla vytvořena jako celek a jedním z parametrů je nezměnitelnost jejího tvrdého jádra. A jestliže tam máme tvrdé jádro zakomponováno, tak vylučujeme proceduru, která by to tvrdé jádro mohla změnit. Nemožnost změnit nezměnitelné (faktická možnost X normativní nemožnost). Na tomto je postaven Melčák. Říká, že tvrdé jádro existovat může.
- Problém byl v případě odstraňování vůdčí role komunistické strany. Byli zde právníci, kteří říkali, že je to špatně, pokud používáme proceduru komunistické ústavy k tomu, abychom vytvořili ústavu novou. Jde tam o otázku kontinuity.
- Kelsen říká, že můžeme mít vůdčí roli KSČ jako součást tvrdého jádra, ale tím pádem musíme udělat novou ústavu.
- Carl Schmitt
 - Svoji genialitu dal do služeb nacistického práva a byl to on, kdo vytvořil architekturu ústavních změn.
 - Vytvořil normu jako opatření. On říkal, že může být norma, která není obecná z hlediska časové působnosti. On říká, že tímto způsobem můžeme navrtávat ústavu, kdy učiníme jednu změnu, řekneme, že je to jen pro teď, a pak učiníme další a vždycky, když se tato ústava rozlívá, tak Carl Schmitt poskytl právně filosofické zdůvodnění.

- Říkal, že dokud ta změna není zrušení základních parametrů, na kterých ústava stojí, tak je to OK a není to nic nepřipustného. Takže vždy, když byly prováděny jednotlivé zásahy do struktury ústavy, tak Carl Schmitt řekl, že je to furt ještě OK.
- Georg Jellinek
 - Setkáváme se s tezí, že není nezměnitelné, ale mechanismus změny nemá charakter ústavní procedury, je to násilí. V případě, že bychom zasáhli do tvrdého jádra, které se týká těch podstatných náležitostí konstituce toho státu, tak se jedná o násilí, resp. násilné vytvoření jiné ústavy.
 - Může ústavní většina Parlamentu ČR vytvořit Ústavu?
- Ústavní soudce Čermák říkal, že musíme projevit násilí, abychom vytvořili novou ústavu. Že nemůžeme tvořit podle procedur komunistické ústavy.
- Pl. ÚS 19/93 = základ doktríny tvrdého jádra ústavy.
- Hodnotová diskontinuita. „I při kontinuitě se starým právem je hodnotová diskontinuita se starým režimem“
- Doc. Sobek varuje před přílišnou hodnotovostí práva. Říká, že nejhorší právní systémy jsou založeny na hodnotovosti.
- Spor moci ustavené VS moci ustavující. Moc ustavující (lid) dává legitimitu moci ustavené (volby, ale nejen volby). A moc ustavená podle ÚS nemá legitimitu moci ustavující. Ústavní většina není vůle lidu.
- Pl. ÚS 36/01 – Z Čl. 9/2 neplynou konsekvence jen pro ústavodárce, ale i pro Ústavní soud.
 - Je **právo jednoduché** a **právo ústavní**.
 - Najednou je tu však situace, kdy kvůli tomu, že máme jako součást ústavního práva různé technické věci, tak se rozděluje na **jednoduché, jednoduché ústavní a ústavní**.
 - Pak máme rozdělení na **jednoduché, jednoduché ústavní, ústavní a ústavní ústavní**.
 - Na druhém konci jednoduchého práva je ještě **jednoduché jednoduché**, tj. právo správní. Má charakter zákonného práva, ale týká se běžného fungování byrokratického aparátu. Z hlediska obsahu tedy je to něco, co na té úrovni jednoduchého práva se s dalšími částmi nedá srovnávat.
- Teoretické poznání
 - originální, poznáváme nějaký objektivně existující fenomén. Snažíme se ji poznávat. Nemůžeme dosáhnout dokonalosti.
- Praktické poznání
 - Charakter jakého si pouze logického poznávání něčeho, co jsme objektivními metodami schopni zpracovat. Je to jednodušší, a tady jsme schopni dosáhnout dokonalosti.
- Teorém neúplnosti
 - Kurt Gödel
 - Nelze udělat formální logický systém takový, aby byl zároveň kompletní a zároveň vnitřně bez rozporu. Pokud mám nějaký formální systém poskládaný ze slov a jeho předmětem je nějaký komplexní fenomén, tak nikdy nedosáhnu zároveň kompletnosti a zároveň vnitřní bezrozpornosti.
- Ryzí nauka právní
 - právně filosofický systém, který je dokonalý. Nikomu se nepodařilo prokázat logickou kontradikci. Není však kompletní, ale zároveň není vnitřní bezrozpornost.
- Dá se uplatnit teorém neúplnosti na teorém neúplnosti? Nedá.
- Melčák
 - jak se to k tomu soudu vůbec dostalo, jaká byla politická situace, prejudikatura, podstata věci?
 - Podstatné není, že bylo zkráceno volební období. Podstatné je, že je to zásah do tvrdého jádra ústavy

3. přednáška – doc. Sobek

- Teorie společenské smlouvy = vychází z hypotetické situace, kterou nazývá přirozený stav, a je to stav, ve kterém nevládnou žádná fyzická pravidla. Kdybychom nerespektovali žádné normy, nýbrž jen sílu, tak by byl člověk člověku vlkem a život by byl špatný. I kdyby člověk byl racionálním egoistou, tak by se člověk měl podřídit autoritě, která bude vymáhat sdílená pravidla.
- Thomas Hobbes: „Jediné, co existuje, jsou hmotné objekty“
- Jeho vrstevníkem byl Benedict Spinoza, který měl ještě radikálnější názory než Hobbes. Oba byli osočováni s ateismu.
- Přichází s teorií politické autority, která je svým způsobem nová.
- Jean Bodin = „vláda je založena na suverenitě panovníka, který bere legitimitu od Boha“
- Hobbes má jinou teorii legitimacy. Je to teorie, která se opírá o racionalitu. Legitimita vychází z toho, že pro každého z nás je rozumné se podřídit autoritě.
- Hobbes = užitek jsou splněné touhy
- (problém „freerider“ (černý pasažér) = pro egoistu je lepší, když se mu daří skrýt nedodržování pravidel, a aby dodržovali jen ostatní)
- Podobný problém řeší David Hume. Tato morálka není založena na egoismu, nýbrž na empatii. Dokážeme se vcítit do druhého a jeho utrpení cítit jako vlastní utrpení a cizí potěšení jako vlastní potěšení.
- David Hume
 - hedonista, hodnota spočívá v potěšení, negativní v utrpení
 - Humova teze = Z faktů nevyplývají normy. Jestliže v premisách máme jen soudy o tom, co je, a v závěru je, že něco má být, tak je to špatně. Je rozdíl mezi „bytí“ a „mětí“. Byla to kritika přirozené teologie, která z existence boha odvozuje morální povinnosti.
 - Humova psychologie rozlišuje dva různé akty mysli. Jeden akt je impression (dojem), tím se myslí, že vnímám svět kolem sebe (vnější fakty). Něco jiného je expression, to je vnější vyjádření něčeho, co je ve mně. Těmi soudy o tom, co je, myslí impression, a tím, co má být, myslí expression.
 - Z věmů kolem nás nelze vyložit expressions, protože ty expressions mají něco navíc. Když vidíme potrat a řekneme, že je špatný, tak tam vidíme něco navíc.
 - Hume říká, že když já vyjádřím svůj názor na to, co je morálně správné, tak tím nepopisuju svět kolem sebe, nýbrž je tam i subjektivní postoj.
 - Hume je však přesvědčen, že my lidé jsme velmi podobně nastavení ohledně emočního prožívání. Do jisté míry to můžeme modifikovat výchovou a kulturou.
 - Humova etika je ryze sekulární, dělal si prdel ze zázraků a podobně. Je založená na sentimentech.
 - David Hume říká, že společenská smlouva je špatná teorie. Říká, že sliby jsou závazné proto, že zde máme nějakou zvyklost, která se z dlouhodobého hlediska vyplácí.
- Thomas Hobbes byl nejspíš přirozenoprávník, i když někteří autoři říkají, že jeho teorie autority byla právně-positivistická. David Hume ale nebyl právní vědec, takže nelze říct, co byl on. Inspirací byl pro Jeremyho Benthamu.
- Právní pozitivismus přichází až na 18. Století na dvou místech – Anglie a Německo.
- Jeremy Bentham
 - Anglie
 - byl žák Williama Blackstona.
 - Začíná filosofovat jako právní teoretik právě kvůli tomu, že se vymezuje vůči Blackstonovi. Jeho spisy byly natolik autoritativní, že jeho spisy byly používány jako prameny práva.
 - Blackstone byl přirozenoprávník v tom smyslu, že říkal, že panovník nemá plně ve svých rukou právo, protože základem práva je právo přirozené, které je od Boha. A my to přirozené právo poznáváme tak, že Bůh byl tak hodný, že nám dal rozum, kterým to přirozené právo dokážeme poznat a my ho poznáváme tím, že ty zvyklosti, které se dlouhodobě osvědčují, se ukazují jako racionální, tj. v souladu s rozumem.

- Blackstone připouštěl možnost, že anglické právo má chyby a že by se mohlo zlepšit. Nicméně byl přesvědčen o tom, že to nemohou být moc velké chyby. Říkal, že se common law mění podle toho, jak se mění potřeby lidí. Blackstone můžeme považovat za posledního předmoderního právního vědce. Předmoderní právní teorie je založena na mýtu zlatého věku = že někdy to bylo skvělé a od té doby se to zhoršuje, a proto je společnost skeptická vůči radikálním změnám.
- Jeremy Bentham žije na počátku 19. Století a v té době už ty změny v Evropě či Anglii jsou tak výrazné, kvůli průmyslové revoluci, že ty zásady obyčejového práva už přestávají tolik platit. Společnost potřebuje buď moderní zákoníky, nebo precedenční systém tak, jak ho chápeme. Právo se tak dostává do krize.
- Austin musel vysvětlovat, že soud vytváří právo. Do té doby platila deklaratorní teorie, podle které soudní rozhodnutí není něco nového, nýbrž soud nalézá přirozené právo. Proto se používá „nalézání práva“, což je termín spojený s deklaratorní teorií. To, že soud má vytvářet právo, byla docela problematická idea.
- Jeremy Bentham však říká, že nalézání práva je konzervativní fikce, protože soudy ve skutečnosti to právo vytváří, a to je nespravedlivé. Precedenční systém je nespravedlivý a vadný, protože je precedent z definice retroaktivní. Bentham precedenčnímu systému říká „psí právo“, protože právě pes poznává pravidlo podle sankcí.
- Dnešní pojetí precedentů je moderní a vytváří se až na konci 18. Století, a tvrdí, že právě soudy to právo konstituují, nikoliv deklarují.
- Jeremy Bentham přišel s rozlišením deskriptivní právní vědy a normativní právní vědy. Deskriptivní se zabývá de lege lata (positivní právo, právo, které v daný okamžik platí, jaké právo je), normativní de lege ferenda (představy o právu, jaké by mělo do budoucna být, co by jako zákon mělo platit).
- Deskriptivní teorie práva je to, čemu říkáme právní pozitivismus.
- Byla nutnost odlišit právo od jiných normativních systémů. A teď je otázka, jak odlišit právo od ne-práva, tedy od jiných normativních systémů.
- Ve středověku je jen křesťanská morálka, není odděleno náboženství a morálka, není oddělený hřích od trestného činu. To změnilo až osvícenství. Máme „není trestného činu bez zákona“ (nullum crimen sine lege), což je zásada osvícenství, která zabraňuje používání analogie v trestním právu.
- Bentham říká, že morálka je založena na vnitřním svědomí, náboženství je založeno na autoritě v Bohu, právo je založeno v pozemské autoritě právních institucí.
- Přišel s behaviorální teorií.
- Jean Austin rozvinul Benthama.
- Positivní právo je právo z hlediska pozorovatele, a to by David Hume označil jako impressions.
- Něco jiného je ale kritická teorie práva. Ta se zabývá tím, jaké by právo mělo být. A Bentham je zakladatelem utilitarismu. Správné jednání je takové, které maximalizuje užitek osob. Co největší součet. On je hedonista, máme jen potěšení a utrpení a on říká, že pokud potěšení samo o sobě je dobré, pak je jedno, kdo to používá.
- Z hlediska utilitarismu není život žádná hodnota. Můžeme se na lidský život dívat jako na prázdnou sklenici. A ten život má nějaký obsah. Máme příjemné a nepříjemné pocity. Čím méně utrpení a více potěšení, tím lepší život.
- Součet sděluje základní zásadu ohledně utilitarismu. Vznikl jako antidiskriminační náboženství. J. S. Mill ve své knize utilitarismus říká, že se vymezujeme vůči křesťanství.
- Diskuse: (Hypotetické situace?), (Preferenční utilitarismus), (Buržoazní ctnosti, Buržoazní důstojnost, Buržoazní rovnost)
- „Když máme nespravedlivý zákon, co na to právní pozitivismus?“ je prý stupidní otázka. Právní pozitivismus je deskriptivní teorie, jenom popisuje právo.
- Máme zkoumat důsledky dodržení či porušení zákona. Musíme kalkulovat všechny dopady. Musíme si uvědomit, jestli dokážu já jako jednotlivec odhadnout důsledky pro společnost lépe než zákonodárce.

- Francie na počátku 19. století, Code Civil. Ideově se prezentoval jako ztělesnění přirozeného rozumu. Přebírala se pravidla obyčejů, inspirovali se v římském právu apod. A je to kompilát, nicméně se to prezentovalo jako dokonalé vědecké dílo. Napoleon si myslel, že každý člověk tomu bude rozumět a svět již nebude potřebovat právníky. Soudce nesmí odmítnout spravedlnost z důvodu mlčení zákona.
- Právní exegeze
 - zkoumání Code Civil slovo po slově a logické vyplývání. („text nade vše, i kdyby měl být absurdní“).
 - Vycházeli logicky z toho, že když ten zákon přijalo národní shromáždění, tak ten zákon nemůže být špatný.
 - Textualismus.

4. přednáška – doc. Polčák

- Hans Kelsen – když odešel do USA do exilu a měl nějakou přednášku na Harvardu. Přišel tam Herbert Hart a zeptal se, co je to vlastně ta norma. Kelsen na to, že norma je prostě norma. (WTF?)
- David Hume – teze o nesouvislosti mezi bytím a mětím (mětí z bytí nevyplývá, mětí si vytváříme my)
- Za základní jednotku normativity vezmeme normu, tak norma nemá žádnou souvislost se skutečností. Můžeme vytvořit jakoukoliv normu, i tu, co absolutně ze skutečnosti nevyplývá.
- (Přirovnání k Malému princí, kde král nechává zapadnout slunce)
- Jörg Jörgensen – jeden ze zakladatelů deontické logiky – vezmeme výrokovou logiku, která je postavená na logickém vyplývání, a změníme operátory, takže namísto pravda/nepravda používáme operátor platnost/neplatnost.
- Jaký vztah má norma, tedy základní povinnostní jednotka k výroku, což je základní jednotka pravdivosti. Když aplikujeme Humovu tezi, tak nám tvrdí, že platnostní hodnota normy nemůže vyplývat z pravdivosti výroku.
- Jörgensenovo dilema
 - 3 výroky
 - Vyplývání má pravdivostní hodnotu
 - Příkazy nemají pravdivostní hodnotu
 - Příkazy ze sebe vyplývají
 - Alespoň 1 nemůže platit
- Kelsen – z platnosti grundnormy vyplývají platnosti všech ostatních norem
- Unlike classical logic, there is almost no consensus on any aspect of imperative logic
- Ludwig Wittgenstein
 - (najdeme ho i v Logikomiksu)
 - Tractatus logicus philosophicus
 - Kapitola 7, která nemá žádný text
- Henrick von Brick
 - Jeden ze zakladatelů deontické logiky
 - Základní teorie platnosti právní normy
 - Deontický optimismus
 - Kognitivismus
 - Skutečnost jsme schopní poznat
 - Deontický pesimismus
 - Non-kognitivismus
 - Skutečnost schopní poznat nejsme
 - Kant je non-kognitivistický
- ÚS se liší v názorech na konkrétní věc, a záleží na tom, který senát případ dostane
- Další rozdělení kognitivismu
 - Naturalistický kognitivismus

- Jsme schopní odečíst kvalitu právních pravidel z něčeho, co můžeme kognitivisticky zkoumat. Jsme schopni najít obsah právních pravidel v tom, co jsme schopni dokázat
 - Non-naturalistický kognitivismus
 - Zdrojem je něco, co schopní prokázat nejsme
 - Většina přirozenoprávních směrů
- Termíny
 - 3 termíny
 - Pravidla
 - Normy
 - Principy
 - U Hanse Kelsena je nejvyšším pojmem právní norma.
 - Karel Engliš
 - Hodně psal o účelu v právu, hádal se s Kelsenem, zda do práva patří a nebo ne. Kelsen říkal, že účel tam nepatří, protože je kategorií faktickou, a patří do bytí.
 - Brněnská škola normativní teorie – Ota Weinberger
 - Přikláníme se dnes k Englišovi, protože používáme teleologickou metodu interpretace. Podle ní účel je kategorií normativní, nikoliv faktickou.
- Norma jako jazyková skutečnost
 - Text jako indikátor normy
 - Text pouze indikuje, že ta norma existuje
 - Např. Listina základních práv a svobod, která nezakládá práva, nýbrž pouze indikuje jejich existenci.
 - Text jako výpověď o normě
 - Norma reálně existuje
 - Výpovědí sdělujeme obsah té normy, a když to oddělíme, tak říkáme, že to není totéž, že ta výpověď není dokonalá, že tam může být informační deficit
 - Následně musím interpretovat. Interpretace je pomocí výpovědi se dostat k obsahu normy. Musíme mít metodu, kterou tu výpověď interpretujeme.
 - Text jako zdroj normy
 - Text zákona = obsah zákona
- Formalismus je relevantní k systému práva, protože je postavený na předpokladu, že pokud po nás stát chce, abychom se nějak chovali, tak nám to musí říci tak, abychom byli schopní to vnímat, jinak nelze vynucovat obsah.
- Calculus philosophicus
 - Leibniz se pokoušel vytvořit dokonalý jazyk.
- Gottlob Frege = Byl vytvořen Begriffsschrift
 - jazyk formulí, napodobený na tom aritmetickém, čistého myšlení
 - 9 axiomů
 1. $\vdash A \rightarrow (B \rightarrow A)$
 2. $\vdash [A \rightarrow (B \rightarrow C)] \rightarrow [(A \rightarrow B) \rightarrow (A \rightarrow C)]$
 3. $\vdash [D \rightarrow (B \rightarrow A)] \rightarrow [B \rightarrow (D \rightarrow A)]$
 4. $\vdash (B \rightarrow A) \rightarrow (\neg A \rightarrow \neg B)$
 5. $\vdash \neg\neg A \rightarrow A$
 6. $\vdash A \rightarrow \neg\neg A$
 7. $\vdash (c = d) \rightarrow (f(c) \rightarrow f(d))$
 8. $\vdash c = c$
 9. $\vdash (\forall a : f(a)) \rightarrow f(c)$
- Kurt Gödel
 - Začal analyzovat Compendium, publikaci o soudobé matematice. Přišel na to, že tam jsou rozpory.

- **Obecný teorém neúplnosti**
 - Nejsme schopni dát dohromady formální logický systém tak, aby byl zároveň kompletní, a zároveň vnitřně bezrozporný.
- Ryzí nauka právní
 - Formálně logický systém popisující právo, který ještě doposud nikdo nezpochybil. Je dokonalá, není tam žádný vnitřní rozpor, a to proto, že si musí pomáhat grundnormou. Proto není kompletní.
- Teorie platnosti
 - Ota Weinberger
 - Rodokmenová
 - Mám 1 ohniskovou normu, a z ní vyrůstá platnost všech ostatních
 - Platnost každé části normového systému je nějakým způsobem odvozena od této ohniskové normy
 - Pragmatická
 - Norma platí, pokud funguje
 - Ospravedlnění
 - Přirozenoprávní
 - Právní norma platí, je-li ospravedlněna něčím, co existuje v tom systému bytí.
 - Institucionální
 - Teorie jeho.
 - Platnost právní normě dává nějaká institucionální aktivita.
 - Právní norma může existovat jenom tehdy, je-li zajištěna nějakou institucí
 - Pavel Hollander
 - Analytické (endogenní)
 - Platnost hledáme uvnitř systému práva
 - Syntetické (exogenní)
 - Hledáme to mimo
 - Morálka, autorita
- Závaznost
 - Platnost/účinnost
 - Závaznost
 - Pro to teoretické vnímání nemá platnost/účinnost smysl
- Typologie platnosti
 - 1
 - Absolutní
 - Zákon platí absolutně
 - Relativní
 - Smlouva platí relativně
 - Argumentační
 - Judikatura
 - Alexy
 - Formální (právnícká)
 - Když je právní norma součástí zákona, tak mě zajímá, zdali prošel nějakou procedurou, apod...
 - Jestliže se formální platnost dostane do kolize s těmi dvěma dalšími, formální platnost nezmůže, to je historicky prověřený fakt.
 - Sociální
 - Daná tím, zda to společenství, kterému je ta norma určena, ji dodržuje
 - Může nastupovat kolize platností
 - Etická
 - Individuální, vlastního systému morálky

- Polčák říká, že každý máme svoji vlastní morálku
- Radbruchova formule
 - Pokud je právo v přímém rozporu s fundamentálními principy spravedlnosti, tak je jeho platnost derogována
 - Platnost analytická X synegetická
- Desuetudo
 - Vyjití z užívání
 - Pokud norma není fakticky užívána, tak z platnosti vyjde
 - Je problematické, že to může být vláda soudce, protože někdo musí říct, že to teda už neplatí
 - Císařský patent o tvaru sklenic ve výčepech
- Cessante ratione legis cessat lex ipsa (Obsolence)
 - Odpadne-li smysl zákona, odpadá zákon jako takový
 - Když budeme mít zákaz zastavení na mostě, který spadne, tak ten zákon už nebude mít smysl
 - **ROZDÍL**
 - Obsolenci jsme schopni dokázat. Hypotéza nemůže nikdy nastat. Obsolence není desuetudo.
 - Desuetudo je sociální. Je o tom, že si společnost řekne, že to nebude dodržovat a stát to odsouhlasí. U obsolence jsme schopni prokázat, že objektivně nemůže vzniknout situace, která naplní hypotézu
 - Benešovy dekrety jsou obsolentní
- Aletické modality / deontické modality
 - Modality
 - Aletické
 - Např. “je možné”, “je nutné” jsou tzv. aletické modality
 - Deontické
 - “je přikázáno”, “je povoleno”
 - epistemické
 - “je známo”, “věřím, že”
 - Impossibilia nulla est obligatio
 - Jediná výjimka z Humovy teze v pozitivním právu
 - Právní norma, které stanoví nemožné následky, nemůže platit, čímž srovnáváme platnost s pravdivostí
- Kolize platností
 - Zapamatovat si máme Otu Weinbergera – „Bezrozpornost je důležitější než hierarchie právní síly“
 - Pro ten systém je důležitější bezrozpornost než hierarchie
 - Klíčem fungování EU
 - Systém je funkčnější, pokud se budeme snažit o bezrozpornost
- Hart
 - Normy chování
 - Metanormy
 - Poznávací
 - Měnicí (zmocňování, kompetenční)
 - Rozhodovací
 - Zakládá např. pravomoc soudního dvora EU vydávat rozhodnutí o předběžných otázkách
- Obecnost jako znak právní normy
 - V právu bereme normu něco, co je obecné, ale filosofie do ní dává i imperativy, proto se nedá obecně říct, že obecnost je znakem normy.
 - Je otázkou, v jakém aspektu tu obecnost hledáme
 - Věc

- Adresát
- Území
- Čas
 - Benešovy dekrety nemají obecnost časovou
 - Carl Schmidt
 - Norma-opatření
 - Časová obecnost není nezbytná, aby to byla norma
- Další specifické znaky právní normy
 - Právotvůrce
 - Adresát
 - Forma
 - Vnitřní forma
 - Skutková podstata – normativní následek
 - Skutkový stav = to, co se stane
 - Skutková podstata = to, jakým způsobem to jednání kvalifikuje právní norma, je to hypotéza, a jakmile je naplněna, nastupuje normativní následek
 - Implikace (jednosměrná)
 - $A \Rightarrow B$
 - Ekvivalence (obousměrná)
 - $A = B$
 - Když vydělám 10k, zaplatím 8k = ekvivalence. Jestliže jsem zaplatil 8k, musel jsem vydělat 10k
 - Replikace (částečná)
 - Tam u toho normativního následku něco může být, něco nemusí být obousměrné
- Co se týče samotného normativního tlaku
 - Povinnost vždy omezuje svobodu (svoboda = volby alternativy chování/nechování)
 - 3 typy deontických operátorů (módů normativnosti)
 - příkaz
 - zákaz
 - dovolení
 - implicitní/explicitní/tacitní
 - implicitní
 - Dovolení, které je obsaženo v něčem, a v tomto konkrétním případě je obsaženo v příkaze. Jestliže mám povinnost, je to i dovoleno.
 - explicitní
 - Přímo vyjádřeno.
 - tacitní
 - dovolení na základě neupravenosti
 - neplatí pro stát, platí pro všechny ostatní = stát může dělat jen to, co mu zákon stanoví příkazem, nebo co mu stanoví explicitně. Ale ostatní kromě státu můžou dělat to, co zákon nezakáže
 - unilaterální/bilaterální
 - unilaterální
 - jednostranné, nemám dovolen opak.
 - Implicitní dovolení je zpravidla unilaterární
 - Bilaterální
 - Obojité
 - Mám něco dovoleno, ale mám dovolený i opak

- Tutéž povinnost jsme schopni vyjádřit všemi 3. Každá norma může být vyjádřena všemi 3 způsoby. I norma o tom, že se musí platit daně apod.

5. přednáška – dr. Smejkalová

- Ne všechny normativní standardy jsou stejné
- 2 příklady
 - Svoboda projevu je zaručena
 - Čl. 17 odst. 1 LZPS
 - Nejednoznačné, může to narušovat třeba osobnostní práva
 - Jestliže bylo ÚS, dříve než se odebral k závěrečné poradě, doručeno usnesení Senátu, kterým ústavní žalobu odvolává, Ústavní soud řízení zastaví.
 - § 98 ZÁKONA Č. 182/1993 Sb.
 - Naplníme podmínky hypotézy, ÚS musí zastavit to řízení
- Je Ústava jenom nějaký programový dokument, nebo zákon jako každý jiný?
- Před 2 sv. válkou
 - Hans Kelsen
 - Ústava je jen množinou převážně zmocňovacích norem
 - František Weyr
 - Ústavní ustanovení jsou „monology zákonodárcovy“, „programové věty“, a nemají v praxi žádný význam
- Po 2 sv válce
 - Prosadila se francouzská (a americká) koncepce bezprostřední závaznosti ústavní úpravy základních práv a svobody pro soudy a další státní orgány
 - Ústavní ustanovení, přesto, že jsou vágní, jsou něco, co je potřeba aplikovat přímo, bezprostředně. Je to něco, co zavazuje soudy při tom, když aplikují právo
- „Konstitucionalizace právního řádu“
 - Ústava je bezprostředně aplikovatelná v případě, že chybí jednoduché právo
 - Ústava je nejdůležitější interpretační východisko jednoduchého práva („koncepte prozařování“)
- Böckenfördeho paradox
 - „Ústava je na jedné straně obecná a neúplná a v určitých oblastech obsahuje právní principy, ovšem na druhé straně stojí požadavek přímé aplikace Ústavy, který vyžaduje normu schopnou aplikace.“
 - Ernst-Wolfgang Böckenförde
 - Některá ustanovení v ústavě jsou neurčitá, a přesto chceme, abychom byli schopni je bezprostředně aplikovat
- Otázka, zdali právní princip je něco jiného než právní pravidlo, jak se liší a jakým způsobem aplikovat to, co potom nazýváme právní principy
- Většinou se tvrdí
 - Norma je tím nejobecnějším pojmem
 - Norma se může projevovat ve 2 charakteristikách
 - Buďto jako pravidlo
 - Nebo jako princip
- Někteří autoři používají pojem imperativ, např. Weyr to používá jako to obsahové vyjádření konkrétního pravidla.
- Dworkin
 - Když si vymezuje, jaké pojmy bude používat pro jaké jevy, činí rozdíl mezi
 - Politika (policy)
 - Nějaké cíle
 - Relativně obecné
 - Pravidlo
 - „všechno nebo nic“

- platnost x neplatnost
- Princip
 - Kontextuálně podmíněná dimenze důležitosti
 - Jsou schopny rozhodnout případ jen v kombinaci s jinými principy
 - I ty principy, které nejsou zakotveny v právních předpisech, ale jsou součástí např. společenské nebo politické morálky a platí v důsledku svého obsahu
 - Např.
 - Právo na svobodu projevu se střetává s právem na dobrou pověst, a co teď
 - Principy mají dimenzi důležitosti
 - Důležitost je něco, co nelze stanovit apriori
 - Nemůžeme dopředu říci, jestli v nějaké konkrétní situaci musí převážit právo říkat si co chci, oproti právu na dobrou pověst
 - Principy nemají schopnost rozhodnout nějakou informaci samo o sobě, vždycky dochází k nějakým kolizím, vždycky se poměruje apod.
 - Právní princip může být dovozen ze společenské morálky, apod., a to, proč platí, není proto, že se objeví výslovně v předpise, nýbrž proto, že má nějaký uznávaný obsah
- Pravidlo x princip
 - To, že pravidlo aplikujeme pravidlem „všechno nebo nic“, zatímco principu dáváme důležitost, je logickým rozdílem
- Joseph Raz
 - Kritizoval Dworkina
 - To, co vypadá jako právní princip, je ve skutečnosti určitou zkratkou pro celý komplex právních pravidel, která už aplikují klasickým subsumpčním způsobem jako pravidla
 - Např. právo na spravedlivý proces – když se podíváme do českého právního řádu, tak v rámci zákonů najdeme konkrétní pravidla. Raz říká, že to, co vnímáme jako právní principy, je jenom zkratkou pro celou tu množinu konkrétních pravidel, jejichž cílem je zajistit, že konkrétní obviněný nebude odsouzený bez důkazů.
- Ota Weinberger
 - Další kritik Dworkina
 - Právní positivist
 - Pokud se použijí principy, musí být prokázáno, že se jedná o součásti platného práva
 - Nelíbí se mu, že Dworkin říká, že právní princip je něco, co vadí z hlediska obsahu, protože podle Weinberga můžeme v právu operovat s principy jen když prokážeme, že ten právní princip je součástí práva
- Robert Alexy
 - Navazoval na Dworkina, ale nebyl z Ameriky, nýbrž z Německa
 - Souhlasí s vymezením rozdílu mezi pravidlem a principem, ale říká, že ho můžeme vysledovat jenom v případě, kdy se nám dostanou do kolize dvě pravidla či dva principy.
 - Když se podíváme na „svoboda projevu je zaručená“, tak nemůžeme říci, jestli to bude pravidlo či princip
 - Logický rozdíl mezi principy a pravidly je možné stanovit pouze v případě kolize
 - Konflikt pravidel
 - Normativní spor
 - Rozpor dispozic
 - Řeší se prostřednictvím formálních metapravidel (l. posterior, l. specialis, l. superior), zavedením výjimky, prohlášením jednoho za neplatné
 - Vždy je možné aplikovat jen jedno pravidlo
 - Kolize principů
 - Nemůžeme aplikovat jenom jeden či druhý princip, protože mají svoji dimenzi důležitosti, mají nějaký svůj aproximativní charakter
 - Musíme se vzájemně poměřovat: jednomu dáme přednost a uplatníme jej ve větší míře, druhý uplatníme v menší míře

- Alexy říká, že principy jsou příkazy k optimalizaci
 - Principy jako příkazy k tomu, aby bylo právo realizováno v co největší možné míře
 - Tohle je představa, za kterou byl Alexy kritizován
- Shrnutí
 - Pokud je řešení dáno poměřováním v kolizi stojících norem, jedná se o principy
 - Pokud je aplikace dána jednoznačně, jedná se o pravidlo
- Zásada proporcionality
 - Vyvinula se jako metoda aplikace kolidujících základních práva svobod
 - 50. a 60. léta 20. stol. Spolkový ústavní soud SRN
 - Posuzujeme, zdali zásah je přiměřený ve vztahu k jinému právu
 - Kroky
 - Zásada vhodnosti
 - Zkoumáme, jestli to omezení je způsobilé dosáhnout zamýšleného účelu
 - Zásada potřebnosti
 - Pluralita možných prostředků, kterými můžeme něco udělat
 - Zásada poměřování (proporcionalita stricto sensu)
 - Základní právo lze omezit pouze v zájmu ochrany jiného základního práva (zvažování důležitosti v kolizi stojících ústavních hodnot -> optimálnost)
 - Problematické to, na základě jakých kritérií poměřujeme. Subjektivní nebo objektivní? Kde je ta hranice?
 - Empirické argumenty
 - Faktická závažnost jevu, který je spojen s ochranou určitého základního práva
 - Systémové argumenty
 - Zvažování smyslu a zařazení dotčeného základního práva či svobody v systému základních práv a svobod
 - Kontextové argumenty
 - Zkoumání dalších negativních dopadů omezení jednoho základního práva v důsledku upřednostnění jiného
 - Hodnotové argumenty
 - Zvažování pozitiv v kolizi stojících základních práv vzhledem k akceptované hierarchii hodnot
 - 2 omezení
 - Princip vyvážení
 - Čím intenzivnější zásah do jednoho principu, tím významnější musí být ochrana principu druhého
 - Zásada minimalizace zásahu
 - Minimalizujeme zásah do toho z práv, které nedostává v daném případě přednost
 - Případ s anonymním svědkem
 - Ochrana osobní nedotknutelnosti svědka VS právo na spravedlivý proces
 - ÚS zkoumal, jestli ochranu osobní nedotknutelnosti svědka lze dělat tak, jak to dělal zákon. Došel k tomu, že to bylo zbytečně, protože v praxi má jiné prostředky k tomu, jak ochránit svědka, bez toho, aniž by musel zákon psát tímto způsobem
 - Lebach BVerGe 35 (202)
 - Alexy obhajoval rozhodnutí spolkového ústavního soudu, jedno z nich je tento shit
 - Může být vysílán televizní pořad o konkrétním trestném činu těsně předtím, než má být jeden ze zúčastněných pachatelů propuštěn z vězení?
 - Konflikt
 - Svoboda vysílání (jako část svobody projevu)
 - Ochrana svobodného rozvoje osoby (a jeho práva na resocializaci)
 - Optimální řešení
 - Vysílání je nepřípustné, pokud:

- zde není aktuální a zvláštní potřeba informovat veřejnost o té věci
A ZÁROVEŇ
 - by mohlo ohrozit resocializaci dané osoby
- Pl. ÚS 4/94 „anonymní svědek“
 - Právo na obhajoba X právo na osobní nedotknutelnost
 - Jak zajistíme, že ta konkrétní osoba má možnost využívat svého práva na obhajobu, ale zároveň ochráníme tu osobu, co bude svědčit
- Není poměrování subjektivní?
 - Spolkový ÚS SRN rozhodnutí „Soraya“ (BVerGE 34, 269-293)
 - Soudce má povinnost vyvarovat se svévole, jeho rozhodnutí musí být založeno na racionálních argumentech
 - Interpretační aktivity soudce jsou podřízeny a vymezeny/ohraňeny texty právních předpisů)
- Proporcionalita (přiměřenost v jiných oblastech práva)
 - Zákonodárství
 - Aplikace práva
- US Supreme Court
 - Enmund v. Florida (1982), Solem v. Helm (1983), Tison v. Arizona (1987)
 - **Tříprvkový test proporcionality**
 - Srovnat podstatu a závažnost činu a přísnost trestu
 - Srovnat tresty uložené jinými soudy v jiných případech v rámci stejného právního systému
 - Srovnat tresty uložené za spáchání stejného trestného činu v jiných právních systémech/jurisdikcích
 - Rational basis test
 - V případech, kdy jde o základní práva, se uplatní přísnější metody posuzování
 - To, co se řeší v rámci prvního a druhého kroku. Řeší se otázka legitimacy toho účelu – jestli může právo vůbec omezit nějaké jiné právo
 - Ve chvíli, kdy jde o základní práva a svobody, tak je nutno být přísnější.
 - Intermediate scrutiny
 - Jde ještě dál, a posuzuje se, jestli je to v souladu s nějaký obecnými cíli, jestli je nějaký cíl právní regulace legitimní či nikoliv
 - Strict scrutiny
 - Ústavní právo vs. Government principlly
- Aaron Barak
 - Do jisté míry se shoduje s Alexym a Dworkinem.
 - Israelský právní teoretik
 - Princip
 - Druh normy, který je tvořen základními hodnotami, a tyto hodnoty reflektují ideály, které je třeba uplatňovat v co největší míře
 - V praxi není možné uplatňovat v absolutní míře svého rozsahu, a le pouze v určitém stupni
 - Rozlišuje mezi rozsahem práva a mírou ochrany práva
 - Hodnotí se, nakolik omezení práva (menší míra ochrany práva)
 - Směřuje k **relevantnímu účelu**
 - Zda **prostředky**, kterými se omezuje právo, jsou **racionálně spojeny** s dosažením tohoto relevantního účelu
 - Zda by se náhodou **jinými prostředky** nedosáhlo daného účelu **lépe a s menšími zásahy** do práva (test potřebnosti)
 - a poměrování důležitosti cíle dosahovaného opatřením a společenské **důležitosti omezování základního práva** (proporcionalita stricto sensu)

6. přednáška – dr. Hlouch

- Terminologie
 - Neplést si hermeneutika a hermetika
 - Hermetické nauky jsou určitý směr, který dal základ vzniku okultních nauk – magie, astrologie apod...
- Kořeny v antice, zejména sokratovsko-platónský dialog
- Do 18. století byla dominantní teologická hermeneutika
 - Patristika (Aurelius Augustinus), scholastika (Tomáš Akvinský), Chladenius, G. Vico (renesance)
- Od 17. století snaha najít obecnou teorii výkladu dějinných skutečností (skutečností souvisejících s činností lidského ducha)
- Johann Conrad Dannhauer (1603 – 1666)
 - Švýcarský teolog
 - Dílo Hermeneutica sacra (1654)
 - Myšlenka obecné hermeneutiky.
 - Hermeneutika generalis – termín, který označuje myšlenku, že všechna nauka o lidském porozumění musí mít stejné principy, které se dají uplatnit kdekoliv.
 - Měla by mít přesah, není to jen otázka výkladu písma, ale celkově toho, jak člověk může porozumět
- Friedrich Ast (1778 – 1841)
 - Filologie, literární hermeneutika
 - Základem úvah o jednotě porozumění je koncept ducha (Geist)
 - Porozumění se odehrává v duchu, přičemž Ast říkal, že nějaká věc, co člověk chce poznat, má význam jen v jednotě toho ducha. Tím nastínil koncept hermeneutického kruhu.
 - Úvahy o hermeneutickém kruhu
 - Tři formy porozumění
 - Historická
 - Gramatická
 - Duchovní
 - Ovlivnil hermeneutiku právní.
 - Objevuje se u něj pojem rekonstrukce (Nachbildung)
 - Tvrdil, že porozumění je opakování tvůrčího procesu, který vedl ke vzniku toho díla.
- Friedrich August Wolf (1759 – 1824)
 - Hermeneutika je vědou o pravidlech, která určují význam znaků
 - Jsou odvozena ze zkušenosti a nepředstavují systém
 - Objektová determinace těchto pravidel
 - Hermeneutika orientovaná na objekt či subjekt. U Wolfa na objekt.
 - Rozdělení tří forem porozumění/interpretace (interpretatio) – stupňovitý model porozumění
 - Gramatická
 - Historická (zahrnuje konfrontaci s faktickou znalostí)
 - Filosofická
 - důraz na praktický rozměr hermeneutiky
- Nové hermeneutické myšlení
 - Friedrich Daniel E. Schleiermacher (1768 – 1834)
 - Východisko: existují pouze speciální hermeneutiky
 - „Úkol hermeneutiky se objevuje všude, kde zachycujeme myšlenky nebo řady myšlenek pomocí slov“ – universalita hermeneutiky
 - Spojení hermeneutiky a jazyka
 - Hermeneutika jako umění porozumění, resp. umění vyvarovat se neporozumění
 - Gramatický x psychologický rozměr výkladu textu

- Důraz na psychologický aspekt – tzv. divinace (transformace vědomí interpreta do vědomí autora)
 - Porozumění jako rekonstruktivní proces – vychází z tzv. hermeneutického kruhu.
 - Wilhelm Dilthey (1833 – 1911)
 - Rozlišení „rozumění“ jako metody poznávání typické pro duchovní disciplíny (Geisteswissenschaften) proti metodě „vysvětlení“ typické pro vědecké poznání v přírodních vědách
 - Význam dějinné skutečnosti je tvořen souvislostním působením
 - Právní věda je jednou z tzv. duchověd
 - Hermeneutika je univerzálním nástrojem historie pro zkoumání lidské společnosti
- 20. století – tzv. hermeneutický obrat
 - Podmíněn tzv. jazykovým obratem (linguistic turn)
 - Nejdříve došlo k jazykovému obratu ve filosofii, Wittgenstein
 - Hans Georg Gadamer
 - Nejvýznamnější představitel hermeneutiky ve filosofii 20. století (žák M. Heideggera, T. Adorna atd.)
 - Tzv. filosofická hermeneutika = nová hermeneutika
 - Důraz na časovost bytí (porozumění) a tradici
 - Dílo Wahrheit und Methode
 - Návaznost na učení F. D. E. Schleiermachers a Martina Heideggera
 - Otevřel dveře nové hermeneutice do právního myšlení
 - Teze o „exemplárním významu právní hermeneutiky“
 - Odlišnost juristických výkladových postupů od obecné duchovědné hermeneutiky není zásadního charakteru
 - Pracuje více se subjektem než s objektem, ovlivněno fenomenologií.
 - Nebyl právník, ale právní myšlení ovlivnil svojí teorií.
 - Tvrdil, že právní hermeneutika má mezi všemi hermeneutikami příkladné postavení. Na ní se dá demonstrovat, jak funguje lidské porozumění obecně.
 - „Veškerá interpretace je aplikace. Není žádný výklad bez užití“
- Směry právní hermeneutiky
 - Metodologická právní hermeneutika
 - tzn. právní metodologie či metodologie výkladu
 - Subjekt – objektové schéma porozumění
 - Moderním zakladatelem F. C. von Savigny (1779 – 1861)
 - Dílo System des heutigen römischen Rechts
 - Cílem je nalézt objektivní poznání práva nezávisle na jeho interpretu
 - Interpretace = „rekonstrukce“ myšlenky obsažené v zákoně (vliv Schleiermachers)
 - Hermeneutika subjektivistická
 - Máme najít myšlenku, kterou zákonodárce vtělil do zákonů. Podstatný je psychologický moment.
 - Emilio Betti (italský právník, 1890-1968)
 - Allgemeine Auslegungslehre als Methodik der Geisteswissenschaften (1955)
 - Snaha vytvořit metodologii všech humanitních věd (hermeneutica generalis). Vycházel z iuristických výkladových postupů.
 - Porozumění je rekonstruktivní proces, ale musí být zachována autonomie subjektu (jde o objektivizaci lidského ducha)
 - Odlišuje výklad (Auslegung) a porozumění (Sinnggebung)
 - Musí být zaručeno, že lze odlišit správné a nesprávné výsledky výkladu
 - Kritika Gadamerovy filosofie (viz dále)
 - Německé metodologické směry

- Alternativa k pozitivismu, zejména v jeho ryzí podobě
- Hledání testů správnosti právní interpretaci
 - Pořadí interpretačních metod – pravidla přednosti
- Fenomenologická hermeneutika
 - Fenomenologická filosofie
 - Gerhart Husserl, Felix Kaufmann
 - neplést s právní hermeneutikou
 - Fenomenologická „nová“ právní hermeneutika
 - Navazuje na fenomenologickou filosofii (E. Husserl – Loische Untersuchungen, M. Heidegger – Sein und Zeit)
 - Gadamer vymezuje hermeneutický problém takto
 - tři propojené momenty
 - Porozumění
 - Vysvětlení
 - Aplikace
 - Teze o totožnosti interpretace a aplikace
 - Josef Esser
 - Bývá považován za „stavitele mostu mezi teorií a praxí“
 - Předporozumění
 - Zkoumá strukturu právního porozumění, neprodukuje metody či návody (kruhový pohyb, před-struktury porozumění)
 - Staví se proti objektivistickému chápání pojmu poznání (formalistický racionalismus)
 - Důraz na rozumějící subjekt (interpreta)
 - Pracuje s intuicemi, ale celé porozumění chápe jako racionální proces s racionálním výsledkem
 - Překonává subjekt-objektové schéma porozumění tradované metodologickou hermeneutikou
 - Analytická právní hermeneutika (T. G. Studnicki)
 - H. L. A. Hart, A. Aarnio, O. Weinberger
 - Důraz na výklad textových skutečností v podobě výkladových vět
 - Návaznost na filosofii jazyka, logiku norem (A. Tarski, G. H. von Wright) a skandinávský právní realismus (A. Ross)
 - Pro naše prostředí je nejvýznamnější Weinbergerovo pojetí hermeneutiky
 - Model hermeneutického kruhu
 - Schéma, které nikdo moc nezpochybňuje. Musíme interpretovat od části k celku a od celku k části.
- Kategorie
 - Předvědění
 - Základní pojem
 - Suma znalostí toho, co si ten člověk nese. Jsou to znalosti faktické, právní, metodologické, metaznalosti,...
 - Musíme tam dát jazykovou kompetenci
 - Předporozumění (Josef Esser)
 - Conditio sine qua non právní argumentace a interpretace, a tedy i rozhodování právních případů
 - Vztahuje nejen na skutkové a právní jazykové vyjádření právního případu, ale i na společenské souvislosti, rozložení zájmů, strukturu životních vztahů, na něž se právní normy vztahují.
 - Z předporozumění vzniká tzv. očekávání smyslu (Sinnerwartung) práva v konkrétním případě, příbuznou kategorií je též intuice (právní cit) interpreta (hunch theory, intuitivismus).

- V aplikaci práva má předporozumění institucionální rozměr vytvářený řídicími idejemi orgánů aplikace práva (ústavnost, zákonnost, služební vázanost)
- Předsudek (H. G. Gadamer)
 - Navazuje na předporozumění interpreta
 - V negativní podobě je zdrojem tendenčního výkladu (tzn. interpret záměrně přetváří a přizpůsobuje vykládaný subjekt svému předsudku)
 - Nemusí vždy vést k nesprávnému řešení
 - Právní interpretace by se měla s předsudky vyrovnávat
 - Platná právní úprava soudci zakazuje mít některé typy „předsudků“
- Hermeneutický kruh
 - kruhová struktura duchovního porozumění dějinným skutečností, tedy i právního rozumění / metoda porozumění
 - od celku k části a od části k celku (kruh)
 - Hroch: „teze o dialektické totožnosti poznávajícího s poznávaným, interpretujícího s interpretovaným na podkladě procesu, v němž opětovně postupujeme od části k celku, od celku k části, abychom mohli najít cestu ke stanovení jednotného smyslu interpretovaného textu.“
 - Časový a kvalitativní faktor – tzv. hermeneutická spirála
 - Transcendentní model právního myšlení
 - normativní text - předporozumění jeho smyslu
 - právní norma (normy) - systém práva
 - Skutkové zjištění – skutkový stav
 - právní norma - skutkový stav

7. přednáška – doc. Polčák

- Právní norma se skládá z
 - Skutková podstata
 - Vymezuje okolnosti, za nichž nastává normativní následek
 - hypotéza
 - budeme se zabývat tím, jakým způsobem pracujeme se znaky hypotézy
 - Normativní následek
- Důležitý je čas
 - Většinou je to totiž tak, že se něco stane, a pak se snažíme zjistit, co se v minulosti stalo.
- Disciplína dokazování – Charles Nesson (<https://blogs.harvard.edu/nesson/>) co má imaginárního přítele eon, co je cestovatel v čase (lol)
- Perfektní důkaz je něco, co nás může dokonale převést do minulosti ve vztahu k tomu, co hledáme. Musí nám dokonale odpovědět na naši otázku.
- Antická filosofie byla postavena na tom, že krása musí být pravdivá.
- Dokonalou pravdu nejsme schopni zjistit, protože nemáme dokonalý důkaz a zároveň jako lidé nemáme percepce pro to, abychom měli vůbec schopnost ji uchopit. Ale to neznamená, že ji nemáme hledat.
- V procesu autoritativní aplikace práva se nám pravda začala vytrácet.
- Materiální pravda
 - Součástí je požadavek na to, abychom co nejlépe odhadli, co se vlastně stalo.
- Dokonalý důkaz
 - Měli jsme v historii situaci, kdy tady byl dokonalý důkaz – ordál.
 - Je postavený na předpokladu, že Boží moc má zájem na průběhu procesu autoritativní aplikace práva.
 - Spojí se tam nalézací řízení s výkonem
- Materiální pravda je skutečnost/realita (podle Škopa a Sobka je však tato definice nesprávná)
- Formální pravda je zformalizovaná skutečnost, kterou si nějakým způsobem zformalizujeme.
- Princip zjištění materiální pravdy

- Pokud je řízení vedeno zjištěním materiální pravdy, tak orgán má povinnost zjistit, co se skutečně stalo.
- Princip zjištění formální pravdy
 - Orgán má povinnost zjistit formalizovanou pravdu. Není důležitá skutečnost, nýbrž formální znaky, které ta skutečnost generuje.
 - To, co je napsané v rozsudku, je vždycky formální pravda, nehledě na to, jestli je řízení vedeno principem zjištění materiální, či formální pravdy. Na konci toho řízení je vždycky formální pravda, protože si soud zformalizuje skutečnost.
- Absolutní pravda a relativní pravda
 - Absolutní pravda
 - Realita.
 - Relativní pravda
 - Pravda, kterou konstatuje soud
 - Relativita dána relativitou řízení
 - Formální pravda
- Princip inkviziční, princip dispoziční
 - Princip inkviziční
 - Má povinnost zjistit skutkový stav
 - Znamená to, že orgán postupuje tak, že má aktivní povinnost dospět k tomu, co označujeme jako praktickou jistotu. Ten orgán má povinnost dosáhnout praktické jistoty, jistoty ohledně skutkového stavu, z vlastní iniciativy.
 - Princip dispoziční
 - Ten orgán může vyjít z toho, co nanosí strany, a pokud strany nenanosí dost, tak může říct „sorryjako, neunesli jste důkazní břemeno“
 - (V OSŘ jsou i výjimky - V určité otázce na základě průběhu řízení může dojít k tomu, že najednou má orgán povinnost aktivně jednat)
- Praktická jistota
 - O. Weinberger
 - Neříkáme, že je to pravda. Říkáme, že jsem v tomto řízení (jako soudce) dospěl k praktické jistotě, že se stalo tohle a tohle.
 - Hypotéza právní normy není postavena tak, že o kom se soudce domnívá, nýbrž např. „kdo jiného úmyslně usmrtí“
 - Míra praktické jistoty není nekonečná. Máme právo na to jako soudce říci: „Dosáhl jsem praktické jistoty, a na základě toho můžu rozhodnout“
- Zapomenout na „skutkový stav musí být prokázán nade vší pochybnost“. Máme princip in dubio pro reo, ale tím je myšlena pochybnost, která nám brání konstatovat praktickou jistotu.
- zákonná teorie důkazní - rules of evidence
 - používá se např. v USA.
 - Dokazování více zformalizováno
 - Rules of evidence jsou procesní pravidla pro zajišťování důkazu, jejich hodnocení, a tato pravidla jsou obalena ohromnou judikaturou.
 - Daleko preciznější a formálnější systém. Když jdeme s nějakým skutkovým stavem, tak máme větší míru právní, resp. skutkové, jistoty, jak s tím soud naloží.
 - Také zákonná teorie průvodní (průvod = staré slovo pro důkaz)
- Volné hodnocení důkazů
 - cokoli může sloužit jako důkaz
 - je na soudci, jak bude nakládat s důkazem, jakou váhu mu dá a podobně
- Právní skutečnost
 - Prokazatelná
 - Tyto skutečnosti se prokazují. Pokud to tvrdím a mám důkazní povinnost, pak musím prokázat tu skutečnost.
 - Předpokládaná

- Domněnky či fikce. Prokazujeme předpoklad, ten se prokáže, a tu skutečnost už konstruuje právní norma. Např. domněnka otcovství.
 - Známa
 - Ty se neprokazují vůbec, nejsou potřeba prokazovat
- Problém zákonného důkazu
 - Před soudem může obstát jen to, co se dostalo zákonným způsobem.
 - U nás se ale traduje doktrína otráveného stromu
 - Jestliže v procesu získání důkazu došlo k porušení zákona (proces je strom, důkaz je plod) a jestli se ten strom otrávil, tak ten důkaz je absolutně nepoužitelný.
 - Můžeme v konkrétních případech ale konstatovat přípustnost (zákonnost) důkazu, který nebyl získán zákonným způsobem. V případech, kdy ta nezákonnost nemá nějaký zásadní charakter.
 - Např. případ člověka, kterého šikanoval zaměstnavatel, ale neměl možnost to prokázat, protože ta šikana vždycky byla verbální. Jednou se našel a vzal telefon a nahrál si ho. Ale ÚS to prohlásil za OK.
- Nепrokázané tvrzení, lež, hrubě urážlivé podání
 - Nепrokázané tvrzení
 - Velmi hojně s tím pracují naše soudy.
 - Strana něco tvrdí a není to dostatečně prokázáno.
 - Lež
 - Úmyslně prezentovaná nepravda
 - Civilní soudy ten pojem lež moc nepoužívají.
 - U angloamerických soudů to hraje velkou roli, pokud jde o tvrzení vs tvrzení.
 - Hrubě urážlivé podání
 - To je terminus technicus. Hrubě urážlivé podání může vést k pořádkovému opatření.
- argumentace skutkového stavu
 - argument korespondencí
 - korespondenční teorie pravdivosti
 - mám výrok, a ten výrok koresponduje se skutečností. Ověřuju, jak je ten výrok souladný s realitou.
 - argument koherencí
 - Argument koherencí se provádí tím způsobem, že prokazují faktickou blízkost toho, co se prokázalo, k té prokazované tezi.
 - Nemám ale žádný přímý důkaz. Můžu mít řadu jiných informací, které se k tomu nepřímou vztahují. Např. ten člověk mohl mít se zavražděným spory, mohly se najít otisky prstů.
 - Vnitřní soudržnost těch informací. Je to koherentní ve smyslu, že si to vzájemně neodporuje. Když ale má podezřelý alibi, tak to nelze prokázat.
- Teorie verifikace a falsifikace
 - Verifikace
 - Verifikuji skutečnost. Existují ale skutečnosti, které verifikovat nelze.
 - Falsifikace
 - Týká se to skutečností, které nenastanou. Dá se verifikovat „nezaplatil mi“? Nemůžeme přeci verifikovat něco, co nenastalo. To, že se něco nestalo, nejsem schopen verifikovat. Jediná možnost prokázání je tedy falsifikace. Ta se používá tak, že nelze prokázat opak.
 - (Není to přenos důkazního břemene. Sice se tomu technicky blíží, ale nelze rozhodnout, že strana neunesla důkazní břemeno.)
- 3 metody důkazní spolehlivosti
 - Metoda empiricko-logická
 - Použiju empiricko-logické metody
 - metoda konsensuální

- Např. Obsah jazykového výrazu. Obsah jazykového výrazu má konsensuální charakter. Např. v právu nekalé soutěži nebo právu duševního vlastnictví (všeobecně známé známky).
 - metoda zákonná
 - Může být důkazní spolehlivost přímo založeno zákonem. Technicky to znamená přenos důkazního břemene. Přinesu tam něco, ta důkazní spolehlivost je dána zákonem, a protistrana musí přinést něco, co to zpochybní.
- Opomenutý důkaz
 - Terminus technicus. Doktrína, která má určitý obsah. Situace, kdy soud v dokazování zasáhne do něčího práva na spravedlivý proces
 - Základní typologie
 - Důkaz nebyl proveden, přestože nutnost jeho provedení vyplývá ze zákona nebo z řízení
 - Orgán autoritativně aplikující právo má povinnost provést důkaz, ale neprovede
 - Důkaz nebyl proveden, přestože mohl mít význam v hodnocení skutkového stavu
 - Důkazy, které chybí do té praktické jistoty, a přitom by jí soud mohl dosáhnout
 - Důkaz byl proveden, ale nebyl zohledněn ve skutkovém stavu
 - Důkaz provedený máme, ale jako by jím nebyl
 - Důkaz byl proveden, ale byl do skutkového stavu zohledněn nelogickým způsobem
 - Například případ pobodaného člověka, nebo případ postřeleného člověka při demonstraci, kde šlo o to, že soud se na to podíval, a na základě důkazů však rozhodl úplně nelogicky, jako třeba že mohli střílet demonstranti.
 - Důkaz byl proveden a byl zohledněn ve skutkovém stavu, ale neodpovídá tomu výrok
 - I. ÚS 2750/16

8. přednáška – doc. Sobek

- Pokračování přednášky #3
- Savigny argumentoval, že Němci nemohou přebírat cizí občanský zákoník. Nesnášel Francouze, co vnucovali Code Civile.
- Rozvíjí se historická škola právní, která je první pozitivistickou právní školou v Německu
 - Historische Rechtsschule
 - Někdy jim říkáme pandektistika, obzvláště romantické větvi. Ale byla tam i germanistická větev.
 - Vysvětluje platnost pozitivnosti.
 - ius positivum – právo stanovené
 - Postupně se to od práva stanoveného vyvinulo k tomu, že pozitivní právo je právo vytvořené člověkem. Ať už obyčej nebo soud.
 - Gustav Hugo
 - „Přirozené právo neexistuje“
 - Všimá si, že právní řády různých států jsou různé.
 - Úvahy ius naturalistů nejsou de lege lata, nýbrž de lege ferenda.
 - Jsou 4 zdroje práva
 - zákony
 - moc je ale nezdůrazňují, protože ten zákon je teď a tady nějaká arbitrární vůle zákonodárce, která může být necitlivá vůči historii
 - právní obyčej
 - to je něco, co je dlouho, co se historicky osvědčilo Němcům, a hlavně je to zakořeněné ve vědomí německého lidu

- právní věda
 - Obyčejová praxe je něco kazuistického. Potřebujeme vědu, aby to nějakým způsobem uspořádá. Potřebujeme pojmový systém, systém právních principů.
- Volksgeist
 - duch národa
 - Savigny a Puchta byli přesvědčeni o tom, že se duch národa objevuje v mnoha různých oblastech společenského života a že právo je výrazem duchu národa.
- Savignyho nejznámější dílo je Systém současného římského práva. Byl romanista, profesor římského práva, co se snažil římské právo aplikovat na současnost. Chtěl vytvořit pojmový systém, na jehož bázi lze postavit občanský zákoník.
- Žákem Puchty byl Jhering. Ten ze začátku vypadal jako pandektista.
 - Jhering napsal dílo Duch římského práva. Ale už ve třetím dílu se začíná odklánět od pandektistického myšlení. Savigny a Puchta zastávali představu, že právo je výrazem ducha národa (expresivismus), a tím pádem nemůže být špatné, protože odráží praktické potřeby lidu.
 - Jhering si přečetl Benthama a stal se utilitaristou.
 - Jhering vyčítal pandektistům, že se nezabývají právem, jak funguje v realitě. Nazývá to „kultem logiky“.
 - „Účel v právu“
 - Publikace, kde se hlásí k utilitarismu a vytváří jeho radikálnější verzi.
 - Bentham říká, že účelem práva je maximalizovat štěstí pro maximum osob. Celkové štěstí chápe agregáčně. Tj. tak, že si spočítáme, jaké máme štěstí všichni, sečteme to dohromady, a to je obecné štěstí. Není to aproximační koncepce užitku, nýbrž agregáční. Je to překlep.
 - Jhering říká, že obecné blaho máme chápat organicky tak, že ho nelze redukovat na štěstí jednotlivců. Protože jsou nějaké účely, nějaké hodnoty, které jsou celospolečenské. Užitek jednotlivce je relevantní jen tehdy, kdy přispívá celkovému štěstí, ale zároveň říká, že je zde celkový účel nezávislý na účelech jednotlivců, například reprodukce společnosti. Organický koncept užitku.
 - Jhering říká, že účel práva je pragmatický, praktický, právo má poskytovat nástroje společnosti k tomu, aby lidé mohli sledovat svoje cíle, ideálně pro přispívání společenského blaha. Tím účelem je reprodukce jako čelku.
 - Jheringova nejznámější publikace je Boj o právo
- Na Jheringa navazují 2 metodologické školy
 - zájmová iurisprudence a škola volného práva
 - obě dvě se k němu hlásí, a vymezují se proti historické škole právní, které Jhering říká hanlivě „pojmová jurisprudence“ (je to prý něco jako „debil“)
 - Jhering a jeho následovníci kritizovali soudcovský syllogismus. Právní myšlení v sobě prý zahrnuje účely práva, praktickou potřebnost a praktické dopady.
- Škola nespokojených právníků – např. Göny – říká, že nemůžeme právo brát jen z hlediska syllogismu, ale má se brát v potaz to, co je dobré.
- Formalismus se promítal tak, že stát nekecal do smluvních vztahů, kvůli vlivu klasického liberalismu. A jestli je to spravedlivé či nikoliv. Ale pak se vyvinul socialismus, a vlády jsou nuceny dělat ústupky, než aby byly socialistické revoluce.
- Zájmová iurisprudence
 - Philipp Heck, vypracoval teleologický výklad
 - V učebnicích se píše, že Jhering je její zástupce, ale to je bullshit
 - Je založená na tom, že naše společnost není homogenní, ale máme tady zájmové skupiny. Zaměstnavatelé/zaměstnanci, nájemníci/nájemci, výrobci/spotřebitelé.

- Heck si klade otázku, jaký účel sleduje zákon. Ten říká, že máme být realističtí, koukat se, jak skutečně funguje legislativa a zákon není nic jiného, než jisté lobbyistické nátlakové skupiny protlačily svůj zájem.
- Philip Heck byl ius positivista, ale naturalista z hlediska toho, že vše, co se děje, je kauzální. Zákon je následkem nějaké příčiny. A příčinou je, že v nějakém zájmovém boji nějaký zájem převážil. Zákon je pak jenom jeho instrumentem. Soudce, když interpretuje zákon, se má soustředit na zkoumání toho, za jakým účelem byl zákon vytvořený, a tomuto účelu má sloužit. Soudce tedy nemá vytvářet vlastní politiku.
- V roce 1933 Heck vstupuje do NSDAP, stejně jako velká část ostatních právníků a myslí si, že zájmová iurisprudence se stane dominantní právní vědou třetí říše. Ale zmýlil se. Zaprvé mu bylo vyčítáno, že je právní positivista, zadruhé že je utilitarista, zatřetí vůbec jak chápe společnost. Nacisté neuznávali pluralitu zájmové společnosti a neuznávali heterogenitu. Zase se vraceli k organickému pojetí. Prosadila se tedy hodnotová iurisprudence.
- Škola volného práva
 - Freirechts Schule
 - Začátek - 1903 – Eugen Ehrlich
 - Nejznámější publikace – Kantorowicz – Boj o právní vědu
 - 1933 – nejznámější představitelé byli Židé, tak to hnutí skončilo, a emigrovali.
 - Přesvědčení, že zákon nám nedává jednoznačné premisy a že soudci rozhodují na základě nějakých předpokladů, které jsou tu zamlčeny.
 - Právníci čtou ten zákon stejně, teď jde o to, jak to vykládat. Škola volného práva se snaží vysvětlit, jak je možné, že soudci rozhodují odkazem na zákon, přestože v zákoně ta odpověď není. Říkají, že zákon je závazný, ale obsahuje tolik mezer, že je obrovský prostor právě pro volné právo.
 - Metodologie do jisté míry absorbuje psychologii.
- Americký právní realismus
 - Langdell
 - Langdell byl amatérským botanikem. Scientismus, to nejlepší, co člověk může dělat, je věda, a amatérských vědců byla celá řada.
 - Rechtswissenschaft – jakákoliv vzdělanost. Ale když se Američanovi řekne věda, tak si představí přírodní vědu.
 - Když se řeklo legal science, tak si lidi představovali přírodní vědu. Langdell si uvědomil, že vlastně dělal pojmový systém, a to mu přišlo, že by mělo být ten základ vědy. Uspořádat informace do nějakého logického systému.
 - Studovala se rozhodnutí a snažilo se přijít na nějaké zobecněné právní principy.
 - Když tam něco nezapadalo, tak Langdell řekl, že je to anomálie, co se nemá brát vážně. A zákony Langdell taky nebral vážně, protože to byla jenom arbitrární vůle zákonodárce a nic to nevyovídá o skutečné povaze práva.
 - Hlavním Langdellovým kritikem byl Holmes, který mu říká podobnou námitku, jako pozdní Jhering vůči Savignymu a Puchtovi. Účel práva je podle něj veskrze praktický. „Právo není a nikdy nebylo logikou, ale je žitou zkušeností“. Prý nelze uchopit vědecky, ale musím se pořád ptát, jak prospívá či škodí společnosti.
 - Kritika
 - Mechanická iurisprudence, law in books & law in action
 - mechanická iurisprudence
 - law in books
 - právo v knihách
 - law in action
 - praktické právo, jak skutečně funguje, a to máme zkoumat
- Z kritiky se vyvinul analytický právní realismus
 - Aplikuje pragmatismus. Nejvýznamnější představiteli jsou Pierce, John Dewey a William James. Primární podle pragmatistů není poznání pravdy, nýbrž dosahování svých účelů.

Jsou praktické cíle, aby věci fungovaly, jak chceme. Pravdivá teorie je ta, co je užitečná pro naše potřeby. Testování v realitě pro praktické účely je rozhodující pro to, jestli nějaká teorie je dobrá či špatná.

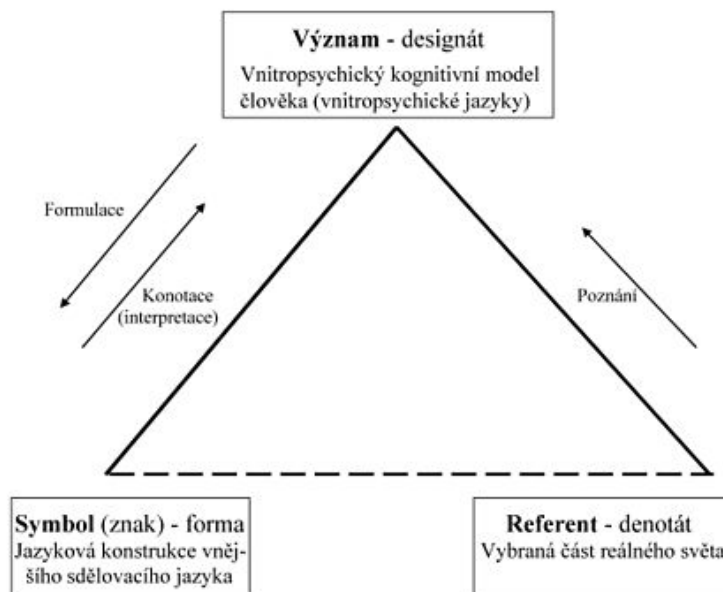
- Realisté navazují na Holmese, pragmatismus a školu volného práva.
- Llewellyn
- Je hluboká propast mezi tím, jak se právo učí ve škole a tím, jak právo funguje. Ve škole se učíme, že právní myšlení funguje na tom, že máme nějaké formální prameny práva a z nich něco deduktivně odvozujeme, ale realita je trošku jiná. Právo chápeme pouze jako předpověď o tom, jak rozhodne soudce.

9. přednáška – dr. Smejkalová

- Právní jazyk je důležitý, protože je to jazyk kontroly společnosti. Právním jazykem regulujeme.
- Jeremy Bentham
 - „Právo je soubor znaků, které vyjadřují záměr suveréna“ – Jeremy Bentham
 - -> Právní teoretik má za úkol definovat/Vysvětlovat pojmy
 - Jeden z velkých omylů podle Benthama je představa o přirozeném právu.
- Obrat k jazyku
 - definuje filosofii 20. století
 - filosofie jazyka
 - „Části filosofických otázek se zbavíme tak, že se ukáže, že se jedná o chyby a neporozumění spočívající v našem jazyce, ostatní se ukážou být vědeckými otázkami v přestrojení“ - Moritz Schlick – 30. léta 20. století
 - „bez jazyka nejsou myšlenky“ - Schleiermacher
 - „všechny metaetické otázky jsou ve skutečnosti otázkami o jazyce, a všechny mohou být zodpovězeny tím, že pochopíme povahu jazyka“ – Nietzsche
 - Schleiermacher, Humboldt, Nietzsche, Kant, Frege, Gödel
 - Wittgenstein
 - Peirce – semiotik, lingvista, autor rozdělování znaků na symboly a ikony
- Jacques Derrida
 - Postmoderní filosofie
 - Pokud bez jazyka nejsme schopní myslet a vyjadřovat myšlenky, tak to znamená, že vnímáme svět skrze jazyk
 - Koncept textu bychom si neměli zužovat pouze na psaný text. Text se týká jakékoliv promluvy.
 - „Mimo text není nic.“
- Interpretativní universalismus
 - Představa, že veškerá realita je něco, co se musí interpretovat předtím, než vůbec dojde k nějakému porozumění.
 - Ale kde jsou nějaké objektivní momenty, když záleží na interpretaci?
 - Interpretace je přece jen ovlivněna tím, kdo interpretuje
 - Předporozumění
 - „smrt autora“ a „zrození čtenáře“ - Roland Barthes
 - Jestliže jsme schopni porozumět textu každý jinak, jsme vůbec schopni se dopátrat úmyslu autora? Jsme schopni se dopátrat objektivního významu textu?
 - Smrt autora je esej, kde Barthes vysvětluje, že když interpretujeme literární text, tak nás nemá zajímat, co tím ten autor chce říci, protože to se nikdy nemáme šanci dozvědět.
 - Nehraje roli jen předporozumění, ale i kontext. Např. věta typu „odcházím“ bude mít jiný význam ve chvíli, kdy to dr. Smejkalová řekne nám na přednášce, a když to řekne svému muži.
- H. L. A. Hart
 - Jakýkoli komunikační akt je použití nějakého souboru znaků k nějakému účelu. -> Právní jazyk je formou pro sdělování právních norem.

- V podstatě navazuje na Benthama, resp. jeho představu, že právo je soubor znaků, které vyjadřují vůli nějakého suveréna.
- Hart začíná mluvit o právním jazyce. Hart si právní jazyk představuje podobně jako si můžeme představit jazyk medicíny, nějaký technický jazyk, prostě druh odborného jazyka. Je to pořád jazyk založený na běžném jazyce, ale má nějaká specifika, např. pojmoslovná, syntaktická, stylistická apod.
- Hart však nemyslel na to, že v právu neříkáme věci jen s nějakým účelem, ale jsme schopni použít nějaká slova a použitím těch slov něco udělat. „Tímto vás prohlašuji za muže a ženu“ – pokud to prohlásím jako starosta, tak to, co se stane, má nějaké následky.
- Právním jazykem dochází ke změnám v reálném světě – je performativní
- John Langshaw Austin (není to ten John Austin právní teoretik, nýbrž lingvista)
 - filosofie obyčejného jazyka
 - Jak udělat něco slovy (1962)
 - teorie řečových aktů
 - Někáká promluva má možnost vyvolat nějaké následky v realitě, ale zároveň ta konkrétní situace musí splnit nějaké očekávané požadavky.
 - performativní charakter jazyka
 - jazyk má performativní charakter. Například křest knihy není žádná právní situace. To polití má symbolický efekt v tom, že jsme pokřtili knížku. Navazuje to na nějaký náboženský rituál. Tomuto říkal řečové akty.
 - felicity conditions – nějaké základní podmínky, které když jsou splněny, tak se stane to, co se má stát
- Právo a jazyk
 - Máme autory, které říkají, že právo je jazyk – způsob, kterým něco sdělujeme a komunikujeme. Můžeme se tedy bavit o jazyce práva, ale také o právu jako jazyku
 - Jazyk práva
 - Jak vypadá jazyk, kterým sdělujeme právo?
 - Český právní jazyk je oblast, kde se autoři neshodnou na tom, jestli se jedná o odborný či běžný jazyk. Např. anglicky mluvící země mají „legalese“
 - Plain language movement – hnutí za to, aby bylo právo sdělováno nějakým srozumitelnějším jazykem.
 - Právní jazyk jako odborný jazyk
 - Q: Jakou funkci má právní jazyk? A: Sdělování práva
 - Jazykové vyjádření PN, informační funkce
 - Požadavky na pojmosloví, syntax a styl.
 - Přesnost, určitost, stručnost, srozumitelnost, stabilita, neutrálnost, účelnost
 - Viktor Knapp
 - Právní jazyk možná ani není odborný jazyk, je to ve skutečnosti srozumitelný jazyk. Sice používá nějaké specializované termíny, ale nevymýšlí si žádné větné struktury, s nějakými ustálenými frázemi to taky nepřehání, používá spoustu slov, která se objevují v běžném jazyce a používá to s významem, co v běžném jazyce mají. Takže právní jazyk je co se týče srozumitelnosti, neměli bychom s tím mít problém
 - **Hollander: Paradox právního jazyka**
 - **„Čím přesněji se snažíme popsat nějaký právní jev, tím méně srozumitelná tato komunikace je.“**
 - např. ptydepe.
 - Čím jednodušeji se pro laika snažíme něco sdělit, tím méně přesné to je.
 - Jak daleko můžeme zajít v požadavcích na přesnost?
 - Právo obsahuje i vágní, neurčité, pojmy. Např. dobré mravy.
 - **Hart: Otevřená textura práva**

- Právě to, že je právo sdělováno nějakým odborným jazykem a jsou tam vágní neurčitě pojmy, je proto, abychom mohli jeho interpretaci měnit v čase.
- Nevýhodou pro laika je, že neví, jak bude tento pojem vysvětlen, ale je zde stejně tak výhoda v tom, že soud má pro interpretaci pojmu prostor k tomu, aby to právo mohl změkčit.
- Srozumitelnost práva může být lingvistická nebo konceptuální
 - Znat slova nestačí. Musíme rozumět konceptům, které se za nimi skrývají a jejich vzájemným vztahům.
 - Co kdybychom právo nesdělovali slovy?
 - Lingvistika pracuje se semiotickým trojúhelníkem
 - Máme slovo židle, a to, co tou židlí označujeme. Pak tady máme logickou spojku, která se nazývá koncept. Otázka porozumění právu není jen porozumění jazyku sdělování, ale porozumění konceptuálnímu podhoubí.

- James Boyd White
 - Zakladatel hnutí právo a literatura
 - Právo jako zvláštní prostor, konstitivní prostor, ve kterém jsou vymezovány role a postavení osob, jejich vzájemné vztahy, pozice, ze kterých jsou oprávněny komunikovat, a publika, ke kterým mohou mluvit.
 - Základní funkcí právního jazyka je vytváření společenství osob.
 - **The Legal Imagination (1973)**
 - psaný pro studenty, kteří se zabývali otázkou práva a jazyka
 - Justice as Translation (1990)
 - „Právo je jazyk“
 - Účelem jazyka je vytvoření určité komunity společenství osob, např. právníci. Právo je podle Whita jazyk.
- Co na to ÚS?
 - Srozumitelnost práva jako součást principu demokratického právního státu
 - Praktické požadavky na srozumitelnost
 - Strukturální požadavky
 - rozčlenění na výrok a odůvodnění
 - technické uspořádání
 - jasné oddělení původních znění citovaných nálezů od jejich interpretací
 - Určitost a přesnost sdělení
 - nepřesnost a neurčitost sdělení vede k menší srozumitelnosti
 - přílišná stručnost (odůvodnění) implikuje menší srozumitelnost

- odůvodnění, které spočívá v odkázání na obsah spisu je nesrozumitelné
- Přílišná komplikovanost a vágnost (neurčitost) sdělení může mít za následek nesrozumitelnost takového ustanovení
- Výslovné citace zpřesňují výrok soudního rozhodnutí
- Obsahová a terminologická jednotnost + jednotná interpretace
 - Obsahová koherence (tzn. NE přílepky)
 - terminologická jasnost
 - Soulad výroku a odůvodnění a jasnost výroku.
- + požadavek na zacházení s textem
 - Existence ustálená aplikační a interpretační praxe
- Rozhodnutí
 - PL. ÚS 77/ 06 a Pl. ÚS 21/01 (přílepky)
 - princip předvídatelnosti zákona
 - princip srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti práva

10. přednáška – doc. Škop

- „Spravedlnostní otázky jsou důležité“
- Oblast právní axiologie, pracujeme s hodnotami a každé hodnocení je subjektivní.
- Přirozená spravedlnost – antický obraz – Platón:Gorgiás: „Spravedlivé je, aby lepší měl více než horší a mocnější více než méně mocný“ – právo je tady proto, aby napomáhalo tomu silnějšímu. Např. při kolonizačních válkách apod. Kdo vyhraje, ten určuje spravedlnost.
- Později (Aristoteles apod.) se začala vnímat nutnost určitého vztahu rovnosti. To právo lidské, které je spojeno se společností, je tím, co vzdoruje té přirozené spravedlnosti (tomu právu silnějšího). Rozdíl mezi tím, co vytváří člověk svým vlastním rozumem VS přirozenost.
- Poté pojetí přirozené spravedlnosti je tak, že člověku pomáhá Bůh v dosažení toho, co je správné.
- (Právní ontologie – co právo je)
- Máme tady pojem spravedlnosti, kterým ospravedlňujeme spoustu snah, bez ohledu na to, jestli mají nějakou spravedlnostní relevanci. Dokážeme tím něco hodnotit, bez ohledu na to, jestli to vůbec umožňuje spravedlnostní úsudek či nikoliv.
- Nemůžeme říct jen to, že je něco spravedlivé, proto se musíme dostat na nějakou rovinu, kde můžeme racionálně o spravedlnosti uvažovat.
- Typologie problémů spravedlnosti (Weinberger)
 - Problém distributivní spravedlnosti
 - Spravedlivé rozdělování statků a povinností ve společnosti
 - Spravedlivé rozdělování výsledků společné práce
 - Radbruch to chápe ve vztazích, které jsou vertikálně uspořádané.
 - Někdo, kdo je výš, rozděluje (přerozděluje) nějaké společné statky, které musí být možné distribuovat.
 - Někdo, kdo je výš, rozděluje těm, kteří jsou níž
 - Stát rozdělující důchody (dává některé statky)
 - Stát, který vybírá daně (odebírání některé statky)
 - Spojuje to taky s veřejným právem
 - Problém komutativní spravedlnosti
 - Plnění jedné strany a spravedlivý ekvivalent protiplnění strany druhé. Strany jsou si vzájemně rovné. Do tohoto vztahu vstupují smlouvou. Něco dávám, něco dostávám. Děje se to ve vzájemně rovných vztazích.
 - Pro Radbrucha je to spojeno se soukromým právem
 - Problém spravedlnosti restitutivní
 - Tady se věnujeme škodě. Jestli vzniká škoda (nebo užitek, ale ne moc často), tak potom hledáme spravedlivé vyrovnání – náhradu škody. Opět by měla být spravedlivá, resp. přiměřená té vzniklé škodě.
 - Problém vynucování
 - Vindikativní spravedlnost

- Směřuje nám k formě donucení. Jakým způsobem budeme právo vynuocovat. Jakým způsobem budeme trestat.
 - Retribuční spravedlnost
 - Tady zkoumáme typ sankce. Např. trest ve výši 5 let.
 - (Včetně odměny za dodržení, nikoliv jen trestu za nedodržení.)
 - Procesní spravedlnost
 - Půjde nám o uspořádání pozic zúčastněných osob. Jestli jsou si ty osoby rovné.
 - Spravedlivé vyrovnávání vztahů a pozic, které v tom řízení jsou.
 - „Fér řízení“, jak by předpokládal Hart.
- Protiklady
 - Spravedlnost materiální a formální
 - Jeden ze základních protikladů.
 - Např. pokud jde o hodnocení důkazů, tak máme materiální a formální pravdu. V současnosti už podle některých (zejm. českých) autorů by se neměly tak prosazovat. Ale stále se s nimi setkáváme. (WTF?) A tady se nám projevuje antinomie mezi formální a materiální spravedlností.
 - Pro nás se může jevit jako zajímavá ta materiální spravedlnost, protože materiální spravedlnost je onen cit, to je ten pocit, ta hodnota. To je ten skutečný pojem, skutečná existence spravedlnosti. Něco, co je spravedlnost jako taková.
 - Princip formální spravedlnosti: Za stejných relevantních podmínek mají nastat stejné právní následky. (Weinberger)
 - Hans Kelsen
 - *„Spravedlnostní formule jsou buď obsahově prázdné, nebo vedou k rozdílným důsledkům, nebo nelze určit (racionálně vědecky), která z nich má mít přednost“*
 - *„Neexistuje, a ani nemůže existovat, objektivní kritérium spravedlnosti“*
 - *„Základním elementem práva není uskutečňovat myšlenku spravedlnosti“*
 - *„Spravedlnost je relativní hodnota různící se v různých hodnotových systémech.“*
 - Pro Kelsena je jediná spravedlnost přísné dodržování pravidel.
 - Rawls irituje, že pokaždé to jiné a může to záležet na tom, v jaké situaci bude ten, kdo rozhoduje.
 - (Škop: Ústavní soud zastává přirozenoprávní tradici.)
 - Formální spravedlnost pro nás bude zaměnitelná s formální rovností. Ale budeme tady mít rozdíl mezi spravedlností a rovností. Někteří autoři totiž chápou spravedlnost spojenou s užitkem.
 - H. L. A. Hart
 - Slova spravedlivý a nespravedlivý jsou mnohem specifitější formou morální kritiky než slova dobrý a špatný
 - Většina kritických výroků používajících výroky spravedlivý a nespravedlivý může být adekvátně vyjádřena slovy „férový“ a „neférový“
 - Spravedlnost je to, co obnovuje rovnováhu či úměrnost – vrátil se zpátky k tomu Aristotelovskému pojetí
 - **„Dospívá k formuli formální spravedlnosti: Posuzuj podobné případy podobně a odlišné odlišně.“** – je to prázdné, protože musíme určit, co to znamená podobně, a co znamená odlišně.
 - Je podstatné stanovit jaké podobnosti a jaké rozdíly jsou relevantní.
 - Struktura představy spravedlnosti:
 - Jednotný (stálý) rys
 - Nestabilní (proměnlivé) kritérium
 - Na jedné straně je tady nutno stanovit objektivní kritéria odlišování, a na druhé straně je nelze určit naprosto přesně.

- Ota Weinberger
 - Teorie spravedlnost z pohledu normativistického institucionalismu
 - Formální spravedlnost spočívá na pojmu formální rovnosti, který je absolutně obsahově prázdný a hodnotově neutrální
 - Formální charakteristika spravedlnosti souvisí s pojmem rovnosti.
 - Vystupuje proti utilitaristickému pojetí spravedlnosti. Pro něj bylo nepřijatelné ztotožňovat spravedlnost s pojmem užitek.
 - Některé základní prvky, které nás dovedou na konec pojetí spravedlnosti
 - Užitečnost vs Společenská očekávání
 - Dnes bychom mohli tu užitečnost spojit se společenským očekáváním.
 - Některé okolnosti nás nutí činit tak, že nejsou užitečné, ale naplňují společenská očekávání. Např. jdu do opery a nemůžu tam jít v plavkách, přesto, že je horko.
 - Ideály spravedlnosti jsou ve společenských institucích
 - Idea neoinstitucionalismu. Pokud uvažujeme o nějaké spravedlnosti jako takové, tak to nemusíme umět vyjádřit. Ta hodnota je vyjádřena v institucích – jak se lidé chovají, nemusí to být úřad, jsou to ustálené způsoby lidského chování.
 - Užitečnost není čistě egoistická
 - Klasický liberalismus ale užitečnost považuje za egoistickou. Weinberger trvá na tom, že užitečnost není zaměřena jenom na určitého člověka, ale může mít i určité altruistické prvky.
 - Analýza spravedlnosti v právní vědě
 - Právní věda má poskytovat dost nástrojů pro praktické zvládnání spravedlnosti.
 - Spravedlnost
 - Spravedlnost a rovnost
 - Aristoteles: Spravedlivý je ten, kdo dbá zákonů a šetří rovnost
 - Akvinský: Právo nebo spravedlivo je nějaký skutek, vyrovnaný druhému podle nějakého způsobu rovnosti
 - Jeremy Bentham – „Morální posouzení lidských činů závisí výlučně na výsledcích jednání.“
 - Weinbergerova kritika
 - Problém sumace užitek a škod různých subjektů
 - Některé výsledky jednání mohou být dobré, i když následky pro jednotlivce jsou velmi nerovnoměrné
 - Zákonná a nadzákonná spravedlnost
 - Relativita spravedlnosti
 - Rawls vs Nozick

Zápisky ze seminářů, jaro 2017

Upozornění:

Snažil jsem se chodit na semináře jak M. Škopa, tak T. Smejkalové, protože to každý vede jiným způsobem, ale ne pokaždé mi to vyšlo. Na semináři R. Polčáka jsem nebyl ani jednou, tak doufám, že se to alespoň trochu bude překrývat. Zápisky z prvních čtyřech seminářů obsahují také zápisky ze seminářů vedených T. Sobkem z roku 2016, takže proto jsou divně strukturované.

1. seminář

- doc. (tehdy dr.) Sobek (2016)
 - pozitivní právo – ius positivum – právo stanovené – jakékoliv právo, které je definované jako produkt lidské normotvorné aktivity – právní předpisy, právní obyčej, soudní precedenty,... Nechápeme ho úzce jako zákony.
 - přirozené právo – ius naturalis – právo odvozené od něčeho jiného než lidské normotvorby. Například boží vůle. Deset přikázání se však dá považovat za pozitivní právo. Přirozené právo je rozumné, spravedlivé a věčné, stejně jako Bůh. Také může být odvozeno z lidské přirozenosti. Tomáš Akvinský – nejvýznamnější iusnaturalista. Pro právo lidské je přirozené právo transcendentální (nějakým způsobem jej přesahuje).
 - Kritika přirozeného práva = na jedné straně říkají, že je poznatelné samotným rozumem a že jej pozná i vesničan, ale na druhé straně se ani iusnaturalisti neshodnou na obsahu.
 - Je dnes lepší používat přirozenoprávník než iusnaturalista, protože došlo k významovému posunu slova naturalismus.
 - law = objektivní právo
 - right = subjektivní právo = oprávnění konkrétního jednotlivce
 - Když se říkalo ius naturalis, tak to znamenalo většinou právo v objektivním smyslu. Poté se však začalo rozdělovat mezi přirozeným právem v objektivním smyslu a přirozenými právy jednotlivců.
 - Počátek ucelených přirozenoprávních teorií = na konci 18. století v Británii, Německu a Francii. Už se ale nemluví o Bohu, ale jde o sekularizaci. Následujícím krokem byl právní pozitivismus.
 - Právní pozitivismus = Prý nemá nic společného s tím, že se lpí jen na zákonech („Co je psané, to je dané.“). V anglickém pozitivismu Jeremy Bentham říká, že nic jako přirozená práva neexistuje. On právní vědu (iurisprudenci) rozděluje na deskriptivní a normativní. Deskriptivní se zabývá úvahami o tom, jako právo je (de lege lata). Normativní se zabývá tím, jaké právo má být (de lege ferenda). Jeremy Bentham byl přesvědčený, že anglické právo jeho doby je špatné, nepředvídatelné a chaotické a že by se mělo změnit.
 - Deskriptivní je pozitivní právo.
 - Utilitarismus = užitek pro co největší počet lidí.
 - Bentham chtěl kodifikovat anglické právo, ale neuspěl v tom. Psal do šuplíku zákoníky.
 - Právní realismus = vzniká na začátku 20. století a rozlišujeme dvě větve. Americký a skandinávský. Zkoumá, jak v praxi právo reálně funguje. V USA vzniká hnutí, která mě zkoumat, jak ti soudci působí a jestli ty důvody jsou skutečné motivy či je za tím něco jiného. Poukazoval na to, že soudní rozhodování bývá motivováno často ideologicky. To se dnes zmiňuje třeba v souvislosti se Supreme Courtem nebo Ústavním soudem.
 - Ústava se dá interpretovat originalisticky (original intent (otcové zakladatelé) VS original public meaning (lid)) a z pozic živé ústavy.
 - V době zakládání USA byla společnost daleko konzervativnější než dnes, proto prosazuje doktrínu originalisticko-textualistickou.
- doc. Škop
 - „Letošní kurz je trošku jiný, než byl doposud“
 - Mělo by se vycházet z knížky a toho, co se probírá na přednáškách.
 - „Zkouška byla tak, že byly 2 vyřazovací otázky. Ty zůstanou. Pak byly pojmy, ty ale nezůstanou. Ale ty rozšířené otázky zase zůstanou.“

- „Ten kurz chceme umrtvit, zlikvidovat. Měl by se stát součástí Teorie práva.“

2. seminář

Povinné

- Radbruchova formule
 - „Konflikt mezi spravedlností a právní jistotou lze řešit jen tak, že pozitivní právo, zajišťované předpisy a mocí, má přednost i tehdy, pokud je obsahově nespravedlivé a neúčelné, vyjma toho, jestliže rozpor mezi pozitivním zákonem a spravedlností dosáhne tak nesnesitelné míry, že zákon musí jako – *nenáležitě právo (unrichtiges Recht)* – spravedlnosti ustoupit.“
- Překážka rei iudicatae (překážka věci rozhodnuté):
 - Jedná se o negativní podmínku řízení, spočívající v tom, že jakmile bylo o totožné věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být tatáž věc v rozsahu závaznosti výroku rozhodnutí projednávána znovu; totožnost věci je dána stejným předmětem řízení a stejnými účastníky.
- I.ÚS 281/97 ze dne 17.01.2001 (N 9/21 SbNU 63)
 - Otázka, zdali má rei iudicatae platit i v případě rozsudku soudu, který porušil základní práva, jež byla v době rozsudku (1977) pro soud závazná. **Formálně je to sice označeno jako rozsudek, ale materiálně je v rozporu se zásadou spravedlivého projednání věci.** Podle Čl. 36 odst. 3 LZPS má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu. Článek 6 odst. 1 ÚOLPZS dává lidem právo na projednání záležitostí nezávislým a nestranným soudem.
 - (je tam hodnotová diskontinuita, proto z hlediska principů taková rozhodnutí neobstojí)
 - Forma vs obsah. Je ta věc skutečně věcí rozhodnutou?
 - Je to otázkou toho, jakým způsobem stát buduje svoji legitimitu.
 - Legalita = otázka, jestli se něco děje či neděje podle práva
 - Legitimita = otázka přijetí, akceptace
- 7 Tdo 549/2008
 - Městský soud v Praze (2007) rozhodl o tom, že obžalovaná (prokurátorka) je vinna trestným činem vraždy (Milady Horákové) podle tehdy platných zákonů a odsouzena na 8 let. "Při samém vykonávání vraždy činným způsobem spoluzpůsobila" - § 136 tr. zák. č. 117/1852 ř. z. Vrchní soud v Praze zastavil řízení kvůli údajnému promlčení. Nejvyšší soud však došel k tomu, že nebyla naplněna ani 20letá lhůta (30. 12. 2009 – podáno 2005), a navíc se na tento zločin tato lhůta nevztahuje.
- Pl.ÚS 42/02 ze dne 26.03.2003, 106/2003 Sb., N 42/29 SbNU 389: Odepření výkonu vojenské služby s poukazem na svobodu svědomí.
 - Stěžovatel byl rozsudkem Nižšího vojenského soudu v Brně PSP 47 ze dne 7. 1. 1954 uznán vinným ze spáchání trestného činu vyhýbání se služební povinnosti kvůli svému náboženskému přesvědčení. Byl odsouzen k trestu odnětí svobody na dva a půl roku a zároveň vyslovena na tři roky ztráta některých občanských práv.
 - Proti tomuto rozsudku podal ministr spravedlnosti stížnost pro porušení zákona. Trestný čin vyhýbání se služební povinnosti prý ale podle Senáty NS zaujímaly dva názory. První je, že odsuzující rozsudek není napadnutelný na základě zákona o soudní rehabilitaci a odsouzení za tento čin nelze pokládat za neslučitelné s demokratickými právními principy. Druhý je, že vzhledem k nemožnosti alternativy vůči povinné vojenské službě to v rozporu s demokratickými právními principy je. Vyhrálo však to první stanovisko a věc šla k Ústavnímu soudu.
 - ESLP (2001), soudce Levits: „Demokratické státy mohou povolit svým institucím aplikovat právo, které má původ v předdemokratickém režimu, pouze takovým způsobem, který je inherentní demokratickému politickému řádu“ ÚS se s tímto stanoviskem ztotožňuje.
 - ÚS: Svoboda svědomí má význam pro demokratický právní stát respektující liberální myšlenku úcty státu k právům člověka a občana. Na rozdíl od totalitních režimů, které

nerespektují autonomii svědomí jednotlivce. Navíc, svoboda svědomí patří k absolutním právům, která nelze omezit obyčejným zákonem.

- ÚS zrušil rozhodnutí Nejvyššího soudu. Opět se jednalo o hodnotovou diskontinuitu.
- „*Ustanovením § 2 odst. 1 zákona o soudní rehabilitaci byla přímo ze zákona zrušena odsuzující rozhodnutí za takové činy, které byly prohlášeny za trestné činy v rozporu s principy demokratické společnosti respektující občanská politická práva a svobody zaručené ústavou a vyjádřené v mezinárodních dokumentech a mezinárodních právních normách. Trestný čin vyhýbání se služební povinnosti podle § 270 odst. 1 písm. b) trestního zákona č. 86/1950 Sb. není uveden v ustanovení § 2 odst. 1 zákona o soudní rehabilitaci. Vzhledem k tomu nelze podle odůvodnění napadeného usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu považovat odsouzení stěžovatele za nezákonné jen proto, že se při jeho spáchání odvolával na své náboženské přesvědčení. Jestliže zákonodárce nepovažoval za nutné takové odsouzení zrušit přímo ze zákona, pak nejde o čin, jehož prohlášení za trestný čin by samo o sobě odporovalo mezinárodním dokumentům, mezinárodním právním normám a principům demokratické společnosti respektující zaručená občanská politická práva a svobody. Proto podle Nejvyššího soudu ani odsouzení pro uvedený trestný čin nelze samo o sobě pokládat za neslučitelné s demokratickými a právními principy a bez dalšího v něm spatřovat porušení zákona.*“
- Nejvyšší soud říká, že ten spor má řešit zákonodárce, a nikoliv soud. ÚS se s tím neztotožňuje.
- ÚS říká, že je sice formální kontinuita, ale hodnotová diskontinuita. Spojovací teze.

Doporučené

- Pl.ÚS 19/93 ze dne 21.12.1993, 14/1994 Sb., N 1/1 SbNU 1:
 - Rozhodnutí spočívá na 3 věcech:
 - 1) Ústava ČR není založená na hodnotové neutralitě. Včleňuje i regulativní ideje vyjadřující základní nedotknutelné hodnoty demokratické společnosti. Výklad a použití právních norem podmiňuje respektováním hodnot demokratické společnosti.
 - 2) Poslanci kritizovali to, že od 25. února 1948 do 29. prosince 1989 neběžela promlčecí lhůta. ÚS argumentoval, že nezbytnou součástí promlčení je, aby stát vůbec chtěl trestný čin stíhat. Což se v té době nedělo. Proto je běh promlčecí lhůty až od 30. prosince 1989 ospravedlnitelný.
 - 3) Ústava a LZPS neřeší detailní otázky trestního práva, neupravuje, jak dlouho lze činy stíhat.
 - Podle poslanců odporuje posuzování trestných činů v době komunistického režimu novou právní úpravou ústavnímu principu rovnosti všech lidí před zákonem, a i čl. 40 odst. 6 LZPS, podle něhož se trestnost činu posuzuje a trest ukládá podle zákona účinného v době spáchání tohoto činu. Ale námitka není ospravedlnitelná, vzhledem k tomu, že retroaktivita je přípustná, v případě, že je pro pachatele příznivější.
 - Návrh na zrušení zákona č. 198/1993 Sb. o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu se zamítá.
- 7 Tz 179/99
- Pl.ÚS 77/06 ze dne 15.02.2007, 37/2007 Sb., legislativní přílepky (jezdci) a jejich ústavnost
- Pl.ÚS 38/06 ze dne 06.02.2007, 84/2007 Sb., N 23/44 SbNU 279, K návrhu obecného soudu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy na posouzení ústavnosti zrušeného, ale stále aplikovatelného zákona

Poznámky 2016

- Justiční vražda – předem rozhodnuto o dané věci, politika zasahuje do průběhu
- Každý totalitní stát si definuje vnitřního a vnějšího nepřitele. Hitler se vymezoval vůči Spojencům jako vnějšímu nepříteli. Vnitřním nepřitelem Židé a němečtí komunisté. Dále má výhradnou ideologii. Má vůdce, který je idealizovaný a ovládá všechny složky státní moci. Kult práce.

- Radbruchova formule: I když je zákon nespravedlivý, je platný. Leda že by míra nespravedlnosti byla nesnesitelná.
- Hodnota rasy je jedna z věcí, které byly součástí nacistické morálky. Ta spočívala hlavně na sociálním darwinismu. Uvažovali pseudovědeckým způsobem, že jde o přirozený výběr. Homosexualita byla špatná taky proto, že byla protipopulační. Němci brali ideál emancipované ženy z amerických hollywoodských filmů.

Poznámky 2017

- Distinkce
 - Noetická distinkce
 - Nauka o poznání
 - Hledám pravdu
 - Humova teze = z faktů nám nevyplývají normy
 - To, co je = bytí (Sein)
 - To, co by mělo být = mětí (Sollen) – pravidla
 - Praktické poznání
 - (bude na zkoušce)
 - Týká se poznávání správného mětí
 - Poznávání X Vytváření
 - Základ vytváření je vůle
 - Jde nám o to, jakým způsobem vůbec pravidla vznikají
 - Optimismus = poznáváme pravidla
 - Jsme schopni poznat to, co má být
 - Ius naturalismus
 - Svět -> zákony -> přirozené právo -> pozitivní právo
 - Přirozené právo kauzálně ovlivňuje pozitivní právo
 - Positivisté tvrdí, že ne
 - Pesimismus = vytváříme
 - Ius positivismus
 - Můžeme říci, že nějaké pravidlo je špatné, a můžeme ho zrušit
 - Spojovací teze/Oddělovací teze
 - Spojování práva s morálkou
 - Spojovací
 - Dohromady nám to vytváří právo
 - Systém má být bezrozporný. Když je zde konflikt mezi pozitivním právem a morálkou, tak musíme určit hierarchii
 - Systém má schopnost to eliminovat
 - Oddělovací
 - Nález Pl ÚS 19/93
 - Podle důvodů platnosti
 - Zkoumá se základní otázka, proč je právo platné. Platnost se totiž spojuje s existencí.
 - Důvody platnosti
 - Vnitřní důvody platnosti (vůle + norma)
 - Forma
 - Vnější důvody platnosti
 - Obsah

3. seminář

- Má ústavodárce právo tu ústavu nějakým způsobem měnit?
- I pozitivisté jako Kelsen dochází k té myšlence nezměnitelnosti materiálního jádra ústavy
- Ústava je pro Kelsena jen zmocňovací základ. To, co vytváří stát, protože stát by bez té Ústavy nebyl. Pro pozitivistu je ústava nějaká množina zmocňovacích ustanovení. Kelsen říká, že pokud to pravidlo obsahuje nějaké pravidlo, že některé věci nesmím změnit, tak ta ústava nedává zákonodárci zmocnění toto měnit.
- materiální jádro ústavy jako něco, na čem ten stát stojí a otázka toho, jestli je to něco, co můžu změnit
- Adolf Merkl říká, že i když ústava neobsahuje výslovné pravidlo, tak stejně má nějaké materiální jádro.
- Co není v osnově
 - Nález pléna ÚS 19/93
 - Nález III. Pl ÚS 31/97
 - Není vytvářen jenom zákonodárcem, ale je vytvořen i doktrínou
 - 33/97
 - Bude se hodit v situaci konfliktu mezi jazykovým výkladem a výkladem podle účelu
- Melčák
 - Má vůbec ÚS právo rozhodovat o ústavnosti ústavních zákonů?
 - Podívat se na argumenty, na základě kterých ústavní soud došel k závěru, že ten konkrétní ústavní zákon je neústavní
 - Prolomení Ústavy ústavním zákonem ad hoc (ústavním zákonem pro jedinečný případ) a rozpor s podstatnými náležitostmi demokratického právního státu
 - Obecnost ústavního zákona jako podstatná náležitost právního státu
 - „Ani ústavodárce nesmí prohlásit za ústavní zákon normu, která charakter zákona, natož ústavního, postrádá.“
 - Zákaz retroaktivity ústavního zákona jako podstatná náležitost právního státu
 - Takové obcházení základních ústavních principů považuje Ústavní soud za neslučitelné s principem zákazu retroaktivity ve spojení s principy ochrany oprávněné důvěry občanů v právo a práva svobodně volit, tj. – kromě jiného – práva volit se znalostí podmínek utváření z voleb vzešlých demokratických orgánů veřejné moci, včetně znalosti jejich volebního období. Porušení uvedených ústavních principů plynoucích z čl. 1 odst. 1 Ústavy Ústavní soud považuje za zásah do podstatných náležitostí demokratického právního státu zakotvených v čl. 9 odst. 2 Ústavy.
 - Ústavní soud stojí na stanovisku, dle něhož je platnost ústavního zákona dána naplněním všech tří uvedených podmínek: podmínky procedurální, podmínky kompetenční (zmocňovací) a podmínky materiální (souladu s nezměnitelnými principy demokratického právního státu).
 - Na základě uvedených důvodů Ústavní soud dovodil, že ústavní zákon č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny, je v rozporu s podstatnými náležitostmi

demokratického právního státu dle čl. 9 odst. 2 Ústavy, pročež jej dnem 10. září 2009, tj. dnem vyhlášení tohoto nálezu, zrušil.

- Účel
 - Pojmová jurisprudence se na právo kouká jako na zvláštní systém.
 - zájmová jurisprudence (Jhering) – právo tady není proto, aby tady bylo právo, nýbrž proto, aby splnilo nějaký účel. Nechceme se mezi sebou vyvraždit, proto založíme nějaká pravidla, na základě kterých si vymezíme mantinely, jak ta společnost bude fungovat a cílem je nějaký všeobecný mír.
 - Proč tvoříme pravidlo a co tím pravidlem chceme dosáhnout? Neexistuje pravidlo bez nějakého účelu. Co je tím zamýšleným účelem?
 - Radbruch
 - **3 základní účely v právu**
 - obecné blaho
 - U obecného blaha chráníme celek
 - spravedlnost
 - U spravedlnosti chráníme jednotlivce
 - právní jistota
 - Znamená „co je psáno, to je dáno“. Každý si to může přečíst, každý se s tím může seznámit.
 - Účely nám jdou do kolize. Buď chráním společnost, nebo chráním jednotlivce.
 - „Konflikt mezi spravedlností a právní jistotou...“ – Radbruchova formule
 - Co nejméně zasáhnout, co nejvíce podpořit.
 - Otázka spravedlnosti a právní jistoty jdou vždycky proti sobě. Vždy je nacházíme v konfliktu.
 - „přepjatý formalismus“ je maximum právní jistoty
 - NSS 2 As 37/2006-63
 - Rozhodnutí rektora nemělo zákonnou podmínku odůvodnění, na rozdíl od děkana. Znamená to, že rektor nemusí odůvodňovat?
 - Teleologický výklad, hledáme smysl
 - Rozhodování o ústavnosti právních předpisů je rozhodování o ústavnosti účelů
 - Pokud by rozhodnutí o opravném prostředku ve správním řízení nemuselo být řádně odůvodněno a správní orgán by se nemusel vypořádat s jednotlivými důvody uvedenými v žádosti o přezkoumání rozhodnutí děkana, postrádal by tento opravný prostředek svůj smysl.
 - účel vs smysl
 - účel je to, k čemu to rozhodnutí má směřovat
 - smysl je to, co to rozhodnutí musí mít, aby dosahovalo toho daného účelu
 - hledání účelu je cílem naší interpretace, účel je to, co zamýšlel zákonodárce
- Ke zkoušce doporučuje jak pro materiální jádro, tak účely, ta ostatní rozhodnutí
 - 33/97
 - 19/93
 - 31/97
- Otázka
 - účel práva vs účel v právu
 - Podle Jheringa není žádné lidské činnosti, která by neměla účel. Jhering tedy přichází s účelem práva. Podle Jheringa je účel práva mír. Je to obecný cíl. Rozvíjí se to dále. Radbruch přichází s účely v právu. Základním tvůrcem práva je účel. Bez účelu právo není. 3 skupiny účelů jsou obecné blaho, spravedlnost, právní jistota.
 - Účel práva = bereme právo jako celek

- Účely v právu = jsme uvnitř toho práva.
- Je potřeba vyvažovat, je potřeba nacházet nějaký soulad, kde bychom co nejméně poškozovali jednotlivé účely a dojít k tomu vnitřnímu míru.

4. seminář

- Zápisky 2016
 - Test proporcionality má 3 kroky:
 - test vhodnosti
 - test, kdy zjišťujeme, zda zvolený prostředek je způsobilý k dosažení zvoleného cíle
 - test potřebnosti
 - zkoumáme, zda stejného cíle nelze dosáhnout pomocí jiných prostředků, ale s menším, případně žádným, zásahem do ústavních práv.
 - pozn. mezi testovými otázkami je také otázka, co je to požadavek na subsidiaritu v rámci testu proporcionality. Většinou se myslí subsidiarita v testu potřebnosti, protože abychom přistoupili k nějakému prostředku, musíme se ptát, jestli to nelze udělat s menším zásahem. Subsidiarita se někdy chápe i jiným způsobem. Chápe se i v tom, že když neprojdeme jedním testem, tak k dalšímu již nepostupujeme.
 - test poměrování
 - poměřují se 2 práva a zjišťuje se, který z nich bude mít převahu
 - poměřovací formule
 - $$RVAB = \frac{SVA \cdot IZA \cdot MNA}{SVB \cdot IZB \cdot MNB}$$
 - Mocniny dvou
 - RV = relativní význam
 - SV = společenský význam
 - IZ = intenzita zásahu
 - MN = míra nejistoty
 - kritika: je moc subjektivní
 - příznivci říkají, že objektivní hodnocení neexistuje, že vždy bude subjektivní
 - Anonymní svědek – zasahuje se do práva na spravedlivý proces toho žalovaného.
 - Právní normy
 - Dekrety
 - Jde o dekret prezidenta republiky ze dne 25. 10. 1945 č. 108/1945 Sb.
 - Dekret presidenta republiky o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy
 - osob fysických národnosti německé [...] s výjimkou osob, které prokáží [...]
 - To, co přichází z minulosti, musí sice i tvář v tvář přítomnosti v principu hodnotově obstát, toto hodnocení minulého nemůže však být soudem přítomnosti nad minulostí. Jinými slovy, řád minulosti nemůže být postaven před soudu řádu přítomnosti, jenž je již poučen dalšími zkušenostmi, z těchto zkušeností čerpá a na mnohé jevy pohlíží a hodnotí je s časovým odstupem.
 - Je třeba hodnotit i sám dekret prezidenta, jehož vydání nebylo ničím jiným než opatřením, v této historické situaci a na bázi tehdy platného řádu, reagujícím na předchozí likvidaci státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti a demokraticko-republikánské státní formy ČSR, likvidaci principů demokratického, právního státu, zahrnutých v Ústavní listině ČSR, a to nacistickým režimem, jenž se svou ideologií světovlády panské rasy a na tuto ideologii

navazujícím terorem pustošícím miliony lidských životů, představuje jeden z nejničivějších totalitních režimů v dějinách lidstva.

- Je proto třeba považovat za zcela konsekvantní i legitimní, že každý demokratický politický systém, jak zdůraznil již TGM, má nejen potřebu, ale i povinnost obrany základů, na nichž je postaven, jak se v předmnichovském Československu skutečně také stalo, na ochranu republiky, a celou řadou dalších opatření, počítaje mezi ně i vojenskou mobilizaci v roce 1938.
- Vzhledem k tomu, že dekret již splnil svůj účel a po dobu větší než čtyři desetiletí již nezakládá právní vztahy, a nemá tedy již nadále konstitutivní charakter, nelze dnes, za uvedené situace, zkoumat jeho rozpor s ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou, neboť takový postup by postrádal jakoukoliv právní funkci. Opačný postup by ostatně zpochybnil princip právní jistoty, jenž je jednou ze základních náležitostí současných demokratických právních systémů.
- „Vyhasínání“
- ÚS musel zasáhnout trochu jiným způsobem.
- Vlastnictví Hradu
 - ÚS řekl, že zákon nemůže zrušit, protože skončila platnost toho zákona, a maximálně může konstatovat protiústavnost. Jednalo se o normu-opatření. Formálně ty předpisy existují, takže to vyvolalo kolizi.
 - ÚS nemůže rozhodovat retroaktivně, nýbrž jen s účinky ex nunc. ÚS zdůrazňuje, že v tuto chvíli nemůže konat.
 - „Problém otevřeného okna“ = nemůžu otevřít otevřeného okna. ÚS nemůže rušit něco, co není. To jeho rozhodnutí by nemělo žádný normativní efekt.
 - Jediná možnost je, kdyby zákonodárce vydal zákon s pravou retroaktivitou.
 - ÚS může jen říct, že se to nikdy nestalo zákonem. Ale tedy ty důvody nemá, tady k extrémnímu porušení Ústavy nedošlo.
- Test proporcionality
 - Použití důkazu anonymního svědka v rámci trestního řízení
 - Smyslem práva na veřejné projednání věci, ve spojení s právem vyjádřit se ke všem prováděným důkazům, je poskytnout obžalovanému v trestním procesu možnost verifikace důkazů, směřujících vůči němu, a to před tváří veřejnosti. Tato verifikace v případě svědecké výpovědi obsahuje dva komponenty: prvním je prověření pravdivosti skutkových tvrzení, druhým je potom možnost prověření věrohodnosti svědka. Instituce anonymních svědků tudíž omezuje možnost obžalovaného verifikovat pravdivost vůči němu směřující svědecké výpovědi, protože vylučuje možnost vyjádřit se k osobě svědka a k jeho věrohodnosti. Omezuje tedy jeho práva na obhajobu, je v rozporu s principem kontradiktornosti procesu, s principem rovnosti účastníků.
 - maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody
 - Musíme posoudit, jestli můžeme použít anonymního svědka v trestním řízení.
 - Princip proporcionality je metoda, kterou to posouzení učiníme.
 - Poměr mezi nimi je vhodný, je to proporcionalní, přiměřené.
 - Neprošlo to minimalizací zásahu.
 - Fotografie
 - Nelze mít pochybnosti o tom, že institut rekognice fotografiemi je efektivním důkazním prostředkem, tedy je institutem umožňujícím dosažení veřejného statku (dobra), spočívajícím v náležitém objasnění trestných činů a spravedlivém potrestání jejich pachatelů. Kromě uvedeného plní rekognice i

další účel. Vzhledem ke skutečnosti, že rekognice je prostředkem prověrky věrohodnosti přímého svědectví, plní rovněž účel vyloučení nevinných osob z podezření, a tudíž účel ochrany individuálních práv před neodůvodněným stíháním a odsouzením.

- Dosažení účelu objasňování trestných činů a potrestání jejich pachatelů v trestním řízení je v demokratickém ústavním řádu pravidelně spjato s řadou nezbytných zásahů do osobnostních práv jiných osob, než podezřelého, resp. obviněného. Příkladem je možnost nařízení prohlídky a pitvy mrtvoly a její exhumace (§ 115 tr. řádu) ve vazbě na osobnostní práva dle § 15 obč. zák., resp. povinnost svědčit (§ 97 tr. řádu) a v této souvislosti strpět i otázky dotýkající se jeho věrohodnosti, jež z povahy věci překračují rámec osobnostní ochrany dle § 11 obč. zák. Z rámce těchto obecně akceptovaných
- Nutno, aby ty osoby byly nezúčastněné.
- Pořizování záznamu z kamery
 - Žalovaným se za a ka zu je pořizovat a shromažďovat obrazové záznamy z kamerového systému umístěného nad poštovními schránkami v přízemí vstupní chodby domu č.p. 391 na Masarykově náměstí ve Vyškově.
 - kolize mezi právy žalobce na soukromí (§ 11 obč. zák.) a na ochranu před neschváleným pořizováním a shromažďováním obrazových záznamů (§ 12 odst. 1 obč. zák.) - což jsou práva i ústavně garantovaná (čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 2 a 3 Listiny základních práv a svobod) - a mezi právem žalovaných na ochranu vlastnictví, které má rovněž své ústavní garance (čl. 11 odst. 1 Listiny).
 - vhodnost, potřebnost, poměrování

Poznámky 2017

- Pravidla
 - Normy
 - ontologické hledisko
 - platnost dle Alexyho
 - právní platnost (právní)
 - vydal to stanoveným způsobem ve stanovené formě
 - převáží formální aspekty
 - sociologická platnost (sociální)
 - norma je platná, pokud je adresátů dodržována a v případě porušení bude vynucovaná
 - etická platnost (morální)
 - norma je v souladu s klasickým transcendentním operátem, přirozeným právem, morálkou,...
 - platnost dle Weinbergera
 - rodokmenová teorie
 - něco jako právní platnost
 - platnost je dáno základní normou (např. Grundnorma)
 - realistická teorie
 - něco jako sociální platnost
 - teorie ospravedlnění
 - něco jako etická platnost
 - institucionální teorie
 - jeho speciální teorie
 - kombinace právního se sociologickým, popřípadě i právní a morální

- kolize platností
 - není kolize norem
 - kolize právní a sociologické, sociologické a etické, právní a etické
 - kolize platností nastává ve výjimečných případech
 - Právní obyčej postrádá tu právní platnost.
 - Obsoletní (obsolentní) právní norma nemá sociologickou platnost.
 - Může nám dojít ke 2 situacím
 - desuetudo (vyjití z užívání)
 - (Polčák to prý definuje jinak)
 - Normu můžu použít, ale nepoužiju ji.
 - cessante ratione legis cessat lex ipsa
 - Je to rozdíl
 - Normu použít nelze
 - norma-opatření
 - nevyvolává účinky do budoucna
 - vznikne, splní účel a zanikne v jednom okamžiku. Ale následky, které tato norma vyvolává, stále trvají.
 - Když odpadne účel zákona, odpadne i zákon
- Principy
 - Základní problém, který tady máme, je jejich vymezení.
 - Pokud něco vymezujeme, tak je to vždy vůči něčemu.
 - (Princip a zásada je prakticky to samé, jen zásada je naše slovo, zatímco princip cizí)
 - Vymezujeme právní princip vůči právní normě (pravidlu).
 - 2 přístupy způsobů vymezování právních principů
 - Tradiční
 - obsahový způsob
 - (pokud uvažujeme o hodnotách, uvažujeme o obsahu)
 - rozdíl oproti normám bude v obsahu
 - Obsahuje
 - základní hodnotová východiska
 - Metanormativní východiska
 - Principy jsou podpora, jsou v základu
 - Obecněji formulované subsumpční podmínky
 - (obecnější hypotéza)
 - (obecnější podmínky nastoupení normativního tlaku)
 - Logický
 - logicko-aplikační způsob
 - Půjde nám stejně spíše o aplikaci
 - Dworkin a Alexy řekli, že nejsme ani na základě těch tradičních způsobů určit, že by principy a normy byly odlišné. Navíc se tu používá míra, což není dostatečně kvalifikovaný určovatel.
 - Přichází s tím, že právní norma a právní princip se liší z pohledu logicko-aplikačního
 - Klíčové, čím se bude tento přístup zabývat, je platnost.
 - Právní normy jsou platné absolutně. Platí či neplatí.
 - vyloučení třetího

- Pokud se normy dostanou do kolize, platí pouze jedna z nich.
- **Právní princip má aproximativní platnost.**
 - Dworkin, na něj potom navázal Alexy. Ten měl vzorce, jak pracovat s tou aproximativní platností.
 - Pokud se principy dostanou do kolize, platí oba, a poměrujeme je.
 - Snažíme se o to, aby zásah do obou byl co nejmenší, aby oba principy zachoval co možná nejvíce.
 - Výsledkem poměrování bude norma.
 - Např. presumpce nevinny není pro Alexyho právním principem, nýbrž normou, protože se nemůže dostat do kolize.
- Test proporcionality
 - **Vhodnosti**
 - Zkoumáme účel, musíme najít nějaký legitimní účel
 - **Potřebnost**
 - Zkoumáme, jestli neexistuje nějaký jiný způsob, kterým by bylo dosaženo daného účelu. Hledáme alternativy.
 - **Poměrování (přiměřenost) (proporcionalita v užším slova smyslu)**
 - Poměrujeme ty dva principy
 - **(4. krok) – minimalizace zásahu**
 - Nestačí, že ten poměr je proporcionalní. Musí co nejméně zasáhnout do obou dvou principů. Zase se zde pracuje s hlediskem subsidiarity.
 - Např. u anonymního svědka byly výtky, že ten zásah lze ještě zmenšit. Např. tím, že důvěryhodnost bude zjišťovat soud. Má to být soud, který toto bude ověřovat.
- Test jako takový je konstruován na **principu subsidiarity**, tj. když to neprojde nějakým krokem, tak to neprošlo a nejde se dál.

5. seminář

- Příprava
 - Interpretace
 - Pl. ÚS 66/04 ze dne 3. 5. 2006 – Eurozatykač
 - Čl. 14 odst. 4 listiny: „...občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti“
 - neumožňuje to prý omezení zákonem
 - vztahuje se na to trestní stíhání?
 - restriktivní nebo extenzivní výklad?
 - je přípustný eurokonformní výklad?
 - Historicky má princip extradice původ v 19. století, kdy stát chtěl co největší trestní pravomoc nad svými občany, spíše než že by to bylo přiznání lidem práva nebýt vydán. Později se zákaz vydávání občanů přesunul právě k ochraně těch lidí, kvůli problémům s nesvobodnými režimy. Ale vzhledem k tomu, že občané mají i práva občanů EU, svobodu pohybu v rámci EU apod., je nutno přijmout i povinnosti, které z tohoto občanství plynou.
 - eurozatykač není protiústavní, Čl. 14/4 je nutno vykládat restriktivně
 - Historie

- 68. Stávající úprava extradice má, u většiny evropských států, svůj původ v modelu vytvořeném v 19. století. Ten jednak nepřipouštěl přímou účinnost soudního rozhodnutí v trestní věci včetně zatýkacího rozkazu v jiném státě (srov. Musil J., Kratochvíl V., Šámal P., Kurs trestního práva, C. H. Beck, Praha 2003, str. 962), jednak si osoboval úplnou kontrolu a plnou trestní pravomoc nad vlastními občany (v původním pojetí poddanými), kterou nesměly provádět jakékoliv třetí státy. Zásada, podle níž stát tradičně nevydával své vlastní občany k trestnímu řízení do zahraničí, zpočátku tedy ani zdaleka neodrážela základní právo občanů nebyt vydán, ale spíše vyjadřovala státní suverenitu nad svými občany v jejím tehdejší pojetí. Zásada nevydávání vlastních státních občanů k trestnímu řízení do zahraničí měla tehdy silné ospravedlnění v široce panující vzájemné nedůvěře mezi soupeřícími evropskými mocnostmi.
- 69. Teprve později, po tragických událostech, ke kterým došlo zejména v Evropě v první polovině 20. století, se zásada nevydávání vlastních občanů transformovala ze státem nárokové odpovědnosti za vlastní občany na princip ochrany vlastních občanů před vydáním do zahraničí. Praxe tak zůstala stejná, jen se změnilo její odůvodnění. Některé státy, na základě svých historických zkušeností, šly tak daleko, že zákaz extradice začlenily do svých ústav (např. čl. 55 odst. 1 Ústavy Polské republiky či čl. 16 odst. 2 Základního zákona Spolkové republiky Německo, pokud jde o sousední státy). Zákaz extradice se tak postupně posouval do oblasti základních svobod, což je zcela pochopitelné za situace, kdy ve světě stále existuje řada nedemokratických režimů, které nezajišťují právo na spravedlivý proces ve standardech vlastních např. členským státům EU.
- Navrhovatelé
 - Rozpor s 14/4 LZPS
 - „Každý občan má právo na svobodný vstup na území České a Slovenské Federativní Republiky. Občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti.“
 - Byla navržena změna Listiny, co by to umožňovala, ale ta změna byla odmítnuta
 - Listina neumožňuje, aby toto základní právo omezil zákon. S tím byla zajedno i důvodová zpráva k navrhované novele Listiny, zamítnuté Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky dne 2. 4. 2004, jak shora uvedeno.
 - Rozpor s Čl. 39 LZPS
 - „Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit“
 - Obávají se, že tak bude docházet k trestnímu stíhání těch činů, které nejsou trestné v ČR, ale stanoví to nějaký trestní předpis nějaké země EU, do které se zasáhne např. u činů na dálku.
 - Občan má podle ÚS (nález publikovaný pod č. 207/1994 Sb.) právo na ochranu ze strany státu.

- Eurokonformní výklad není neomezený, nejde vykládat ústavu v rozporu s jejím zněním.
- Interpretace
 - Pokud něco interpretujeme, tak bychom to měli interpretovat nejen ve shodě s tím, jak je to napsané, ale třeba i ve shodě s nějakými mezinárodními závazky, které ten stát má v rámci EU.
 - Ve vztahu k EU, kromě toho, že můžeme řešit otázku eurokonformní interpretace, nesmíme zapomenout na aplikační přednost. Česká republika dodržuje závazky vyplývající z mezinárodního práva.
 - 82, 83, 115
 - 115. I když tedy mohou být napadená ustanovení tr. řádu aplikována protiústavně, není takováto hypotetická a nepravděpodobná situace důvodem pro jejich zrušení. Ústavní soud již mnohokrát ve své judikatuře uvedl, že „teoreticky lze samozřejmě každé ustanovení právního předpisu aplikovat nesprávně, tedy v rozporu s ústavními předpisy, což samo o sobě nemůže být důvodem pro zrušení takto eventuálně nesprávně aplikovatelného předpisu.“ (nález sp. zn. Pl. ÚS 8/98, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 12, nález č. 141; vyhlášen pod č. 300/1998 Sb.). Jinými slovy, je-li právní předpis způsobilý mít vícero výkladů, přičemž jen některý z nich je protiústavní, je nutné zvolit výklad ústavně konformní (nález sp. zn. Pl. ÚS 48/95, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 5, nález č. 21; vyhlášen pod č. 121/1996 Sb.). Účelem řízení o obecné kontrole norem však není řešit všechny jednotlivé hypotetické situace, které doposud nenastaly, byť snad někdy nastat mohou. Pokud by takto Ústavní soud postupoval, překročil by svou funkci, která mu náleží v rámci obecné kontroly norem, a nahrazoval by ochranu základních práv, kterou z povahy věcí musí poskytovat též obecné a správní soudy.
- III. ÚS 288/04 – zkrácení výplaty výsluhového příspěvku těm, co se podíleli na autoritářském režimu
 - *„(8) Vojákovi, který byl na základě dobrovolnosti reatestován⁴⁸⁾ a shledán způsobilým konat dále službu nebo jehož služební poměr trvá ke dni účinnosti tohoto zákona, se do doby trvání služebního poměru, rozhodné pro přiznání výsluhových náležitostí, započítává doba služby v rozsahu uvedeném v odstavci 7 bez přihlídnutí k vyloučení doby služby podle zvláštního právního předpisu.⁴⁹⁾ Pokud byl takovému vojákovi po skončení služebního poměru přiznán výsluhový příspěvek, který mu byl snížen nebo zastaven z důvodu uvedeného zvláštním právním předpisem, přiznává se výsluhový příspěvek zpětně a jeho výše se přepočte ode dne účinnosti tohoto zákona, a to za podmínek a ve výši náležející ke dni skončení služebního poměru po přičtení všech zvýšení, která by k němu náležela od tohoto dne, pokud nárok na výsluhový příspěvek nezanikl uplynutím doby nebo dosažením věku 60 let.“*
 - Vojákovi bylo v roce 1995 rozhodnutím vojenského úřadu zkráceno vyplácení výsluhového příspěvku, pouze do 31. prosince 1996, protože byl přijat zákon, podle kterého se u některých skupin vojáků nemělo přihlížet k dobám vyloučených ze započtení.

- interpretace pojmu "rearestován"
- Stěžovatel neuspěl u NSS
- „Ústavní soud připomíná, že v rámci výkladových metod směřujících k nalezení významu a smyslu zákona lze mimo jiné jako relevantní konstatovat i jeden z v dané věci použitých a rozhodujících interpretačních přístupů, totiž to, že "k porozumění zákonu je třeba porozumět ‚chorobě společnosti‘, kterou má zákon léčit" (Fuller, Lon L.: Morálka práva, OIKOYMENH, Praha, 1998, str. 81). Popsanou interpretací, resp. jejím výsledkem se tak Nejvyšší správní soud nedostal do rozporu s obsahem obvyklých výkladových metod směřujících ke zjištění dosahu interpretovaného ustanovení a nevykročil tudíž z mezí ustanovení hlavy páté Listiny.“
- „Ústavní soud připomněl, že výsluhový příspěvek se přiznává a vyplácí z rozpočtových prostředků, tedy z peněz daňových poplatníků. Bylo by proto nemorální, aby z veřejných prostředků, na které přispívají všichni občané (i v minulosti persekuovaní), byly honorovány bývalé opory komunistického režimu. Zvýšená ocenění za mimořádně ztížené pracovní podmínky a různá osobní omezení nemohou být poskytována těm, jejichž činnost nesloužila veřejnému zájmu a veřejnému blahu, nýbrž potlačování lidských práv a demokratického systému. Přitom ustanovení zák. č. 34/1995 Sb. se nevztahují na všechny příslušníky bývalého SNB, SNV či vojáky bývalé ČSLA, ale pouze na některé funkce, a to na ty, jejichž činnost je neslučitelná s principy demokratického státu.“
- Rozhodnutí, které se týká teleologického výkladu.
- II.ÚS 87/04 ze dne 06.04.2005 N 75/37 SbNU 63 K vytváření vůle obce a jejímu projevování navenek
 - Rozsudek se zrušuje
 - „Tvrdil, že dodatek je neplatný proto, že o jeho uzavření nerozhodla obecní rada, ale sám starosta. Žalovaná částka byla rozdílem mezi zaplaceným zvýšeným nájemným a původně dohodnutým nájemným. Soud prvního stupně žalobě vyhověl. Vzal za prokázané, že rada obce, tedy stěžovatelky, podepsání dodatku neprojednala a neschválila, a právní úkon starosty je z tohoto důvodu podle § 39 občanského zákoníku (dále jen "o. z.") neplatný od počátku pro rozpor se zákonem. Městský soud v Praze rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Plně se ztotožnil s názorem Obvodního soudu pro Prahu 9, že dodatek č. 3 k nájemní smlouvě ze dne 8. 6. 1994 je neplatný z toho důvodu, že o jeho uzavření předem nerozhodl obecní orgán. Proto jeho závěr, že se stěžovatelka bezdůvodně obohatila, pokud přijala plnění z absolutně neplatného právního úkonu, byl správný.“
 - „Ústavní soud, jak vyplývá z čl. 83 Ústavy České republiky, je orgánem ochrany ústavnosti. Do rozhodovací pravomoci obecných soudů proto může zasáhnout jen tehdy, došlo-li v jejich činnosti k porušení základních práv a svobod chráněných ústavním pořádkem. Pod tímto zorným úhlem posoudil napadené rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. „
 - „Z výše uvedeného vyplývá, že Ústavní soud neposuzuje výklad jednoduchého práva provedený obecnými soudy s výjimkou případů, kdy se dostane do zjevného rozporu s kogentními ustanoveními a nebo je extrémně formalistický. V posuzovaném případě byl základní otázkou výklad ustanovení § 39 o. z., podle kterého je neplatný právní úkon, který je v rozporu se zákonem, zákon obchází nebo se přičí dobrým mravům. Oba obecné soudy, které se případem zabývaly, dospěly ke shodnému závěru, že je absolutně neplatný právní úkon, spočívající v dodatku k nájemní smlouvě, kterým se upravovala výše nájemného.“
 - „Ustanovení § 39 o. z. bylo do zákona včleněno při jeho vzniku v roce 1964 a zůstalo v nezměněné podobě do současné doby, s jedinou výjimkou, že formulace "a nebo se přičí zájmům společnosti" byla nahrazena formulací "a nebo se přičí

dobrým mravům". Došlo k ní v souvislosti s "velkou novelou" občanského zákoníku, provedenou zákonem č. 509/1991 Sb. Tato změna nebyla pouze změnou kosmetickou. Tím totiž toto ustanovení dostalo zásadně jiný smysl, než jaký mělo v původní úpravě. Ta byla poplatná době svého vzniku, kdy si stát činil právo zasahovat do soukromoprávní sféry v co nejširší možné podobě a omezil svobodnou vůli činit právní úkony celou řadou zákazů roztroušených v různých právních předpisech. Snahou zákonodárce tehdy bylo omezit svobodnou vůli občanů, a proto dominujícím kritériem byl tzv. "zájem společnosti", tedy v podstatě zájem státu. Citovaná změna však dala tomuto ustanovení zcela jiný smysl tím, že upřednostnila dobré mravy, což je kategorie mezilidských vztahů. Tomu je pak třeba podřídít i výklad celého posuzovaného zákonného ustanovení."

- ***„Závěr, že určitý právní úkon je neplatný pro rozpor se zákonem nebo proto, že zákon obchází, se musí opírat o rozumný výklad dotčeného zákonného ustanovení. Nelze vystačit pouze s gramatickým výkladem. Významnou roli zde hraje především výklad teleologický. Je proto nutné se vždy ptát po účelu zákonného příkazu či zákazu“***
- *„V soukromoprávní sféře platí zásada, že co není zakázáno, je dovoleno. Proto každý zákonný zásah do této sféry je třeba vnímat jako omezení lidské svobody, a proto je nutno vykládat ustanovení o neplatnosti právních úkonů pro rozpor se zákonem restriktivně, a nikoli extenzivně. Opačný výklad by byl v rozporu s čl. 4 odst. 4 Listiny, podle kterého při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod (v tomto případě smluvní volnosti stran) musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.“*

- Pravda

- IV.ÚS 570/03 – Podmínky ústavně nekonformní realizace důkazního řízení

- Ústavní stížnost se zamítá
- *„Především však má stěžovatel za to a považuje za klíčové, že s ohledem na uvedený důkazní návrh, s jehož odmítnutím se obecné soudy řádně nevypořádaly, rozhodly svévolně v rozporu s principy charakterizujícími právní stát. Proto se domáhal, aby Ústavní soud napadené usnesení Krajského soudu v Brně nálezem zrušil.“*
- *„Vzhledem k jednoznačné důkazní situaci se pak jevilo provedení všech shora navržených důkazů jako nadbytečné“*
- *„Jak vyslovil Ústavní soud již v nálezu ve věci sp. zn. I. ÚS 733/01 (Sbírka rozhodnutí, svazek 32, nález č. 26), mimo formální absenci rozhodovacích důvodů neakceptování důkazního návrhu obviněného co do věcného obsahu odůvodnění lze založit toliko třemi důvody: Prvním je argument, dle něhož tvrzená skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je navrhován důkaz, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení. Dalším je argument, dle kterého důkaz není s to ani ověřit ani vyvrátit tvrzenou skutečnost, čili ve vazbě na toto tvrzení nedisponuje vypovídací potencií. Konečně třetím je pak nadbytečnost důkazu, tj. argument, dle něhož určité tvrzení, k jehož ověření nebo vyvrácení je důkaz navrhován, bylo již v dosavadním řízení bez důvodných pochybností (s praktickou jistotou) ověřeno nebo vyvráceno.“*
- 3 skupiny vad důkazního řízení
 - *„V řízení o ústavních stížnostech lze jako první vyčlenit případy tzv. opomenutých důkazů. Jde jednak dílem o procesní situace, v nichž bylo účastníky řízení navrženo provedení konkrétního důkazu, přičemž návrh na toto provedení byl soudem bez věcně adekvátního odůvodnění zamítnut, eventuálně zcela opomenut, což znamená, že ve vlastních rozhodovacích důvodech o něm ve vztahu k jeho zamítnutí*

nebyla zmínka buď žádná či toliko okrajová a obecná neodpovídající povaze a závažnosti věci. Dílem se dále potom jedná o situace, kdy v řízení provedené důkazy nebyly v odůvodnění meritorního rozhodnutí, ať již negativně či pozitivně, zohledněny při ustálení jejího skutkového základu, tj. soud je neučinil předmětem svých úvah a hodnocení, ačkoliv byly řádně provedeny“

- „Další skupinu případů tvoří situace, kdy důkaz, resp. informace v něm obsažená není získán co do jednotlivých dílčích komponentů (fází) procesu dokazování procesně přípustným způsobem, a tudíž musí být soudem a limine vyloučen (v kontrapozici k předchozímu "opomenut") z předmětu úvah směřujících ke zjištění skutkového základu věci“
 - „Konečně třetí základní skupinou případů vad důkazního řízení jsou v řízení o ústavních stížnostech případy, kdy z odůvodnění rozhodnutí nevyplývá vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé, resp. případy, kdy v soudním rozhodování jsou učiněná skutková zjištění v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy“
- I.ÚS 733/01 - Opomenuté důkazy v trestním řízení
- jimiž byl stěžovatel uznán vinným trestným činem ublížení na zdraví a odsouzen k trestu odnětí svobody.
 - Rozsudky se zrušují
 - Krajský soud v Ostravě -> Vrchní soud v Olomouci -> Ústavní soud
 - „Hodnocení důkazů, skutková zjištění i následně jejich hmotněprávní posouzení ze strany nejen nalézacího, nýbrž i odvolacího soudu, a to i z pohledu důkazního řízení před Ústavním soudem, jeví se jako rozporné s provedenými důkazy.“
 - „Z principu presumpce neviny (§ 2 odst. 2 tr. řádu) kromě pravidla, podle něhož musí být obviněnému vina prokázána, plyne rovněž pravidlo in dubio pro reo, dle kterého není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj., jsou-li přítomny v daném kontextu důvodné pochybnosti, jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, nutno rozhodnout ve prospěch obviněného (k obsahu pojmu praktická jistota viz O. Weinberger, Logické a metodologické základy důkazu v oboru práva. Stát a právo, č. 13, 1967, s. 202).“
 - „Hodnocením důkazů ve smyslu § 2 odst. 6 tr. řádu se rozumí hodnocení věrohodnosti a pravdivosti důkazů, hodnocení jejich závažnosti, jakož i hodnocení jejich zákonnosti. Volné hodnocení důkazů je pak procesní maximou, dle níž trestním řádem není dána apriorní hierarchie váhy či důkazní síly důkazních prostředků.“
 - „Pro uvedené okolnosti nelze než konstatovat, že odvolací soud v ústavní stížnosti napadeném rozhodnutí nedostál požadavkům, jež v rovině práva jednoduchého plynou pro něj z kautel vyplývajících ze zásady volného hodnocení důkazů a zásady in dubio pro reo (§ 2 odst. 2 a 6 tr. řádu), jakož i ze zákonné úpravy nutné obrany podle § 13 tr. zák., a konečně i zákonným požadavkům kladeným na odůvodnění rozhodnutí podle § 125 tr. řádu.“
 - Ústavní soud v řadě svých nálezů podrobně vyložil pojem tzv. opomenutých důkazů ve vazbě na zásadu volného hodnocení důkazů a kautely, jež zákon klade na odůvodnění soudních rozhodnutí. Zásada volného hodnocení důkazů tudíž neznamená, že by soud ve svém rozhodování (v úvahách nad ním) měl na výběr, které z provedených důkazů vyhodnotí a které nikoli nebo o které z provedených důkazů své skutkové závěry (zjištění) opře a které opomene. Neakceptování důkazního návrhu obviněného lze založit toliko třemi důvody:

- Prvním je argument, dle něhož tvrzená skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je navrhován důkaz, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení.
- Dalším je argument, dle kterého důkaz není s to ani ověřit ani vyvrátit tvrzenou skutečnost, čili ve vazbě na toto tvrzení nedisponuje vypovídací potencií.
- Konečně třetím je pak nadbytečnost důkazu, tj. argument, dle něhož určité tvrzení, k jehož ověření nebo vyvrácení je důkaz navrhován, bylo již v dosavadním řízení bez důvodných pochybností (s praktickou jistotou) ověřeno nebo vyvráceno.
- Doporučené
 - Interpretace
 - 32 Odo 383/2006
 -
 - III.ÚS 425/97 - K závaznosti nálezu Ústavního soudu
 - Otázka závaznosti nálezů Ústavního soudu, která, navzdory tomu, že představuje conditio sine qua non ústavního soudnictví, přináší za současného právního stavu nemálo obtíží.
 - Problémy spojené s jejím výkladem, zejména a především ve vztahu k jurisdikci obecných soudů kteréhokoli stupně zůstávají - v teorii i v praxi - stále nevyjasněny z řady příčin; patří k nim nekonzistentnost samotných procesních předpisů (v obou odvětvích obecné justice), které s jurisdikcí (a kasační pravomocí) Ústavního soudu nepočítají a pro případ zrušení rozhodnutí obecného soudu nálezem Ústavního soudu přímý procesní postup pro následné řízení nestanoví.
 - Všechny naznačené sporné problémy dotýkají se výlučně tzv. absolutní závaznosti nálezů Ústavního soudu, nikoli však závaznosti, která - konkrétní a Ústavním soudem posouzené (rozhodnuté) věci (materie) se týká; vykonatelný náleze Ústavního soudu je totiž závazný pro všechny orgány i osoby (čl. 89 odst. 2 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), a tedy - jak se ostatně rozumí samo sebou - je závazný i pro samotný Ústavní soud a v důsledku toho pro jakékoli další řízení před ním, v němž by mělo být (byť odchylným způsobem) rozhodováno znovu, představuje nepominutelnou procesní překážku v tomto smyslu rei iudicatae (§ 35 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb.), která přirozeně brání jakémukoli dalšímu meritornímu přezkumu věci, včetně takového, který by - in eventum - měl vyplynout ze stanoviska pléna Ústavního soudu; předpoklady plynoucí z ustanovení § 23 zák. č. 182/1993 Sb. se proto na již jednou Ústavním soudem rozhodnutou věc nevztahují.
 - Pravda
 - III.ÚS 376/03 ze dne 14.01.2004 U 1/32 SbNU 451 O dokazování v trestním řízení
 - Z pohledu ústavněprávního nutno stanovit podmínky, za jejichž splnění má nesprávná realizace důkazního řízení za následek porušení základních práv a svobod ve smyslu dotčení postulátů spravedlivého procesu.
 - V řízení o ústavních stížnostech lze jako první skupinu případů vyčlenit situace, kdy důkaz, resp. informace v něm obsažená není získán co do jednotlivých dílčích komponentů (fází) procesu dokazování procesně přípustným způsobem, a tudíž musí být soudem a limine vyloučen z předmětu úvah směřujících ke zjištění skutkového základu věci

- Další skupinu tvoří případy tzv. opomenutých důkazů. Jde jednak o procesní situace, v nichž bylo účastníky řízení navrženo provedení konkrétního důkazu, přičemž návrh na toto provedení byl soudem bez adekvátního odůvodnění zamítnut (eventuálně zcela opomenut), což znamená, že ve vlastních rozhodovacích důvodech o něm ve vztahu k jeho zamítnutí nebyla zmínka buď žádná či toliko okrajová a obecná, neodpovídající povaze a závažnosti věci, nebo dále o situace, kdy v řízení provedené důkazy nebyly v odůvodnění meritorního rozhodnutí (ať již negativně či pozitivně) zohledněny při ustálení jejího skutkového základu, tj., soud je neučinil předmětem svých úvah a hodnocení, ačkoliv byly řádně provedeny
- Konečně třetí základní skupinou případů vad důkazního řízení jsou v řízení o ústavních stížnostech případy, kdy z odůvodnění rozhodnutí nevyplývá vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé, resp. případy, kdy v soudním rozhodování jsou učiněná skutková zjištění v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy
- V řízení o ústavních stížnostech lze tedy co do ústavněprávní relevance pochybení v procesu dokazování, resp. při zjišťování skutkového stavu vyčlenit případy důkazů získaných, a tudíž posléze použitých v rozporu s procesními předpisy, případy důkazů opomenutých a konečně případy svévolného hodnocení provedených důkazů.
- Poznámky
 - U nás to právo neověřují skutečnost a nemění. Jediné, co mění, je právní vztah, tj. rovinu práva. Dříve to ale bylo tak, že právo určovalo, co je skutečnost. tj. skutečnost vytvářelo.
 - Volné hodnocení důkazů - Jsme nyní spíše na straně decisionismu, kterému více odpovídá teorie volného hodnocení důkazů, doplněná vázaností.
 - Savignyho metody výkladu
 - jazykový, systematický, teleologický, historický, (logický)
 - Hollander odkazuje na Essera.
 - Dělá soud rozhodnutí až poté, co dostane všechny důkazy do ruky, nebo ve skutečnosti lidská mysl udělá rozhodnutí podvědomě ještě před tím, než si shromáždí potřebné důkazy?
 - Alexy, Dworkin – právní principy, test proporcionality je Alexyho + Spolkový ústavní soud
 - Alexyho metody výkladu
 - lingvistická, genetická, systematická a obecně praktická
 - Materiální pravdu zjišťujeme tím, že provádíme důkazy k tomu, abychom s co největší pravděpodobností to jde, zjistili, jestli se něco stalo a jak se to stalo.

6. seminář

- Pl. ÚS 36/93
 - Právní věty
 - Práce vysokoškolského učitele vykazuje specifické znaky, které pramení z významu a účelu jeho činnosti spočívající zejména ve výchově mladé vysokoškolsky vzdělané generace. Proto jsou učitelé odpovědní za to, aby zprostředkovali zadání vysoce odborných poznatků při splnění podmínky světonázorové objektivnosti. Tyto požadavky vyjadřuje demokratický stát v článku 33 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, podle něhož každý má právo na vzdělání. Z tohoto hlediska hodnotí Ústavní soud i účel a smysl článku II zákona č. 216/1993 Sb. Jde zejména o to, aby byla v oblasti vysokých škol odstraněna

rezidua minulosti při obsazování pracovních míst učitelů a vědeckých pracovníků vysokých škol a tak zajištěna skutečná objektivita vyučování.

- Poznámky
 - Zákon stanovil, že poměry učitelů na dobu neurčitou se mění na poměry na dobu určitou.
 - Ustanovení vylučuje sjednávání pracovních poměrů na dobu neurčitou, a podle navrhovatele je to v rozporu s principem, podle kterého se pracovní poměry sjednávají primárně na dobu neurčitou.
 - Prostor pro diskriminaci, která je nepřijatelná
 - ÚS upozorňuje, že jmenování profesorů a docentů byla kádrová záležitost, a chce vytvořit rovné možnosti pro všechny - stejnou pracovní plochu pro stávající pracovníky i pro ty, kteří mají o takovou práci zájem.
 - Zákon tím chce odstranit nespravedlivá privilegia minulé doby.
 - „rovnost občanů nelze chápat jako kategorii abstraktní, nýbrž jako rovnost relativní, jak ji mají na mysli všechny moderní ústavy“
- Pl. ÚS 4/95
 - Právní věty
 - Kategorie rovnosti, zakotvená v čl. 1 Listiny základních práv a svobod, náleží k těm základním lidským právům, jež svou povahou jsou sociálními hodnotami konstituujícími hodnotový řád společnosti. V sociálním procesu plní tyto hodnoty funkci spíše jen ideálně typických kategorií vyjadřujících cílové představy, jež se nemohou zcela krýt se sociální realitou a lze je dosahovat jen aproximativním způsobem. Rovnost by se tedy mohla stát univerzálním, každého sociálního tvaru a jevu se dotýkajícím, principem teprve v cíli společenského a historického vývoje, v rámci tohoto vývoje lze však na její důsledné dodržování apelovat jen v určitých mezích. Neexistuje žádný recept na určení, co všechno by mělo být rovné, egalitářský univerzalizmus by však nutně vyvolal hluboce nefunkční sociální účinky. Každá rovnost ve společenském dění může proto být jen rovností "na pochodu", vývojovým tvarem, jehož nepřetržitě oscilování v oblasti kontinua napětí mezi úsilím o totální rovnost a úsilím o totální nerovnost substituuje vlastní cílovou představu. Rovnost může se tedy krýt s realitou jen v určitých základních datech, jinak vzhledem k tendencím jejího extenzivního a intenzivního nárůstu se úsilí o její etablování může ocitnout na hranici, kterou lze překročit jen za cenu porušení např. svobody. Jako jedna ze základních podmínek sociálního a historického procesu je tak rovnost uváděna zcela konsekvantně do vztahů se svobodou, s níž se vzájemně podmiňuje a ocitá na bázi jak vzájemné podpory, tak i konfliktu. Tak jako krajně egalitářské požadavky ohrožují samu podstatu svobody, děje se tak i opačně. Jako neadekvátní jeví se proto evidence vtěsnat každé úsilí o dosažení rovnosti do rámce etablování základních lidských práv, jež svou povahou přecházejí nad "politikou každodennosti". To proto také znamená, že nerovnost v sociálních vztazích, má-li se dotknout základních lidských práv, musí dosáhnout intenzity, zpochybňující, alespoň v určitém směru, již samu podstatu rovnosti. Tak se zpravidla děje tehdy, je-li s porušením rovnosti spojeno i porušení jiného základního práva, např. práva vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod, některého z politických práv podle čl. 17 a násl. Listiny, práv národnostních a etnických menšin podle čl. 24 a násl. Listiny apod. Zatímco totiž svoboda je obsahově dána přímo podstatou jednotlivce, vyžaduje rovnost zpravidla "mezičlanky", relaci k jiné sociální hodnotě.
 - Poznámky
 - Návrh prezidenta republiky na zrušení ustanovení o výkonu povolání autorizovaných architektů apod.
 - Ověření způsobilosti autorizací zákon ukládá fyzickým osobám, chtějí-li vykonávat vybrané odborné činnosti ve výstavbě. Právnícké a fyzické osoby

podnikající podle obchodního zákoníku mohou vykonávat vybrané činnosti ve výstavbě též pouze tehdy, zajišťují-li jejich výkon autorizovanými osobami (zaměstnanci).

- „Zrušení staré a přijetí nové právní úpravy je nutně spjata se zásahem do principů rovnosti a ochrany důvěry občana v právo. Dochází k tomu v důsledku ochrany jiného veřejného zájmu či základního práva a svobody. Posuzování tohoto konfliktu hlediskem proporcionality s ohledem na intertemporalitu by mělo vést k závěru o druhu legislativního řešení časového střetu právních úprav.“
- Pl.ÚS 53/04, 341/2007 Sb.
 - Právní věty
 - Ústavní soud konečně připomíná ve vztahu ke kategorii rovnosti, že "v sociálním procesu plní tyto hodnoty funkci spíše jen ideálně typických kategorií, vyjadřujících cílové představy, jež se nemohou zcela krýt se sociální realitou a lze je dosahovat jen aproximativním způsobem".
 - S ohledem na okolnost, že Ústavní soud přisvědčil argumentaci svědčící pro závěr, že existovaly objektivní a rozumné důvody pro uplatněný rozdílný přístup, dospěl proto k závěru, že ustanovení § 32 zákona o důchodovém pojištění není v rozporu s čl. 1, čl. 3 odst. 1 a čl. 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, protože návrh na jeho zrušení zamítl (§ 70 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb.).
 - Poznámky
 -
- Pl. ÚS 33/96
 - Právní věty
 - 1) Podle čl. 11 odst. 2 Listiny "zákon může také stanovit, že určité věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice" (příčemž dle čl. 42 odst. 1 Listiny a čl. 1 odst. 2 ústavního zákona č. 4/1993 Sb. se jedná o státní občanství České republiky a území České republiky). Čl. 11 odst. 2 Listiny je tudíž speciálním ustanovením k ústavnímu principu rovnosti všech subjektů ohledně nabývání a ochrany vlastnického práva (příkladem jeho promítnutí do právního řádu je ustanovení § 17 zákona č. 219/1995 Sb. , devizového zákona). Je to právě čl. 11 odst. 2 Listiny , jenž vytváří pro zákonodárce ústavní prostor omezení okruhu oprávněných osob v restitučním zákonodárství.
 - 2) Mezinárodní pakt o občanských a politických právech princip rovnosti upravuje v čl. 2 odst. 1 a čl. 26 . Rovnost dle prvního z citovaných ustanovení má povahu akcesorickou, čili vztahuje se pouze na rovnost v paktem zakotvených právech, přičemž právo vlastnické mezi ně zařazeno není. Čl. 26 zakotvuje jednak rovnost před zákonem a jednak vyloučení diskriminace. V demonstrativním výčtu důvodů vylučujících nerovný přístup přitom není obsaženo státní občanství.
 - Výbor OSN pro lidská práva v opakovaně vyjádřeném názoru připouští při aplikaci čl. 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech nerovnost pouze za podmínky vyloučení libovůle, resp. pokud se tato zakládá na rozumných a objektivních rozlišovacích znacích (reasonable and objective criteria). Za takové v posuzované věci Ústavní soud považuje důsledky, plynoucí z čl. 11 odst. 2 Listiny, jakož i cíle restitučního zákonodárství a konečně právní úpravu státního občanství dle čl. II zákona č. 88/1990 Sb.
 - Poznámky
 - Zákaz libovůle v uplatňování principů rovnosti a také minimalizaci zásahů do nějakého potenciálně zasaženého práva